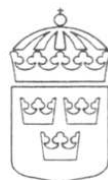

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1990/91:AU22

Arbetsmiljö och rehabilitering

1990/91
AU22

I detta betänkande behandlar utskottet

- proposition 1990/91:140 Arbetsmiljö och rehabilitering
- proposition 1990/91:100 (arbetsmarknadsdepartementet) bilaga 12 om medel från arbetslivsfonden för köp av yrkesinriktade rehabiliteringstjänster
- 68 motionsyrkanden i 6 motioner väckta med anledning av proposition 140
- 50 motionsyrkanden i 24 motioner från allmänna motionstiden 1991.

Sammanfattning

Arbetslivsfonden

Regeringen har i årets budgetproposition föreslagit att 500 milj.kr. skall föras över till statsbudgeten från arbetslivsfonden med hänvisning till kostnaderna för försäkringskassornas köp av rehabiliteringstjänster. Med anslutning till ett avslagsyrkande från centern avstyrker utskottet detta regeringsförslag.

Folkpartiet yrkar i en reservation bifall till regeringens förslag med den ändringen att 1 000 milj.kr. skall tas i anspråk av fondmedlen. Moderata samlingspartiet uttalar i en annan reservation att fonden bör avvecklas fr.o.m. år 1992.

Arbetsmiljölagen

Utskottet biträder de ändringar i arbetsmiljölagen som regeringen har lagt fram i proposition 1990/91:140 med utgångspunkt i vad arbetsmiljökommissionen har förordat. Ändringsförslagen syftar till att lyfta fram de arbetsorganisatoriska och därmed sammanhängande psykosociala arbetsmiljöfaktorerna och den enskilde arbetstagarens möjligheter att delta i utvecklingen av sitt arbete. Arbetsgivarnas ansvar för ett systematiskt arbetsmiljöarbete och ett aktivt rehabiliteringsarbete på arbetsplatserna vidgas. Detta påverkar skyddskommittéernas och skyddsombudens roll i arbetsmiljöarbetet och därmed formerna för den partssamverkan lagen förutsätter skall ske på arbetsplatserna.

I dessa avsnitt har avgetts 15 reservationer, varav 4 från m, 1 från fp, 7 från v och 3 från mp.

Med anledning av en översyn av vissa bestämmelser i arbetsmiljölagen som gjorts av en departemental arbetsgrupp föreslås vidare lagändringar beträffande produktsäkerhet, produktkontroll m.m. Arbetsmiljöansvar införs för dem som deltar i projekteringen av byggnads- och anläggningsarbete. Härigenom undanröjs hinder som funnits mot att Sverige ansluter till en ILO-konvention (nr 167) på detta område.

Arbetsmiljöbrott

Regeringen föreslår att det i brottsbalken införs en ny bestämmelse om arbetsmiljöbrott. Den nya bestämmelsen, 3 kap. 10 §, avses ta över det ansvar som hittills har utkrävts i arbetsmiljösammanhang för vållande till annans död, vållande till kroppsskada eller sjukdom eller framkallande av fara för annan enligt 3 kap. 7–9 §§ brottsbalken. Regeringsförslaget utgår från arbetsolycksutredningens betänkande. Även detta lagändringsförslag biträds av utskottet.

Folkpartiet liberalerna yrkar i en reservation avslag på lagändringen, medan vänsterpartiet förordar ett strikt straffansvar för arbetsmiljöbrott och för ökad användning av påföljden företagsbot.

Företagshälsovården

Enligt regeringens uppfattning har företagshälsovården tagit på sig alltför mycket av sjukvårdande uppgifter, och verksamheten bör därför omorienteras mot mera förebyggande insatser. För att inte ge legitimitet till sjukvårdande verksamhet bör patientavgifter slopas. Den fortsatta utbyggnaden av företagshälsovården bör ske på frivillig väg genom avtal mellan arbetsmarknadens parter och inte genom lagstiftning. För att stimulera till ökad anslutning av små företag föreslår regeringen vissa förändringar i statsbidragssystemet. För basfinansiering av ett centralt organ för samverkan och utveckling inom företagshälsovården bör ett belopp motsvarande högst 1 % av de medel som avsätts till företagshälsovården utgå.

Moderata samlingspartiet avvisar nuvarande statsbidragsfinansierade företagshälsovård till förmån för ett helt annat system. Samtliga borgerliga partier ogillar förslaget om slopande av patientavgift. Vänsterpartiet reserverar sig till förmån för lagstiftning om fortsatt utbyggnad av företagshälsovården.

Övriga frågor

Beträffande arbetarskyddsverkets roll anser regeringen att yrkesinspektionens kontrollerande funktioner bör renodlas. Vidare redovisar regeringen sin avsikt att åstadkomma ökad samordning mellan myndigheterna på arbetsmiljöområdet och miljö- och hälsovårdsområdet. Det informeras vidare om att en arbetsgrupp tillsatts för att utarbeta lagförslag om personalekonomisk redovisning.

Såväl moderata samlingspartiet som vänsterpartiet reserverar sig för att yrkesinspektionens kontrollerande funktioner ytterligare bör betonas. Vänsterpartiet förordar att ytterligare medel avdelas för att sprida information om arbetsmiljöfrågor på arbetsplatserna.

Propositionerna

Proposition 1990/91:140 (Arbetsmiljö och rehabilitering)

I propositionen har regeringen föreslagit att riksdagen *dels* antar de i propositionen framlagda förslagen till

1. lag om ändring i brottsbalken,
2. lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160),
3. lag om ändring i lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m.m.,

dels godkänner

4. vad som föreslagits i propositionen om villkor för bidrag till företagshälsovården (avsnitt 4.7—4.10),

5. ILOs konvention (nr 167) om säkerhet och hälsa vid byggnads- och anläggningsarbete (avsnitt 6.2),

Vidare har regeringen berett riksdagen tillfälle ta del av vad som anförts i propositionen om

6. utbyggnaden av företagshälsovården (avsnitt 4.6),
7. inriktningen av arbetsmiljöarbetet.

Proposition 1990/91:100 (budgetpropositionen)

I propositionen har regeringen föreslagit riksdagen att anta det i propositionen framlagda förslaget till lag om tillfällig avvikelse från lagen (1989:484) om arbetsmiljöavgift.

Propositionernas lagförslag återfinns i *bilaga* till betänkandet.

Motionerna

Motioner väckta med anledning av proposition 1990/91:140

1990/91:A40 av Sonja Rembo m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utformningen av förordningar utifrån den föreslagna lydelsen av 2 kap. 1 § arbetsmiljölagen (1977:1160),

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utformningen av förordningar utifrån den föreslagna lydelsen av 3 kap. 2 a § arbetsmiljölagen (1977:1160),

3. att riksdagen avslår regeringens förslag om villkor för bidrag till företagshälsovården,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om företagshälsovården.

1990/91:A41 av Lars Werner m.fl. (v) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionens avsnitt 3 anförts om brister i undersöknings- och mätmetoder på arbetsmiljöområdet,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionens avsnitt 4 anförts om arbetsmiljö som i första hand ett partsintresse för lönearbetarna,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionens avsnitt 5 anförts om risken för minskad offentlighet i arbetslivet till följd av SAFs agerande,

4. att riksdagen hos regeringen begär förslag om omorganisering av arbetsmiljömyndigheterna i enlighet med vad i motionen anförts,

5. att riksdagen hos regeringen begär att arbetarskyddsstyrelsen får i uppdrag att förändra sina föreskrifter på ett sådant sätt att arbetsgivar-
nas skyldigheter klart framgår,

6. att riksdagen beslutar om en sådan ändring i 8 kap. arbetsmiljöla-
gen om direkt straffsanktionering av 2 och 3 kap. arbetsmiljölagen som
i motionen anförts,

7. att riksdagen hos regeringen — vid avslag på yrkande 6 — begär
förslag till sådan ändring av straffsanktionering av arbetarskyddsstyrel-
sens föreskrifter som i motionen anförts,

8. att riksdagen beslutar att arbetarskyddsstyrelsens beslut i tviste-
ärenden skall ha prejudikatsvärde,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i
motionen anförts om yrkesinspektionens inspektionsmeddelanden,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i
motionen anförts om cost-benefit-kalkyler på arbetsmiljöområdet,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i
motionen anförts om regeringens arbetsordningar och instruktioner
för arbetarskyddsverket,

12. att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring i
arbetarskyddsverkets instruktioner att det klart framgår att arbetar-
skyddsverket är en kontrollmyndighet,

13. att riksdagen hos regeringen begär att yrkesinspektionerna får i
uppdrag att se över möjligheterna för inspektörer att finnas tillgängliga
även på obekväma arbetstider,

14. att riksdagen beslutar att den av regeringen föreslagna skyldighe-
ten för företag att upprätta handlingsplaner för arbetsmiljöförbättringar
skall vara straffsanktionerad,

15. att riksdagen beslutar att den av regeringen föreslagna skyldighe-
ten att upprätta handlingsplaner också skall innefatta en skyldighet att
tidsplanera och tidsange åtgärderna,

16. att riksdagen beslutar om en sådan ändring i arbetsmiljölagen att skyddsombuden får möjlighet att anmäla brott mot eller fördröjningar av handlingsplanerna enligt vad som anförts i motionen,

17. att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring i yrkesinspektionernas instruktioner att det klart framgår att det yttersta ansvaret för kontrollen av arbetsgivarnas handlingsplaner finns hos yrkesinspektionen,

18. att riksdagen beslutar om en sådan ändring i arbetsmiljölagen att den enskilde arbetaren får möjlighet att ställa rättsligt skyddade krav och agera i domstol avseende hans/hennes arbetsmiljöförhållanden i enlighet med vad som i motionen anförts,

19. att riksdagen — vid avslag på yrkande 18 — hos regeringen begär förslag till motsvarande ändring av arbetsmiljölagen i samband med de kompletteringar av medbestämmandelagen och arbetsmiljölagen som aviseras,

20. att riksdagen beslutar att möjligheten att stoppa arbetet ändras till att även omfatta skador eller sjukdomar på sikt enligt vad som anförts i motionen,

21. att riksdagen beslutar att rätten att stoppa arbetet skall tillfalla också den lokala resp. regionala fackliga organisationen i enlighet med vad som i motionen anförts,

22. att riksdagen beslutar att 3 kap. 4 § arbetsmiljölagen ändras så att en mer långtgående möjlighet att vägra farligt arbete finns i enlighet med vad som i motionen anförts,

23. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om arbetslösas möjligheter att tacka nej till farliga arbeten utan att rätten till arbetslöshetsersättning påverkas,

24. att riksdagen hos regeringen begär förslag till bestämmelser enligt vad i motionen anförts om arbetsförmedlingarnas skyldighet att upplysa om skaderisker i utlysta arbeten,

25. att riksdagen hos regeringen begär förslag till bestämmelser som gör det möjligt för arbetsförmedlingarna att inhämta relevanta uppgifter om skador m.m. på arbetsplatsen i enlighet med vad som i motionen anförts,

26. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring i arbetsmiljölagen så att fackföreningarna får möjlighet att anmäla brott mot straffsanktionerade föreskrifter och lagrum till allmänt åtal,

27. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om det lokala facket och fredsplikten,

28. att riksdagen beslutar att lagrummet om arbetsmiljöbrott formuleras på ett sådant sätt att det framgår att arbetsgivaren har ett strikt ansvar i enlighet med vad som i motionen anförts,

29. att riksdagen hos regeringen begär förslag om ändring av företagsbotens maximibelopp i enlighet med vad som anförts i motionen,

30. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utbildning av åklagare och domare,

31. att riksdagen hos regeringen begär förslag om förstärkning av åklagarmyndigheterna i enlighet med vad som anförts i motionen,

32. att riksdagen beslutar om sådan ändring i arbetsmiljölagen att arbetsgivaren skall rådgöra med skyddskommitté eller annan skyddsorganisation i samband med planering av arbete i enlighet med vad som anförts i motionen,

33. att riksdagen beslutar om sådan ändring i arbetsmiljölagen att arbetsgivare åläggs att samråda med relevanta fackliga organisationer vid nystart av företag i enlighet med vad i motionen anförts,

34. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av specialistkunskaper i företagshälsovården,

35. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om veto vid nyanställningar i företagshälsovården,

36. att riksdagen hos regeringen begär förslag om ändrat huvudmannaskap av företagshälsovården i enlighet med vad som i motionen anförts,

37. att riksdagen hos regeringen begär förslag om lagstadgad skyldighet för arbetsgivare att ansluta sig till eller införa företagshälsovård i enlighet med vad som i motionen anförts,

38. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om informationsspridning på arbetsmiljöområdet,

39. att riksdagen beslutar att 2 kap. 1 § arbetsmiljölagen skall beträffande arbetstider utformas enligt vad som anförts i motionen,

42. att riksdagen beslutar att ackord skall förbjudas,

43. att riksdagen beslutar att närvaropremier och liknande belöningssystem förbjudas,

44. att riksdagen hos regeringen begär att JämO får i uppdrag att föreslå bestämmelser angående sexuella trakasserier enligt vad som anförts i motionen,

45. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om arbetsdelningen.

1990/91:A42 av Elver Jonsson m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om arbetsmiljö och valfrihet,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kvinnors arbetsmiljö,

3. att riksdagen med avslag på propositionens förslag rörande patientavgifter till företagshälsovården som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om företagshälsovård och sjukvård,

4. att riksdagen med avslag på propositionens förslag om allmänna medel till organ för samverkan och utveckling av företagshälsovården som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om samverkan och utveckling av företagshälsovården,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kompetens- och utvecklingsfrågor inom företagshälsovården,

6. att riksdagen med avslag på propositionens förslag om ändring av brottsbalken hos regeringen begär förslag om ändring i brottsbalken i enlighet med vad som anförts i motionen i ärendet,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i övrigt anförts i motionen om sanktionssystemet,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om personalekonomiska redovisningar.

1990/91:A43 av Stina Gustavsson och Marianne Andersson i Vårgårda (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om forskning inom området elöverkänslighet,

2. att riksdagen hos regeringen begär att lämplig instans får i uppdrag att utfärda föreskrifter eller allmänna råd om elöverkänslighet.

1990/91:A44 av Stina Gustavsson och Kersti Johansson (c) vari yrkas att riksdagen avslår proposition 1990/91:140 i den del som omfattar patientavgiften.

1990/91:A45 av Inger Schörling och Anna Horn af Rantzien (mp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att statsrådets beskrivning av den goda arbetsmiljön skall fungera som rättesnöre vid överläggningarna om EG-harmonisering,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att nya hälsoproblem kräver kartläggning,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att kvinnan i stället för mannen skall gälla som norm på kvinnors arbetsplatser.

Motioner väckta under allmänna motionstiden 1991

1990/91:A203 av Claes Roxbergh m.fl. (mp) vari yrkas att riksdagen av regeringen begär en lag, som tillgodoser syftena i den ursprungliga utredningen.

1990/91:A204 av Lars-Ove Hagberg m.fl. (v) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring i arbetsmiljölagen att det klart framgår att arbetsgivaren har en skyldighet att förebygga psykiska trakasserier på arbetsplatsen,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring av 5 kap. 5 § brottsbalken enligt vad som i motionen anförts,

3. att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring i arbetsmiljölagen att rätten för skyddsombud och facklig organisation att stänga arbetsplatser förstärks när det gäller psykosociala missförhållanden enligt vad som i motionen anförts,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om yrkesinspektionens roll som arbetslivets mobbningsombudsman.

1990/91:A206 av Lars Werner m.fl. (v) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts vad gäller en förändrad lagstiftning på arbetsmiljöns och arbetsrättens område.

1990/91:A208 av Olof Johansson m.fl. (c) vari yrkas

1990/91:AU22

3. att riksdagen avslår regeringens förslag till lag om tillfällig avvikelse från lagen (1989:484) om arbetsmiljöavgift,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om arbetslivsfondens möjligheter att upphandla medicinsk rehabilitering.

1990/91:A211 av Claes Roxbergh m.fl. (mp) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen i vårens proposition om arbetsmiljö beaktar de i motionen framförda förslagen om vägar till en bättre arbetsmiljö.

1990/91:A215 av Bengt Kronblad (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en ökad samordning av arbetsmiljöfrågorna och de yttre miljöfrågorna.

1990/91:A219 av Nils-Olof Gustafsson och Bengt-Ola Rytting (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av skyndsamma åtgärder i syfte att fastställa projektörers och konstruktörers ansvar för arbetsmiljö och arbetsskydd.

1990/91:A225 av Maggi Mikaelsson (v) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om klassificering av lokhytter och förarhytter som arbetslokal.

1990/91:A226 av Sonja Rembo m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att snarast påbörja avvecklingen av arbetslivsfonden i enlighet med vad som anförts i motionen,

2. att riksdagen beslutar att avskaffa den allmänna löneavgiften från den 1 januari 1992 i enlighet med vad som anförts i motionen,

3. att riksdagen beslutar fastställa barnomsorgsavgiften från den 1 januari 1992 till 1,04 procentenheter i enlighet med vad som anförts i motionen.

1990/91:A232 av Sigge Godin och Bengt Harding Olson (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om rehabiliteringsprogram för arbetstagare som utsatts för mobbing.

1990/91:A234 av Birger Andersson och Sven-Olof Petersson (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vidgade riktlinjer för användande av arbetslivsfondens medel.

Motiveringen återfinns i motion 1990/91:Ub281.

1990/91:A247 av Gudrun Schyman och Karl-Erik Persson (v) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att arbetarskyddsstyrelsen får i uppdrag att utfärda föreskrifter i enlighet med motionens förslag.

1990/91:A253 av Eivor Husing (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ackordslönesystemets negativa inverkan på trafiksäkerhetsarbetet.

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om klassificering av arbetsuppgifter och om att sätta gränsvärden,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om betydelsen av personalekonomiska bokslut,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av obligatoriska introduktionsprogram,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för att förbättra den psykosociala miljön,

Motiveringarna återfinns i motion 1990/91:Sf320.

1990/91:A259 av Ove Karlsson m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för en bättre uppföljning av arbetsmiljöbrott.

1990/91:A265 av Sonja Rembo m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om principerna för arbetet med arbetsmiljöfrågorna,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om yrkesinspektionens uppgifter,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ansvaret för psykosociala problem på arbetsplatserna,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om företagshälsovården i övrigt,

5. att riksdagen beslutar att statsbidraget till företagshälsovården skall upphöra från den 1 januari 1992 i enlighet med vad som anförts i motionen,

8. att riksdagen beslutar att fastställa arbetarskyddsavgiften för 1992 till 0,16 procentenheter,

9. att riksdagen hos regeringen begär en utredning av systemet med skyddsombud och regionala skyddsombud,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om konsekvensbeskrivningar av de bestämmelser som utfärdas i enlighet med arbetsmiljölagen.

1990/91:A270 av Elisabeth Fleetwood m.fl. (m,fp,c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att arbetarskyddsstyrelsen får i uppdrag att utreda hur gravida kvinnor och ammande mödrar skall skyddas från passiv rökning.

Motiveringen återfinns i motion 1990/91:So334.

1990/91:A271 av Ragnhild Pohanka m.fl. (mp) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär en analys av ensamarbetets problem och behov av stimulans.

Motiveringen återfinns i motion 1990/91:Sf355.

1990/91:A493 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas

1990/91:AU22

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om riktlinjer för 90-talets arbetsmiljöpolitik,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om informativa styrmedel,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om lokal samverkan och expertis,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om arbetslivsfonden,
5. att riksdagen beslutar att lagen om avvikelse från lagen om arbetsmiljöavgift ges den lydelse som föreslås i motionen,
6. att riksdagen beslutar att anslagen C 4. Yrkesinriktad rehabilitering och C 5. Yrkesinriktad rehabilitering: Utbildningsbidrag finansieras av medel från arbetslivsfonden i enlighet med motionens förslag,
8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om arbetsmiljön inom den offentliga sektorn,
9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skolan,
10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om internationell samverkan.

1990/91:A602 av Erik Holmkvist (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om missbruksproblemen på våra arbetsplatser.

Motiveringen återfinns i motion 1990/91:So239.

1990/91:A713 av Anna Horn af Rantzien m.fl. (mp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till lag om ändring av medbestämmandelagen på sätt som anförts i motionen.

1990/91:A751 av Magnus Persson och Leo Persson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en översyn av arbetsmiljölagen i syfte att undanröja de besvär i arbetsmiljön som motorsågar och röjsågar medför.

Utskottet

Inledning

I detta ärende behandlar utskottet dels proposition 1990/91:140 om arbetsmiljö och rehabilitering, dels ett i årets budgetproposition bilaga 12 framlagt förslag om en lag om tillfällig avvikelse från lagen (1989:484) om arbetsmiljöavgift.

Vidare behandlar utskottet

- sex med anledning av proposition 140 väckta motioner
- yrkanden i fyra motioner med anslutning till det aktuella regeringsförslaget i budgetpropositionen samt

– 20 motioner om arbetsmiljöfrågor från allmänna motionstiden i år.

1990/91:AU22

Utskottet har tidigare i år behandlat arbetsmiljöfrågor i betänkandena 1990/91:AU8 och AU12.

Vissa frågor om arbetshjälpmedel (jfr 1990/91:AU12 s. 16) har av utskottet överlämnats för beredning i socialförsäkringsutskottet, som behandlar frågorna i betänkande 1990/91:SfU16 i anslutning till regeringens förslag om hjälpmedelsförsörjningen i proposition 1990/91:141.

Inriktning av arbetsmiljöarbetet

I proposition 1990/91:140, nedan kallad "propositionen", beskrivs att villkoren i arbetslivet fortfarande är mycket olika. Ofta är det så att arbeten som för med sig hälsorisker av olika slag samtidigt är ensidiga och med små möjligheter till utveckling för arbetstagarna. Dessa arbeten utförs ofta av kvinnor.

Såväl för den enskilde som för arbetsgivarna och samhället är det viktigt att uppnå målet om det goda arbetet. För arbetstagarna är det inte bara fråga om lön och grundläggande trygghet utan även om möjligheter till personlig utveckling, gemenskap, ansvarstagande, mångkunnighet m.m. Arbetsmiljön måste bättre anpassas till kvinnornas förutsättningar. För arbetsgivarna är det av ekonomisk betydelse att ta till vara arbetstagarnas engagemang och kreativitet. Samtidigt har de blivit medvetna om de kostnader en dålig arbetsmiljö medför. Därutöver finns risken för en fortsatt låg produktivitet utveckling under 1990-talet. För samhället är det viktigt att förbättra arbetsmiljön dels i syfte att förbättra folkhälsan, dels för att minska klasskillnaderna i hälsa.

Mot denna bakgrund föreslås i propositionen att de arbetsorganisatoriska och psykosociala arbetsmiljöfaktorerna lyfts fram. Arbetsgivarens ansvar i arbetsmiljöarbetet måste utvecklas samt skyddskommittéernas och skyddsombudens uppgifter renodlas. Företagshälsövärdens utbyggnad stimuleras och verksamheten orienteras ytterligare mot förebyggande vård. Vidare bör arbetsmiljöfaktorer beaktas redan vid projekteringen av en anläggning eller byggnad. Produktkontrollreglerna i arbetsmiljölagen revideras, bl.a. i fråga om leverantörsansvar. Propositionen syftar vidare till att arbetsmiljöbrottens allvar betonas mer. Arbetslivsfondens resurser ger nya förutsättningar för arbetsmiljöarbetet. Arbetskyddsverkets kontrollerande roll betonas.

Enligt regeringen bör riksdagen beredas tillfälle att ta del av vad som anförts om inriktningen av arbetsmiljöarbetet.

Sex motioner behandlar *inriktningen av arbetsmiljöarbetet*.

Sonja Rembo m.fl. (m) anför i motion A265 att ansvarsfördelningen mellan olika offentliga organ samt partsorgan som handhar arbetsmiljöfrågor för närvarande är oklar. Motionärerna framhåller att principen för arbetsmiljöarbetet måste vara att det primära ansvaret åvilar arbetsgivaren. Det är emellertid förhastat att utifrån arbetsskadestatistiken dra slutsatsen att arbetsmiljön försämrats under de senaste decennierna.

Folkpartiet liberalerna anser i motion A493 att riktlinjerna för 90-talets arbetsmiljöpolitik bör innebära att arbetsmiljöarbetet decentraliseras. I dag är arbetet alltför uppsplittrat på en rad olika organ, vilket leder till tydliga samordningsproblem. Vidare bör arbetsgivarnas ansvar preciseras och ekonomiska styrmedel komma in i bilden.

I motion A42 instämmer Elver Jonsson m.fl. (fp) med propositionen att en viktig förutsättning för arbetslivets förnyelse är den fulla sysselsättningen, där arbetstagarna har möjlighet att säga nej till dåliga arbetsmiljöer. Enligt motionärerna är det dock en förutsättning att det finns flera alternativa arbetsgivare att gå till. Först när de offentliga monopolen bryts upp, vilket innebär att också kvinnorna får möjlighet att välja mellan olika arbetsgivare och att starta eget, blir regeringens resonemang mer tillämpligt.

Vänsterpartiet har i motion A206 från den allmänna motionstiden anfört att lagstiftningen på arbetsmiljöns och arbetsrättens område måste förändras så att makten över arbetsmiljön förskjuts från arbetsgivaren till de anställda och fackföreningarna. Den nya lagstiftningen måste moderniseras, effektiviseras och bl.a. innebära mer sanktionsbägen tillsynsverksamhet från statens sida. Principen med differentierade arbetsgivaravgifter är riktig enligt motionärerna.

Vänsterpartiet anser i motion A41 att regeringens proposition både är vag och otillräcklig. Mest oroande är det att läget är sämre än den officiella ISA-statistiken ger uttryck för. Eftersom många arbetsskador över huvud taget inte anmäls till försäkringskassan som arbetsskador kan mörkertalet vara så högt som 75 %. Arbetsmiljökommissionens kartläggning är värd all uppmärksamhet. Motionärerna avvisar bestämt att arbetsgivare och arbetstagare skulle ha ett gemensamt intresse av en förbättrad arbetsmiljö. Det är dock bra enligt motionen att arbetsgivarens ansvar formuleras tydligare. Vidare beklagar vänsterpartiet att SAFs utträde ur styrelserna kan leda till minskad offentlighet i arbetslivet — inflytandet kommer att utövas genom lobbying och i diskussionsgrupper osv.

I motion A211 av Claes Roxbergh m.fl. (mp) anförs att vägen till en bättre arbetsmiljö innebär företag i mänsklig, överblickbar storlek, större valfrihet i fråga om arbetstid, förebyggande hälsovård med goda arbetsställningar, beaktande av sambandet mellan yttre miljö och arbetsmiljö, en produktion i cirkulära processer m.m. Den ekonomiska tillväxten som drivkraft måste enligt motionärerna omformas.

Utskottet vill för sin del anföra följande. Resultaten av de många utredningar som undersökt olika delar av arbetsmiljöområdet har nu lett till förslag om en reviderad arbetsmiljölagstiftning med flera förslag. Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att positionerna inom arbetsmiljöarbetet därigenom kommer att flyttas fram, bl.a. vad gäller den starkare betoningen av de psykosociala och arbetsorganisatoriska frågorna samt genom att kvinnornas särskilda arbetsmiljöproblem lyfts fram.

Motionssynpunkter angående ett tydligare arbetsgivaransvar tillgodoses i stor utsträckning av propositionens förslag om den nya lagfästa skyldigheten för arbetsgivarna att systematiskt planera, leda och kon-

trollera arbetsmiljöarbetet. Bl.a. skall arbetsgivarna fortlöpande undersöka riskerna i verksamheten, dokumentera arbetsmiljön och upprätta handlingsplaner. Vidare skall arbetsgivarna se till att det finns en på lämpligt sätt organiserad anpassnings- och rehabiliteringsverksamhet.

Den av folkpartiet liberalerna och vänsterpartiet berörda frågan om ekonomiska styrmedel, tas upp i proposition 1990/91:141 om rehabilitering och rehabiliteringsersättning, vilken behandlas av riksdagens socialförsäkringsutskott. Enligt socialministerns bedömning bör regeringen tillsätta en utredning med uppgift att se över möjligheterna och konsekvenserna av ett system med differentierade arbetsgivaravgifter. Denna utredning bör enligt ministern särskilt uppmärksamma de administrativa konsekvenserna av ett sådant avgiftssystem och vidare beakta att systemet inte får leda till ökad utslagning av arbetskraft.

Vissa övriga frågor som berörts i motionerna finner utskottet vara aktualiserade i föreliggande proposition, i utredningar eller i annat sammanhang. Det gäller exempelvis kravet på en mer renodlad kontrollverksamhet från yrkesinspektionens sida, kravet på beaktande av sambandet mellan yttre miljö och arbetsmiljö (båda dessa frågor behandlas i avsnittet Arbetarskyddsverkets roll) samt kravet på förändrad lagstiftning på arbetsrättens område. Utskottet har i sitt betänkande 1990/91:AU6 pekat på behovet av en övergripande arbetsrättslig översyn. I proposition 1990/91:150 (kompletteringspropositionen) anförts att den arbetsrättsliga lagstiftningen om fackliga organisationer och enskilda arbetstagares inflytande över arbetslivet skall ses över.

Beträffande ISA-systemet vill utskottet erinra om att arbetarskyddsstyrelsen under de senaste budgetåren fått extra medel för att bearbeta anmälningarna till ISA-systemet. Med hänsyn till att informationsflödet på arbetsmiljöområdet sannolikt kan samordnas och förbättras ser utskottet positivt på att arbetsmarknadsministern avser att ta kontakt med arbetarskyddsstyrelsen, riksförsäkringsverket och statistiska centralbyrån för en diskussion om hur man kan åstadkomma överblickbar information om arbetsmiljösituationen (se vidare avsnittet Informationsfrågor).

Med hänvisning till vad som ovan anförts bör motionerna A41 (v), A42 (fp), A206 (v), A211 (mp), A265 (m) och A493 (fp) i berörda delar inte föranleda någon riksdagens åtgärd. Propositionen i denna del bör därmed kunna läggas till handlingarna.

Lagstiftning

Inledning

De ändringar i arbetsmiljölagen och anslutande lagstiftning som föreslås i propositionen har förberetts i tre utredningar. Arbetsmiljökommissionen har föreslagit ändringar beträffande det förebyggande arbetsmiljöarbetet och partssamverkan. En departemental arbetsgrupp med uppgift att se över vissa bestämmelser i arbetsmiljölagen har föreslagit ändringar beträffande produktsäkerhet m.m. i en promemoria och beträffande ansvaret vid projektering av byggnads- och anläggningsar-

bete i en annan (Ds 1989:48 resp. 1990:6). Dessförinnan har arbetsolycksutredningen i ett betänkande (SOU 1988:3) föreslagit bl.a. ändring i brottsbalken beträffande påföljder vid olyckor till följd av brister i arbetsmiljön.

Utskottet behandlar regeringens lagförslag och därtill anslutande motionsyrkanden i nu angiven ordning.

Ny ändamålsbestämmelse i arbetsmiljölagen

Arbetsmiljölagen saknar för närvarande en övergripande målangivelse. I enlighet med arbetsmiljökommissionens rekommendation föreslår regeringen att en särskild ändamålsbestämmelse skall få inleda lagen. Enligt denna (1 kap. 1 §) skall lagen säkerställa en arbetsmiljö som inte utsätter arbetstagarna för ohälsa eller olycksfall och som är tillfredsställande med hänsyn till arbetets natur och den sociala och tekniska utvecklingen i samhället. Vidare skall lagen främja att arbetsgivare och arbetstagare samverkar för att åstadkomma en god arbetsmiljö.

Den nya bestämmelsen sägs i propositionen inte innebära några materiella nyheter eller förändringar. Delvis motsvaras den av nuvarande 2 kap. 1 §. I de föreliggande motionerna har inte ifrågasatts ändring av regeringens förslag till ändamålsbestämmelse. Den tillstyrks av utskottet.

Arbetsmiljöns beskaffenhet

Ändringar i arbetsmiljölagens 2 kap. 1 § och 3 kap. 4 §

Regeringen föreslår att lagen skall ge generella kriterier för vad som i propositionen benämns "det goda arbetet". Det förutsätts att man i det lokala arbetsmiljöarbetet och i avtal mellan parterna utifrån dessa kriterier preciserar de krav som kan ställas på det goda arbetet efter lokala och branschmässiga förutsättningar. Arbetsarkivstyrelsen kan också komma att utveckla kraven i de föreskrifter styrelsen utfärdar.

Enligt de generella kriterier regeringen föreslår i 2 kap. 1 § införs uttryckliga krav på att teknik, arbetsorganisation och arbetsinnehåll skall utformas så, att arbetstagaren inte utsätts för fysiska eller psykiska arbetsbelastningar som kan medföra ohälsa eller olycksfall. Arbetstagaren skall få möjlighet att påverka den egna arbetssituationen och medverka i förändrings- och utvecklingsarbete. Arbetstagarens skyldighet att medverka i arbetsmiljöarbetet förtydligas genom en ändring i 3 kap. 4 § första stycket.

Vidare innebär de nya kriterierna att starkt styrt eller bundet arbete skall undvikas. Vid arbetsorganisationens utformning skall beaktas betydelsen av löneformer och förläggning av arbetstider. Det skall eftersträvas att arbetet ger möjlighet till variation, social kontakt, samarbete och sammanhang mellan enskilda arbetsuppgifter samt att det ger möjlighet till personlig och yrkesmässig utveckling liksom till självbestämmande och yrkesmässigt ansvar.

Som framgår av referatet ovan kommer 2 kap. 1 § i sin förändrade form att innehålla bl.a. en föreskrift om hänsynstagande till löneformer och arbetstider. Vänsterpartiet anser i motion A41 att föreskriften är för vag och yrkar att ackordslön skall förbjudas liksom närvaropremier och liknande belöningssystem. När det gäller arbetstiden bör paragrafen skrivas om, tillägger vänsterpartiet, så att det klart framgår att skiftarbete bara får förekomma om det är helt nödvändigt.

En arbetstagare kan enligt 3 kap. 4 § andra stycket vägra att utföra ett farligt arbete i avvaktan på besked från arbetsledning eller skyddsombud om arbetet skall fortsätta. Detta förutsätter att det gäller ett arbete som innebär omedelbar och allvarlig fara för liv eller hälsa. Vänsterpartiet anser att denna regel bör förstärkas, så att den omfattar även arbete som på sikt medför skador eller sjukdomar. Arbetstagaren bör dessutom inte vara skyldig återuppta arbetet efter besked från arbetsgivaren om arbetets fortsättning.

Arbetsmiljökommisionen föreslog i sitt betänkande ett uttryckligt förbud mot löneformer och arbetstider som innebär påtaglig risk för ohälsa och olycksfall. Arbetsmarknadsministern uttalar i propositionen (s. 34–36) att hon inte kan biträda förslaget om ett sådant förbud och refererar bl.a. till en invändning från arbetsdomstolen om att en arbetsgivare kan ha en avtalsenlig skyldighet att tillämpa en viss löneform eller en viss arbetstidsordning. Förbudet kan enligt arbetsdomstolen inte införas utan en grundlig analys av de rättsliga frågorna. Utskottet godtar i denna del arbetsmarknadsministerns överväganden, vilket innebär att utskottet samtidigt avstyrker motionens ändringsförslag.

Den i motionen berörda regeln i 3 kap. 4 § — som i sak inte berörs av regeringens förslag — innebär att en arbetstagare utan risk för skadestånd tillfälligt kan upphöra med sitt arbete för att konsultera en arbetsledare eller sitt skyddsombud i en situation som arbetstagaren bedömer utgöra en överhängande fara. I de lägen motionärerna syftar på — att arbetet på sikt kan medföra skada eller ohälsa — finns rådrum för arbetstagaren att för skyddsombudet eller annan facklig företrädare eller med arbetsgivaren påtala riskerna med arbetet. Motionärernas förslag avstyrks. Den nu aktuella frågan hänger för övrigt nära samman med frågan om skyddsombudens s.k. stoppningsrätt, som utskottet återkommer till i det följande.

Vad nu anförts innebär att utskottet med avstyrkande av motion A41 i här behandlade delar föreslår att riksdagen antar 2 kap. 1 § och 3 kap. 4 § i regeringens förslag om ändring i arbetsmiljölagen.

I fråga om *tillämpningen av 2 kap. 1 § arbetsmiljölagen* i dess ändrade form yrkar Sonja Rembo m.fl. (m) i motion A40 ett tillkännagivande till regeringen av vad de anført om utformningen av förordningar som utfärdas med stöd av denna paragraf. Motionärerna betonar att frågor om arbetsorganisation, arbetstider och löneformer i första hand skall lösas avtalsvägen av parterna på arbetsmarknaden och således primärt fastställas utanför arbetsmiljölagens ram. De konflikter som kan uppstå mellan en generell lagstiftning som t.ex. arbetsmiljöla-

gen och avtal bör utredas från arbetsrättsliga utgångspunkter. Tills detta skett måste regeringen ta ansvar för att de allmänna formuleringarna i lagen inte får utgöra grund för alltför långtgående förordningar.

Att frågor om arbetsorganisation, arbetstider och löneformer regleras avtalsvägen innebär inte att arbetsmiljöaspekterna skall lämnas därhän. Som påpekas i propositionen (s. 36) skall arbetsmiljölagen ge riktlinjer inte bara för tillsynsmyndigheternas handlande utan också för arbetsmarknadens parter, inte minst när det gäller att sluta kollektivavtal som berör arbetsförhållanden av betydelse för arbetsmiljön och arbetstagarnas hälsa. Från den synpunkten är det betydelsefullt att lagen innehåller en föreskrift om att löneformer och arbetstider skall beaktas vid utformningen av arbetets organisation. Behovet av föreskriften som sådan ifrågasätts inte heller i motionen.

Vad sedan beträffar tillämpningen av lagbestämmelsen i den aktuella delen finns restriktioner däri att hänsyn måste tas till "arbetets natur" enligt 1 kap. 1 §. Exempelvis måste i fråga om arbetstid hänsyn tas till att arbete på sjukhus eller i processindustrier måste pågå även nattetid. En annan restriktion är redan träffade kollektivavtal. En ytterligare restriktion i form av ett riksdagsuttalande om en allmän återhållsamhet vid tillämpningen anser utskottet inte vara befogad. Därför avstyrker utskottet motionen på denna punkt.

I anslutning härtil tar utskottet upp motion A253 av Eivor Husing (s) om *yrkesförarnas arbetsmiljösituation och löneformer*. Motionären anför bl.a. att de fackliga organisationernas val av löneform kan ge allvarliga negativa konsekvenser på olika samhällsområden. Ackordslönesystemet inom varudistributionen sägs sålunda ha en negativ inverkan på trafiksäkerhetsarbetet.

Vad som anförs i motionen illustrerar det ovan berörda behovet att via arbetsmiljölagen påverka även avtalsbildningen. Med hänsyn till de nya direktiv som lagen kommer att ge om löneformer och arbetstider bör motionens syfte komma att tillgodoses i betydelsefulla avseenden. Motionen har också trafiksäkerhetsaspekter. Dessa faller utanför utskottets vanliga beredningsområde, och utskottet är med hänsyn härtil och till vad i övrigt anförts inte berett att föreslå någon åtgärd med anledning av motionen, som avstyrks med det anförda.

Enligt 2 kap. 1 § gäller enligt paragrafens både gällande och föreslagna nya lydelse att arbetsgivaren skall anpassa arbetsförhållandena till människors psykiska och fysiska förutsättningar. Vänsterpartiet yrkar i motion A41 att lagen skall byggas ut med möjlighet för den enskilde arbetstagaren att i domstol ställa *rättsliga krav på utformningen av arbetstagarens arbetsmiljöförhållanden*. Om riksdagen inte vill fatta ett beslut härom nu yrkar motionärerna i andra hand att frågan skall övervägas i samband med den i propositionen aviserade översynen av det arbetsrättsliga regelsystemet.

Motionens förslag innebär bl.a. att de enskilda arbetstagarna får en i förhållande till skyddsombud och fackliga organisationer fristående rätt att agera och att de allmänna domstolarna blir en ny instans, som vid sidan av yrkesinspektionen och arbetarskyddsstyrelsen har att ta ställ-

ning till lagens krav på arbetsmiljöstandard på enskilda arbetsplatser. Ytterligare invändningar kan riktas mot motionsförslaget, men utskottet låter det stanna vid det nu sagda.

Vidare uttalas i samma motion att arbetslösa skall ha rätt att tacka nej till farliga arbeten utan att mista sin arbetslöshetsersättning, att skyldighet bör införas för arbetsförmedlingarna att upplysa om skaderisker i lediga arbeten och att arbetsförmedlingarna för att få behövliga informationer skall ha möjlighet att inhämta uppgifter om skador på arbetsplatserna.

Ett av villkoren för rätt till arbetslöshetsersättning är att den arbetslöse är beredd att ta ett för honom eller henne lämpligt arbete. Såsom lämpligt arbete i arbetsmiljöhänseende definieras i lagarna om arbetslöshetsförsäkring resp. kontant arbetsmarknadsstöd att förhållandena på arbetsplatsen skall motsvara "vad som anges i författning eller myndighets föreskrifter rörande åtgärder till förebyggande av ohälsa eller olycksfall". Därtill förutsätts i båda lagarna att skälig hänsyn tas till arbetstagarens yrkesvana och förutsättningar i övrigt samt andra personliga förhållanden. I den mån motionärerna med sina yrkanden avser att ge arbetssökande en längre gående rätt att avstå från arbetserbjudanden med bibehållen ersättningsrätt än nu återgivna bestämmelser och tillämpad praxis medger är utskottet för sin del inte berett att medverka. Inte heller i övrigt vill utskottet föreslå någon åtgärd med anledning av de ovan refererade motionsförslagen.

Sammanfattningsvis avstyrker utskottet med det anförda motion A41 även i nu behandlade delar.

Psykiska trakasserier

Sonja Rembo m.fl. (m) uttalar i motion A265 att *psykiska arbetsmiljöproblem* när de förekommer måste tas på allvar. Problemen bör lösas av företagsledning och anställda, vid behov med hjälp av företagshälsovården. Däremot anser motionärerna att det är olämpligt med ingrepp från yrkesinspektionen för att skapa bättre psykiska arbetsmiljöer. Likväl, tillägger motionärerna, utnyttjas regelverket i arbetsmiljölagen av yrkesinspektionen vid inspektioner på arbetsplatser efter det att skyddsombud har anmält en skadlig psykisk arbetsmiljö.

Lars-Ove Hagberg m.fl. (v) yrkar i motion A204 att ett tillägg görs till 2 kap. 1 § arbetsmiljölagen som lagfäster skyldighet för arbetsgivare att förebygga psykiska trakasserier och mobbning. Med stöd av en sådan lagbestämmelse blir det möjligt, fortsätter motionärerna, för arbetarskyddsverket att utfärda preciserade föreskrifter samt att meddela förelägganden och förbud i enskilda ärenden.

Vidare föreslår motionärerna att 5 kap. 5 § brottsbalken kompletteras med en bestämmelse som gör det möjligt för åklagare att åtala för förtal, grovt förtal och förolämpning efter anmälan från yrkesinspektionen. I arbetsmiljölagen bör införas en bestämmelse som ger skyddsombud och facket rätt att stänga arbetsplatser med psykosociala missförhållanden. Med hänsyn till att facket kan ha svårt att agera i personalkonflikter, i vilka fackmedlemmar står mot andra fackmed-

lemmar, bör yrkesinspektionen få möjlighet att ingripa som en arbetslivets mobbningsombudsman, dvs. som en opartisk och från arbetsgivare och facket fristående instans.

Yrkandena i m- och v-motionerna har det gemensamt att de vill lägga ett ökat ansvar på arbetsgivarna att hantera problem med psykiska trakasserier. Därutöver går synsätten isär. I m-motionen förespråkas att problem av denna natur skall lösas internt på arbetsplatserna, medan v-motionen vill ha ett uttryckligt lagfäst stöd för de inskridanden från yrkesinspektionens sida som m-motionen motsätter sig.

Psykiska trakasserier och vuxenmobbing är problem som inte närmare berörts i vare sig arbetsmiljökommissionens huvudbetänkande eller i den föreliggande propositionen. Utskottet uttalade sig i frågan i höstas (1990/91:AU8 s. 18) och vidhåller att vuxenmobbing i arbetslivet är ett problem som man måste se allvarligt på och att det ligger ett stort ansvar på arbetsgivare, facket och arbetskamrater att motverka sådant psykiskt våld närhelst det förekommer. Från den synpunkten är det tillfredsställande att en översyn av den straffrättsliga regleringen av sådant våld har inletts inom justitiedepartementet (jfr betänkande 1990/91:JuU3 s. 10–11). Det fleråriga forskningsprojekt om vuxenmobbing som bedrivs av arbetsmiljöinstitutet i samarbete med Praktiker AB kan ge anledning till ytterligare åtgärder.

De föreliggande yrkandena i motionerna A204 och A265 och deras motstridiga synsätt beträffande arbetsledningarnas roll kan enligt utskottets mening inte läggas till grund för ett initiativ från riksdagens sida i detta sammanhang. Inte heller är utskottet berett att föreslå någon åtgärd med anledning av v-motionens övriga förslag. Utskottet avstyrker alltså motion A265 (m) i förevarande del och motion A204 (v) i dess helhet.

Sigge Godin och Bengt Harding Olson (båda fp) förordar i motion A232 särskilda *rehabiliteringsprogram för mobbade* för att motverka utslagning av människor från arbetslivet som sedan ofta blir stora vårdkonsumenter.

Utskottet anser liksom motionärerna att det är angeläget att pröva nya vägar, så att människor som drabbas av vuxenmobbing kan återföras till ett givande och effektivt yrkesliv. Av motionen framgår att de rehabiliteringsprogram de efterlyser redan finns. Frågan blir då närmast vem som i de enskilda fallen skall ansvara för och finansiera programmens genomförande. Det kan då hänvisas till det rehabiliteringsansvar i de enskilda fallen som kommer att åläggas arbetsgivarna vid bifall till förslagen om ändringar i lagen om allmän försäkring i den till socialförsäkringsutskottet remitterade propositionen 1990/91:141. När det gäller finansiering vill utskottet utöver den rehabiliteringsansättning som föreslås i samma proposition peka på att arbetslivsfonden är beredd att stödja introduktion av nya metoder och system samt attitydpåverkan/information, kopplat till psykosociala insatser. Från fondens sida framhålls särskilt att tendenser till relationsproblem, konflikter och social utslagning behöver identifieras och åtgärdas tidigt. Till vad nu sagts kommer det vidgade rehabiliteringsansvar för arbetsgivarna inom arbetsmiljölagens ram som utskottet kommer att

behandla i det följande. Sammantaget anser utskottet att det inte är motiverat att föreslå någon åtgärd på grund av motion A232, som avstyrks med det anförda.

I 34 § medbestämmandelagen finns bestämmelser som ger den lokala fackliga organisationen s.k. tolkningsföretråde vid tvister med arbetsgivaren om en arbetstagares arbetsskyldighet. Anna Horn af Rantzen m.fl. (mp) yrkar i motion A713 att paragrafen skall tillföras en bestämmelse om *förbud mot avstängning från meningsfulla arbetsuppgifter*.

Motionärerna syftar på de fall som förekommer att en arbetstagare sätts åt sidan för lång tid med bibehållen lön men utan att tilldelas meningsfullt arbete. Utskottet instämmer i att detta är ett betänkligt sätt att lösa personalproblem men tror att en förbudsbestämmelse reser nya problem och avstyrker motionens yrkande härom. Det är utskottets förhoppning att den utvidgning av arbetsgivarnas rehabiliteringsansvar som ovan redan berörts skall leda till mer positiva metoder att lösa de ofta svåra personalproblem det här gäller.

Vänsterpartimotionen A41 innehåller ett yrkande om att JämO skall få i uppdrag att föreslå åtgärder mot *sexuella trakasserier* på arbetsplatsen.

Utskottet har nyligen i betänkande 1990/91:AU17 behandlat frågan om sexuella trakasserier med anledning av regeringens förslag till ny jämställdhetslag och däröver avgivna motioner. Utskottet anser att det inte finns anledning för riksdagen att nu åter uttala sig i frågan utan avstyrker yrkandet.

Missbruksproblem

Karin Israelsson m.fl. (c) framställer i motion A255 ett yrkande om åtgärder för att förbättra den psykosociala miljön på arbetsplatserna. Vad motionärerna framför allt åsyftar är behovet att komma till rätta med *alkohol- och andra drogproblem på arbetsplatserna*. Motionärerna anser att drogpolitiska program bör upprättas på varje arbetsplats och hänvisar vidare till att det kan finnas möjlighet att införa hasch- och alkoholtester. I motionen förespråkas också insatser för att hindra mobbning på arbetsplatserna.

Utskottet anser liksom motionärerna att drogpolitiska program kan vara ett värdefullt hjälpmedel på arbetsplatserna för att där uppnå ett gott psykosocialt klimat. Det ligger i arbetsplatsernas eget intresse att anta sådana program, och en medverkan från statsmakternas sida är enligt utskottets mening inte påkallad. När det gäller användning av tester av det slag som anges i motionen vill utskottet erinra om de personliga integritetsproblem som föreligger. Inte heller i denna del eller i övrigt är utskottet berett att föreslå någon åtgärd med anledning av det aktuella motionsyrkandet, som följaktligen avstyrks.

Även Erik Holmkvist (m) behandlar i motion A602 missbruksproblem på arbetsplatserna. Motionärerna lägger därvid särskild tonvikt vid *kamratstödande verksamhet*.

Liksom vid tidigare behandling av ett motsvarande yrkande (jfr 1990/91:AU8) instämmer utskottet i betydelsen av en aktiv kamratstödande verksamhet men vill samtidigt framhålla att ansvaret för att hantera missbruksproblem liksom andra arbetsmiljöproblem primärt åvilar arbetsgivare och chefer. Med hänvisning härtill och till den tidigare behandlingen av frågan avstyrker utskottet att riksdagen gör det i motionen begärda uttalandet.

Andra motionsyrkanden om arbetsmiljöns beskaffenhet

Inger Schörling och Anna Horn af Rantzien (båda mp) yrkar i motion A45 att regeringen skall delges att *nya hälsoproblem kräver kartläggning*. I motionen nämns bl.a. elallergier som exempel.

De kartläggningar motionärerna begär faller enligt utskottets uppfattning inom ramen för den forskning som bedrivs vid exempelvis arbetsmiljöinstitutet och de yrkesmedicinska klinikerna. Utskottet anser därför att det inte finns något behov av riksdagsuttalande med anledning av motionen, som avstyrks i denna del.

I motion A255 föreslår Karin Israelsson m.fl. (c) en klassificering av arbetsuppgifter och *gränsvärden för fysisk arbetsbelastning*. Vidare föreslår motionärerna föreskrifter om obligatoriska introduktionsprogram för alla nyanställda med tanke på de arbetsolyckor som drabbar särskilt ungdomar.

I regeringsförslaget till ändrad lydelse av 2 kap. 1 § arbetsmiljölagen, som utskottet behandlat i det föregående, sägs att "starkt styrt eller bundet arbete skall undvikas eller begränsas". Denna nya föreskrift avser att påskynda det lokala förändringsarbetet och göra det möjligt för yrkesinspektionen att ingripa mot upprepade, ensidiga arbetsrörelser som leder till arbetsskador av i motionen påtalat slag.

Introduktionen i arbete är, trots de tydliga markeringar som görs i arbetsmiljölagen om detta (3 kap. 3 §), enligt arbetsmiljökommissionen bristfällig inom stora delar av arbetslivet. Arbetsmarknadsministern ansluter sig i propositionen till kommissionens uppfattning att både företag/förvaltningar och tillsynsmyndigheter i större utsträckning skall se till att det finns fungerade introduktionsrutiner och att dessa löpan- de följs upp.

De nämnda lagreglerna och propositionens uttalande, som utskottet ansluter sig till, bör tillgodose motionens syften i nu behandlade hänseenden. Några ytterligare åtgärder är, som utskottet ser det, inte behövliga. Utskottet avstyrker därför motionen i motsvarande delar.

I sammanhanget behandlar utskottet ett i motion A41 (v) begärt uttalande om *arbetsdelning*. Denna sägs leda till allt större specialisering inom industrin men också inom den offentliga sektorn, t.ex. sjukvården, med alltmer minskade möjligheter för de enskilda arbetstarna att skaffa sig en överblick över hela produktionskedjan.

Motionärerna tror inte att vare sig deras eget eller regeringens förslag är tillräckliga och tillägger: "De fackliga organisationerna och arbetarrörelsens politiska organisationer måste arbeta vidare med pro-

bleminventering och förslag till lösningar". Med denna inställning kan det enligt utskottets mening inte anses påkallat för riksdagen att uttala sig i frågan. Utskottet avstyrker således bifall till yrkandet.

EG-frågor

Inger Schörling och Anna Horn af Rantzien (båda mp) uttalar i motion A45 att propositionens beskrivning av det goda arbetet är bra. De yrkar att denna beskrivning skall tjäna som *rättesnöre vid överläggningarna om EG-harmonisering*.

Det är ett starkt svenskt intresse att i EG-förhandlingarna tillgodose våra ambitioner på arbetsmiljöområdet. Ett riksdagsuttalande för att ytterligare underbygga denna inriktning av förhandlingsarbetet för Sveriges del kan inte anses vara erforderligt. Motionens yrkande bör därför inte leda till någon riksdagens åtgärd.

I motion A493 av folkpartiet liberalerna framställs ett yrkande om tillkännagivande till regeringen om *internationell samverkan*. Yrkandet innefattar två led. Motionärerna vill för det första understryka som angeläget att Sverige deltar i uppbyggnaden av en bättre arbetsmiljö i de f.d. kommunistländerna i Central- och Östeuropa. För det andra framhåller motionärerna betydelsen av ett svenskt medlemskap i EG för att Sverige fullt ut skall kunna delta i och påverka integrationen på arbetsmiljöområdet.

Utskottet utgår från att ett intresse från de i motionen berörda ländernas sida om medverkan till förbättrad arbetsmiljö kommer att mötas på ett positivt sätt från svensk sida. Formerna härför får i så fall övervägas vid bilaterala förhandlingar. Något initiativ från riksdagens sida bedömer utskottet inte som motiverat. När det sedan gäller motionsyrkandets andra led vill utskottet hänvisa till att riksdagen har uppdragit åt regeringen att ansöka om medlemskap i EG. Motionens argumentering för en sådan ansökan är således inte längre aktuell, varför motionsyrkandet avstyrks även i denna del.

Arbetsgivaransvaret för arbetsmiljöarbetet

Regeringen föreslår att i arbetsmiljölagen införs en bestämmelse i en ny paragraf (3 kap. 2a § första och andra styckena) som skall ange en skyldighet för arbetsgivaren att systematiskt planera, leda och kontrollera arbetsmiljöarbetet. Bestämmelsen omfattar krav på att arbetsgivaren fortlöpande skall undersöka riskerna i verksamheten och genomföra de åtgärder som behövs. Arbetsmiljöfrågorna skall integreras med övriga frågor om verksamheten i dess helhet. Arbetsmiljön och arbetet med den skall dokumenteras i den utsträckning verksamheten kräver. Handlingsplaner skall upprättas.

Den nya bestämmelsen har godtagits i motionerna, och utskottet tillstyrker att den antas av riksdagen.

Sonja Rembo m.fl. (m) anför i kommittémotion A40 att det är en rimlig del av arbetsgivarens ansvar att denne känner till befintliga brister och planerar för de framtida förbättringar av arbetsmiljön som är möjliga. Det är emellertid uppenbart, fortsätter motionärerna, att

lagtexten utformats utifrån förhållandena vid större företag och förvaltningar. Det finns risk för att arbetarskyddsstyrelsen i sina förordningar kommer att ställa krav som går utöver vad som rimligen kan krävas av de mindre företagen. Motionärerna tillägger att vad de avser är de formella kraven på hur planer och redovisningar skall vara utformade. De yrkar att vad de anfört om *utformningen av förordningar med stöd av 3 kap. 2a § arbetsmiljölagen* skall delges regeringen.

Av redovisningen i propositionen (s. 39) framgår att arbetsmarknadsministern och arbetarskyddsstyrelsen var för sig är beredda till modifieringar av kraven på systematiskt arbetsmiljöarbete för de mindre företagens del. När det gäller yrkesinspektionen sägs att dess inspektionsmetoder måste anpassas till de små företagens och förvaltningarnas särskilda förutsättningar. Mot den bakgrunden anser utskottet att det inte är påkallat att härutöver markera behovet av förenklingar för de mindre företagens del. Utskottet föreslår därför inte någon åtgärd med anledning av motionen.

Vänsterpartiet yrkar i motion A41 en *straffsanktionering av de allmänna bestämmelserna i lagens 2 kapitel om arbetsmiljöns beskaffenhet och 3 kapitel om allmänna skyldigheter för arbetsgivarna*. Detta föreslås ske genom ett tillägg till lagens 8 kapitel. Om riksdagen inte kan biträda yrkandet, föreslår motionärerna att de föreskrifter som arbetarskyddsstyrelsen utfärdar med stöd av lagen skall straffsanktioneras. Dessutom föreslås en straffsanktionering av de handlingsplaner som arbetsgivarna blir ålagda att upprätta. Slutligen förordar motionärerna att skyddsombud skall ha möjlighet att anmäla brott mot eller fördröjning av handlingsplaner till domstol eller till yrkesinspektionen.

I ett senare avsnitt av propositionen (s. 113) redovisas ett påpekande av lagrådet att det finns goda skäl för att det i arbetsmiljölagen inte införts någon kriminalisering av de mer allmänt formulerade skyldigheter som finns föreskrivna i lagen. Även arbetsmarknadsministern anser (se samma avsnitt i propositionen) att en allmän kriminalisering av skyldigheterna enligt arbetsmiljölagen från flera olika synpunkter skulle vara direkt olämplig. Utskottet gör samma bedömning och avstyrker motionsyrkandet om straffsanktionering av bestämmelserna i 2 och 3 kap. arbetsmiljölagen. Beträffande andrahandsyrkandet om straffsanktionering av arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter skall påpekas att dessa föreskrifter, om också i begränsad utsträckning, är sanktionerade på detta sätt enligt bestämmelsen härom i lagens 8 kap. 2 §. I motsats till motionärerna anser utskottet att det inte är aktuellt att utvidga denna sanktionering av föreskrifterna.

Straffsanktionering av underlåtenhet att upprätta handlingsplaner enligt den nya 2a § i lagens 2 kap. avvisas av arbetsmarknadsministern i propositionen (s. 43). Utskottet har samma mening och avstyrker yrkandet i motion A41 härom. Saknas handlingsprogram på en arbetsplats eller är den bristfällig kan yrkesinspektionen ingripa med föreläggande eller förbud, eventuellt förbundet med vite. Detsamma gäller om programarbetet förhållas.

Skyddsombud skall enligt en bestämmelse som redovisas i det följande (6 kap. 4 §) delta i upprättandet av handlingsplanerna och har

enligt en bestämmelse som flyttas till samma kapitel (6a §) en allmän rätt att hos yrkesinspektionen begära föreläggande eller förbud för arbetsgivaren. Motionsyrkandet om skyddsombudens befogenheter att tvinga fram handlingsplaner synes med hänvisning härtill opåkallat.

Med återopande av det anförda avstyrker utskottet motion A41 i nu redovisade delar.

Arbetsgivaransvaret för arbetsanpassning och rehabilitering

Enligt regeringens förslag införs i arbetsmiljölagen en bestämmelse (tredje stycket i nya 3 kap. 2a §) om att arbetsgivaren skall se till att det i hans verksamhet finns en på lämpligt sätt organiserad arbetsanpassning och rehabiliteringsverksamhet. Motsvarande ansvar för arbetsanpassning och rehabilitering åligger nu skyddskommittén enligt en bestämmelse härom i 6 kap. 9 §. Skyddskommittén avlyfts detta ansvar.

Arbetsmiljölagens krav att arbetsgivaren skall anpassa arbetsförhållandena till den enskilde arbetstagarens förutsättningar förtydligas genom en ändring i 3 kap. 3 § andra stycket.

De föreslagna bestämmelserna om arbetsgivarens ansvar för att en lämplig arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet organiseras på arbetsplatsen skall ses i sammanhang med de förslag regeringen samtidigt lägger fram i proposition 1990/91:141 om rehabilitering och rehabiliteringsersättning. Genom nya bestämmelser i lagen om allmän försäkring, som får ett nytt kapitel, 22 kap., regleras arbetsgivarens ansvar för att en försäkrad arbetstagares rehabiliteringsbehov utreds och för att erforderliga rehabiliteringsåtgärder vidtas i eller i anslutning till arbetsplatsen.

De samtidigt av regeringen framlagda förslagen i propositionerna 140 och 141 om rehabiliteringsarbetet och rehabiliteringsansvaret reser frågor om rollfördelningen mellan arbetsgivaren och de olika samhällsorganen och om hur tillsynsansvaret skall fördelas mellan försäkringskassorna, yrkesinspektionen och arbetsförmedlingen med hänsyn till dessa organs funktioner enligt lagen om allmän försäkring, arbetsmiljölagen resp. lagen om vissa anställningsfrämjande åtgärder (främjandelagen). Frågorna diskuteras i den förevarande propositionen 140 av arbetsmarknadsministern på s. 48—51.

Regeringens förslag till ändringar i arbetsmiljölagen om arbetsanpassning och rehabilitering har inte föranlett invändningar i motionerna. Utskottet lämnar för sin del förslagen utan erinran och tillstyrker således att riksdagen antar 3 kap. 2a § tredje stycket och 3 § i samma kapitel.

Partssamarbetet

En rad föreslagna ändringar i 6 kap. arbetsmiljölagen, som ger bestämmelser om samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare m.m., sägs av arbetsmarknadsministern ha till uppgift att renodla skyddskommittéernas och skyddsombudens uppgifter.

Som en följd av att arbetsgivarens huvudansvar för arbetsmiljön skall utvecklas får skyddskommittéerna i fortsättningen till uppgift att

delta i planeringen av arbetsmiljö- och rehabiliteringsarbetet samt bevaka och följa upp detta. Enligt nuvarande bestämmelse i 9 § i det aktuella kapitlet ankommer det på skyddskommittén att planera och övervaka skyddsarbetet på arbetsstället. Detta har enligt arbetsmarknadsministern (prop. s. 54) lett till att skyddskommittéerna, vilket aldrig har varit meningen, i många fall i praktiken har tagit över arbetsgivarens huvudansvar och till att detaljfrågor har kunnat remitteras till kommittéerna i stället för att lösas på arbetsledarnivå. Renodlingen av skyddskommitténs roll i förhållande till linjeorganisationen innebär, säger arbetsmarknadsministern, att kommittén "skall vara pådrivande och policyskapande i övergripande frågor och delta i planering, kontroll och uppföljning av arbetsmiljö- och rehabiliteringsarbetet".

Även bestämmelserna om skyddsombuden ändras. Förutom ändring i nuvarande 6 kap. 4 § föreslår regeringen att en ny paragraf, 6a §, tillförs kapitlet. Enligt de nya bestämmelserna får skyddsombuden till uppgift att övervaka att arbetsgivaren uppfyller de nya kraven på att denne skall driva ett systematiskt arbetsmiljöarbete. De skall som tidigare delta i planeringen av nya lokaler m.m. men också i ändringar av arbetsorganisationen. Deras rätt att begära ingripande av yrkesinspektionen flyttas från den av regeringen utfärdade arbetsmiljöförordningen till lagen.

De motionsförslag om skyddsombuden och deras verksamhet som redovisas nedan berör inte direkt de av regeringen aktualiserade lagändringarna.

Sonja Rembo m.fl. (m) begär i motion A265 en *utredning om skyddsombudssystemet*, varvid bör prövas de möjligheter som kan finnas till olika modeller att organisera arbetet för en god arbetsmiljö. Vid utredningen bör även göras en översyn av systemet med regionala skyddsombud.

Det ingick i arbetsmiljökommissionens uppdrag att belysa hur det lokala arbetsmiljöarbetet och särskilt arbetstagarinflytandet i arbetsmiljöfrågor fungerar. I samband härmed skulle också det lokala skyddsarbetets ställning och organisation ses över. Regeringens förslag är ett fullföljande av kommissionens arbete med dessa frågor. Att samtidigt som bestämmelserna om det lokala partssamarbetet och skyddsombuden ändras ta initiativ till en ny översyn på detta område anser utskottet inte vara aktuellt utan avstyrker motionen i föreliggande del.

Bestämmelserna i 6 kap. 7 § — som inte omfattas av regeringens ändringsförslag — reglerar skyddsombudens s.k. stoppningsrätt. Denna rätt innebär att skyddsombuden kan bestämma att ett arbete skall avbrytas om arbetet medför omedelbar och allvarig fara för liv eller hälsa och rättelse inte genast kan nås genom hänvändelse till arbetsgivaren. Vid ensamarbete ställs lägre krav för att stoppningsrätten skall få tillgripas. I båda fallen gäller stoppen tills yrkesinspektionen har tagit ställning till om arbetet skall fortsätta.

Vänsterpartiet föreslår i motion A41 att *stoppningsrätten vidgas* så att den kan göras gällande även i de fall ett arbete visserligen inte innebär

omedelbar fara men på sikt kan leda till skador eller sjukdom. Stoppningsrätten bör vidare kunna utövas även av en lokal eller regional facklig organisation.

Motionsförslaget att stoppningsrätten skall omfatta även arbeten som bedöms ge skador på sikt ansluter till vad LO har förordat i remissyttrandet över arbetsmiljökommissionens förslag. Arbetsmarknadsministern uttalar i propositionen (s. 56) att hon inte kan dela LOs uppfattning på denna punkt. Inte heller utskottet vill förordna en sådan utvidgning av stoppningsrätten. I de icke överhängande situationer det här gäller bör finnas erforderligt rådrum för skyddsombuden att vid misstanke att ett arbete har skadliga effekter hos arbetsgivaren begära åtgärder och, om hänvändelsen blir resultatlös, koppla in yrkesinspektionen på frågan. Utskottet avstyrker alltså motionens yrkande på denna punkt liksom förslaget att stoppningsrätten skall tillkomma även fackliga organisationer.

Motionärerna önskar vidare stärka de fackliga organisationernas ställning i arbetsmiljöarbetet genom att ge dem rätt att anmäla brott mot straffsanktionerade föreskrifter och lagrum till allmänt åtal och därutöver, som en yttersta möjlighet att få till stånd ändringar av arbetsmiljöförhållandena på ett arbetsställe, att utan hinder av fredspliktsreglerna lokalt tillgripa en arbetsmiljöstrejk.

Hinder föreligger inte för en facklig organisation att göra åtalsanmälan i de fall det här är fråga om. Någon bestämmelse härom behöver inte tillkomma. Motionen kan alltså i denna del lämnas utan åtgärd. Yrkandet om rätt till lokala arbetsmiljöstrejker strider mot allmänna principer för fredsplikten och avstyrks av utskottet.

Härutöver föreslås i motionen att arbetsmiljölagen skall föreskriva ett obligatoriskt samråd med skyddskommittén vid planering av arbete. Vid start av nytt företag — då personal ännu inte anställts och någon skyddskommitté inte bildats — bör den blivande arbetsgivaren åläggas att samråda med de fackliga organisationer som är relevanta i sammanhanget.

Föreskrifter om skyddskommitténs medverkan vid arbetsplaneringen meddelas i 6 kap. 9 §. Behov av ytterligare samrådsföreskrifter föreligger inte enligt utskottets mening. Förslaget att införa skyldighet för blivande arbetsgivare att samråda med fackliga organisationer om den tilltänkta verksamheten biträds inte av utskottet.

Med det anförda avstyrker utskottet de aktuella yrkandena i motion A41.

Regeringens förslag till ändringar av bestämmelserna i 6 kap. arbetsmiljölagen tillstyrks av utskottet.

Övriga regeringsförslag till ändringar i arbetsmiljölagen

Förslagen berör bestämmelserna i arbetsmiljölagen om produktsäkerhet, produktkontroll, produktinformation, leverantörers anmälnings- och uppgiftsskyldighet, skyddsansvar för förpackningar samt om skyddsvaccinering som villkor för att ett arbete skall få utföras. I

anslutning till dessa frågor föreslås även att ett nytt bemyndigande att meddela ytterligare föreskrifter om arbetsmiljöns beskaffenhet m.m. skall införas i arbetsmiljölagen.

I ett följande avsnitt i propositionen föreslås en ny regel om arbetsmiljöansvar vid projektering av byggnader och anläggningar. Detta ansvar kommer att läggas inte bara på byggherren (motsvarande) utan även på arkitekter, konstruktörer och andra som medverkar vid projekteringen. Vidare föreslås regler som berör upplåtelse av arbetslokaler under jord och samordningsansvaret vid gemensamma arbetsställen.

I den under allmänna motionstiden väckta motionen A219 av Nils-Olof Gustafsson och Bengt-Ola Rytter (båda s) yrkas att regeringen skall delges behovet av skyndsamma åtgärder i syfte att fastställa projektörers och konstruktörers ansvar för arbetsmiljö och arbetarskydd. Med framläggandet av propositionen och dess regler om sådant ansvar påkallar motionen inte längre någon åtgärd från riksdagens sida.

Utskottet har vid granskningen av nu redovisade lagförslag särskilt uppehållit sig vid de delar som aktualiserats genom motionsyrkandena. I övrigt har utskottet inte någon erinran mot regeringens förslag beträffande ändringar i arbetsmiljölagen.

På grund av ändringarna i arbetsmiljölagen föreslår regeringen en ändring i *föräldraledighetslagen*. Ändringen är av redaktionell natur och bör genomföras.

I anslutning till förslaget om arbetsmiljöansvar vid projektering av byggnads- och anläggningsarbeten föreslår regeringen att riksdagen skall godkänna ratificering av *ILO-konventionen, nr 167, om säkerhet och hälsa vid byggnads- och anläggningsarbete*. Med de ändringar av arbetsmiljölagen som nu föreslås anser regeringen att de hinder som tidigare förelegat mot svensk anslutning till denna konvention blir undanröjda.

Utskottet biträder regeringens förslag även på denna punkt.

Arbetsmiljöbrott

Som framgått av den tidigare framställningen innehåller arbetsmiljölagen särskilda straffbestämmelser. Dessa bestämmelser meddelas i lagens 8 kapitel. För grövre brott kan dessutom utkrävas ansvar enligt brottsbalken, nämligen enligt bestämmelserna i 3 kap. 7–9 §§. Dessa paragrafer gäller brotten vållande till annans död, vållande till kroppsskada eller sjukdom resp. framkallande av fara för annan. Regeringen föreslår att den som kan dömas för något av dessa brott i stället skall dömas enligt en särskild bestämmelse om arbetsmiljöbrott, om brottet begåtts genom att de i arbetsmiljölagen angivna skyldigheterna att förebygga ohälsa eller olycksfall har åsidosatts uppsåtligt eller av oaksamhet. En bestämmelse av denna innebörd föreslås bli införd som en ny 10 § i 3 kap. brottsbalken.

Den nya bestämmelsen förordas av regeringen mot lagrådets avrådan.

Elver Jonsson m.fl. (fp) yrkar i motion A42 att förslaget om ändring i brottsbalken skall avslås och att riksdagen skall begära ett nytt förslag i enlighet med vad som anförs i motionen. Dessutom föreslås ett tillkännagivande till regeringen av vad som i övrigt anförts i motionen om sanktionssystemet.

Som skäl för avslagsyrkandet anför motionärerna bl.a. att en av grundtankarna bakom arbetsmiljölagen är att de mer allmänna bestämmelserna i lagen inte är ägnade att ligga till grund för en straffrättslig prövning. Regeringens lagförslag innebär risk för att domstolarna kommer att göra en sådan prövning. I det nya lagförslag som motionärerna begär bör denna olägenhet undanröjas.

Motionärerna uttalar vidare att ett effektiviserat föreskrifts- och tillsynsarbete från arbetarskyddsverkets sida är att föredra framför de i propositionen föreslagna ändringarna i brottsbalken.

Vänsterpartiet yrkar i motion A41 att det aktuella lagrummet skall formuleras på ett sådant sätt att det framgår att arbetsgivaren har ett strikt ansvar för arbetsmiljöbrott. Det innebär enligt motionärerna att frågan om en arbetsgivare har handlat oaktsamt, vårdslöst eller med uppsåt blir straffrättsligt ointressant.

Behovet av och innebörden av den nya bestämmelsen om arbetsmiljöbrott i brottsbalken har ingående diskuterats i propositionen, framför allt mot bakgrund av de invändningar som lagrådet har gjort. Utskottet kan för sin del inte finna annat än att regeringens förslag är välgrundat. Den ytterligare invändning som rests i folktoparimotionen anser utskottet inte vara av den arten att den bör hindra lagförslagets antagande. Den domstolsprövning av arbetsmiljölagens standardkrav som motionärerna ifrågasätter utvidgas inte i förhållande till vad som sker i dag vid åtal mot arbetsgivare eller dennes ställföreträdare för vållande till annans död m.fl. brott enligt 3 kap. 7–9 §§ brottsbalken.

Vad sedan beträffar vänsterpartiets ändringsförslag kan hänvisas till att s.k. strikt ansvar i vissa fall förekommer inom skadeståndsrätten. Det skulle dock strida mot svenska rättsprinciper att utkräva ett motsvarande strikt ansvar i straffrättsliga sammanhang.

Med avstyrkande av motionerna A41 och A42 i förevarande delar tillstyrker utskottet således att riksdagen antar regeringens förslag till ändring i brottsbalken.

I 36 kap. brottsbalken (7–9 §§) ges bestämmelser om *företagsbot*. Denna påföljd kan åläggas en näringsidkare för brott som denne har begått i utövningen av sin näringsverksamhet. Företagsbotens lägsta belopp är 10 000 kr. och högsta belopp är 3 miljoner kr.

I den nyssnämnda motionen A41 (v) yrkas att regeringen skall se över nuvarande maximibelopp för företagsboten. Med hänvisning till att denna påföljd har använts i endast ett fåtal fall yrkas vidare att regeringen skall ta reda på vad detta beror på och, vid behov, ta initiativ till utbildning av domare och åklagare om påföljdens användning.

Utskottet anser att företagsbotens storlek och användning m.m. är frågor som bör prövas i ett vidare straffrättsligt sammanhang än det förevarande. Utskottet är i vart fall för sin del inte berett att tillstyrka

initiativ av de i motionen förordade slagen. Motionen avstyrks alltså i dessa delar. Utskottet avstyrker också ett förslag i motionen om att regeringen skall undersöka behovet att förstärka åklagarmyndigheterna. Behovet hänger enligt utskottets bedömning samman med motionärernas i det föregående avstyrkta förslag om vidsträckt straffsanktionering av arbetsmiljölagens bestämmelser och arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter.

Ove Karlsson m.fl. (s) yrkar i motion A259 åtgärder för *bättre uppföljning av arbetsmiljöbrott*. Som sådana åtgärder berörs ökad polisutbildning, bättre polisutredningar, högre bötesstraff och ökad användning av företagsbot.

Motionsförslaget anknyter till vad som förordats av arbetsolycksutredningen och prövades därmed av regeringen vid beredningen av föreliggande proposition. Utskottet anser att det med hänsyn härtill inte är påkallat för riksdagen att göra ett tillkännagivande till regeringen i dessa frågor utan avstyrker motionen.

Kvinnors arbetsmiljö

I propositionen informeras om att arbetarskyddsstyrelsen i mars 1990 lämnade ett handlingsprogram för arbetsmiljöinsatser i fyra kvinnodominerade branscher till regeringen. Den bild av kvinnors situation i arbetslivet som rapporten ger är oroväckande och kräver kraftfulla insatser enligt propositionen.

Kvinnors arbetsmiljöer och arbetsmiljöproblem har inte uppmärksamats i lika hög grad som männens. Särskilda insatser för kvinnor på arbetsplatserna har främst handlat om anpassning till männens arbetsliv, sägs det i propositionen. Det faktum att kvinnorna nu utgör nära 50 % av arbetskraften måste påverka värderingarna i arbetslivet.

Arbetslivsfonden skapar helt nya förutsättningar att höja ambitionsnivån i såväl det förebyggande arbetet som i arbetet med aktiv rehabilitering på arbetsplatserna. Det är enligt propositionen av stor vikt att fondens pengar används aktivt för att förbättra kvinnors arbetsliv.

Elver Jonsson m.fl. (fp) instämmer i motion A42 i propositionens syn på *kvinnors arbetsmiljö*. Enligt folkpartiet liberalerna bör de offentliga arbetsgivarna gå i spetsen för en mer flexibel arbetsorganisation och mer flexibla arbetstider. I fråga om gravida kvinnor finns behov av att dessa får ett bättre skydd mot arbetsmiljöer som är eller kan vara skadliga för fostret.

De frågor som motionärerna tar upp har utskottet i april 1991 tagit ställning till i samband med behandlingen av proposition 1990/91:113 om en ny jämställdhetslag, m.m. Bl.a. hänvisade utskottet i sitt betänkande 1990/91:AU17 till den nyligen tillsatta utredningen (A 1991:01, dir. 1991:7) med uppdrag att undersöka om mer flexibla regler för arbetstid och semester bör införas i svensk lagstiftning. Vidare tog utskottet upp arbetslivsfondens verksamhet samt sin syn på frågan om omplacering vid graviditet. Utskottet har inte ändrat uppfattning vad gäller dessa frågor och avstyrker följaktligen motion A42 i denna del.

Inger Schörling och Anna Horn af Rantzien (båda mp) framhåller i motion A45 att *kvinnan bör gälla som norm* på kvinnors arbetsplatser.

Enligt utskottets uppfattning ligger motionärernas uppfattning i linje med den nya formuleringen i 2 kap. 1 § arbetsmiljölagen, enligt vilken arbetsförhållandena skall anpassas till människors olika förutsättningar i fysiskt och psykiskt avseende. Utskottet vill därutöver nämna vissa utvecklingslinjer enligt den handlingsplan för jämställdhet som riksdagen antog i juni 1988. I arbetsmiljöinstitutets regi pågår forskning och utvecklingsarbete för att mer exakt kunna formulera de krav som behöver ställas inför tillverkning av differentierade handverktyg. Det fortsatta arbetet kommer bl.a. att inriktas på att ta fram prototyper för olika verktyg som bättre skall passa för både kvinnor och män än vad dagens arbetsredskap gör. Vidare bör arbetsmiljöfondens programområde för jämställdhetsåtgärder (KOM-programmet) nämnas. Programmet disponerar drygt 60 milj. kr. under sin femåriga verksamhetsperiod 1989–1993. Fonden prioriterar i första hand insatser som rör arbetsorganisation och arbetstider, värdering av kvinnors och mäns arbete samt rollfördelningen mellan kvinnor och män.

Med hänvisning till vad som anförts anser utskottet att motion A45 i aktuell del inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Elisabeth Fleetwood m.fl. (m, fp, c) begär i motion A270 att arbetarskyddsstyrelsen får i uppdrag att utreda hur gravida kvinnor och ammande mödrar skall skyddas från *passiv rökning*. Enligt motionärerna är det ett problem att mångas arbetsplatser är sådana att passiv rökning svårligen kan undvikas.

Utskottet vill först erinra om att arbetarskyddsstyrelsen och socialstyrelsen gemensamt publicerat allmänna råd angående begränsning av tobaksrökning i lokaler av gemensamhetskaraktär (AFS 1983:10). I råden redogörs för risker med tobaksrökning, frågor om tobaksrökning och arbetsmiljö, passiv rökning m.m. Vidare ges exempel på åtgärder hur man kan uppnå en så rökfri miljö som möjligt.

Utskottet har inhämtat att arbetarskyddsstyrelsen och socialstyrelsen planerar att revidera de allmänna råden och utfärda nya föreskrifter på området. Dock har man ansett det lämpligt att invänta den proposition som planeras komma under hösten 1991 och som bygger på betänkandet Tobakslag (SOU 1990:29). Enligt betänkandet är det en viktig arbetsmiljöfråga att ingen mot sin vilja skall behöva utföra sitt arbete i en rökig miljö. Utredningen anser därför att även arbetslokaler bör tas med i lagstiftningen om rökfria miljöer. Beredningsarbetet inför den kommande propositionen berörs något i proposition 1990/91:175 Om vissa folkhälsofrågor. Bl.a. redovisas regeringens bedömning att lagregler bör tillskapas med inriktning på att vissa miljöer skall hållas rökfria. Den princip som bör gälla är att rökfritt skall vara det normala. Särskilda regler bör införas för vissa typer av lokaler såsom daghem, skolor, vårdinrättningar, arbetsplatser, hotell och restauranger.

Med hänvisning till den väntade propositionen och vad som i övrigt anförts anser utskottet att det aktuella motionsyrkandet inte bör påkalla någon riksdagens åtgärd. Motion A270 avstyrks således.

Arbetsmiljön inom den offentliga sektorn har tagits upp av folkpartiet liberalerna i motion A493. Det är enligt motionärerna uppenbart att förhållandena inom den offentliga sektorn på ett helt annat sätt än tidigare måste lyftas fram i arbetsmiljödebatten. Bl.a. tycks den psykosociala miljön för personalen ha blivit sämre under senare år samtidigt som de fysiska kraven, t.ex. tunga lyft inom vården, ofta är stora. Motionärerna förespråkar decentralisering med ökad tilltro till personalens förmåga att fatta egna beslut, bättre system för belöning av goda insatser och ökade möjligheter till personlig utveckling. I motionen tas även upp arbetsmiljön inom skolan — för lärare, elever och övrig personal. Det anförs att eleverna bör få ett ökat arbetsmiljömedvetande. Vidare bör elevskyddsombuden ges en god introduktion i sina arbetsuppgifter. Det begärs också att företagshälsovården skall omfatta även eleverna.

Utskottet kan konstatera att de i motionen anförda kraven på arbetsorganisation ligger i linje med ovan behandlade ändringar i arbetsmiljölagen, där kraven utvecklats vad gäller arbetsorganisation och psykosocial arbetsmiljö. Utskottet vill också erinra om att direktiven (dir. 1989:50) till den nu pågående översynen av lagstiftningen om offentlig anställning anknyter till de frågor som motionärerna föreslår. Enligt direktiven bör översynsarbetet i sin helhet vara slutfört före utgången av år 1991. Vidare kan hänvisas till arbetsmiljöavtalet på det statliga området från år 1989, där följande uttalas:

När de anställda ges möjlighet att påverka sin arbetssituation och utvecklas efter sina förutsättningar, att känna gemenskap med arbetskamrater och ta ansvar för sina egna och andras arbetsförhållanden bidrar detta till en god arbetsmiljö.

När det gäller skolans arbetsmiljö vill utskottet hänvisa till att arbetsmiljölagen ändrades genom det av riksdagen godkända betänkandet från utbildningsutskottet (prop. 1989/90:61, bet. UbU28, rskr. 240) angående elevmedverkan i arbetsmiljöarbetet. Lagen — som trädde i kraft den 1 juli 1990 — innebär ett ökat inflytande och medansvar för eleverna i skolans hela verksamhet. Riksdagen omfattade åsikten att elevmedverkan i arbetsmiljöarbetet är av sådan betydelse att bl.a. frågor om planering och genomförande av elevskyddsombudens utbildning — — — bör tas upp i skolans ordinarie samverkansorgan och få en för verksamheten tillfredsställande lösning enligt intentionerna bakom regeringens förslag om elevmedverkan i arbetsmiljöarbetet. Vidare utgick man från att myndigheterna inom skolväsendet och högskolan inom ramen för sin allmänna tillsyn av verksamheten kommer att följa upp elevernas och de studerandes reella möjligheter att medverka i arbetsmiljöarbetet.

Utskottet kan också informera om att det i arbetsmiljöinstitutets regi tagits fram ett material "Lärarhandledning i arbetsmiljö", som kan användas inom olika samhällsorienterande ämnen. Det nyligen färdig-

ställda materialet för grundskolan har bl.a. syftet att förbereda eleverna för deras kommande yrkesverksamma liv. Även det praktiska arbetsmiljöarbetet inom skolan berörs emellertid.

I likhet med utbildningsutskottet förutsätter arbetsmarknadsutskottet att myndigheterna inom skolväsendet följer upp elevernas reella möjligheter att medverka i arbetsmiljöarbetet. Med hänvisning till det anförda anser utskottet att motion A493 i berörda delar inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Gudrun Schyman och Karl-Erik Persson (båda v) begär i motion A247 att arbetarskyddsstyrelsen ges i uppdrag att utfärda bättre anpassade *föreskrifter för tandvårdspersonal vad gäller användningen av amalgam*. Enligt forskningen löper tandvårdspersonal en potentiell förgiftningsrisk. Forskare som slagit larm om miljöriskerna har dock ofta mötts av likgiltighet.

Utskottet vill hänvisa till att sedan ett par år tillbaka föreligger arbetarskyddsstyrelsens allmänna råd om arbete med kvicksilver och amalgam inom tandvården (AFS 1989:7). I de allmänna råden informeras om hälsoeffekter av kvicksilver och om arbetsmiljölagens bestämmelser att arbetsgivare skall se till att arbetstagare får god kännedom om de förhållanden under vilka arbetet bedrivs samt upplyses om de risker som kan vara förbundna med arbetet m.m. Därefter följer råd i olika avseenden vad gäller tandvårdsarbetets olika moment samt hantering av kvicksilverhaltigt avfall.

Inom kort kommer arbetarskyddsstyrelsens inventering av tandvårdspersonalens totala arbetsmiljösituation att avslutas. Projektet skall resultera i en ergonomihandbok med åtgärdsförslag för tandvården. Enligt statistik från ISA-systemet är den överväldigande delen av arbetssjukdomarna i tandvården under perioden 1985–1989 orsakad av belastningsskador.

Utskottet gör samma bedömning som tidigare att olämplig hantering av amalgam kan medföra hälsorisker. I avvaktan på att de nya material som skall ersätta amalgam blir utredda förutsätter utskottet liksom föregående år att en tillfredsställande arbetsmiljö kan uppnås genom att arbetarskyddsstyrelsens allmänna råd om arbete med kvicksilver och amalgam inom tandvården följs. Med hänvisning till arbetarskyddsstyrelsens tillsynsansvar och de allmänna råden samt till vad som i övrigt anförts avstyrker utskottet motion A247.

I motion A203 begär Claes Roxbergh m.fl. (mp) en skärpt lag för att minska riskerna för *asbestos och silikos*. Miljöpartiet de gröna anser att myndigheterna inte gör erforderliga insatser för att minska asbestos och silikos.

Utskottet behandlade frågan om asbestos och silikos i sitt betänkande 1990/91:AU8 för ett halvår sedan. Utskottet vill hänvisa till detta betänkande där det lämnas en beskrivning av nu gällande föreskrifter om användning av kvarts — som kan leda till silikos (stendammlunga). En ändring av dessa bestämmelser (AFS 1990:2) har nyligen utfärdats med föreskrift att arbetsgivaren — så snart läkarundersökningresultat är kända — skall meddela dessa till yrkesinspektionen (och ej som tidigare till arbetarskyddsstyrelsen) samt till berörda arbetstagare. Den-

na ändring i föreskrifterna hänger samman med att yrkesinspektionen behöver dessa uppgifter för sin fortsatta kontroll av arbetsplatsen i fråga medan arbetarskyddsstyrelsen inte kunnat dokumentera någon användning, t.ex. för forskning, av det centrala registret. De uppgifter som nu kommer att samlas i de olika yrkesinspektionsdistrikten skall vid behov kunna sammanställas på nationell nivå.

I fråga om asbest och asbesthaltigt material (AFS 1986:2, AFS 1986:22, omtryckt AFS 1990:4 med motsvarande ändring i fråga om läkarundersökningsresultat som redovisats för kvarts) är huvudregeln ett principiellt förbud mot användning. Skall sådant material ändå användas, bearbetas eller behandlas krävs i varje särskilt fall tillstånd av arbetarskyddsstyrelsen. Utskottet har inhämtat att behov har uppstått att ändra föreskrifterna om asbest, bl.a. på ett sådant sätt att kraven konkretiseras. Någon ändring av kravnivån är inte aktuell. Arbetarskyddsstyrelsens planering innebär att de nya föreskrifterna kan utfärdas år 1992.

Med hänvisning till vad som anförts i fråga om myndigheternas arbete med berörda frågor avstyrker utskottet motion A203.

I motion A43 av Stina Gustavsson och Marianne Andersson i Vårgårda (båda c) tas frågor om *elöverkänslighet* upp. Motionärerna begär att regeringen ges i uppdrag att intensifiera forskningen på området samt att lämplig instans får i uppdrag att utfärda föreskrifter eller allmänna råd om elöverkänslighet.

Enligt utskottets uppfattning finns det fortfarande olösta frågor kring elöverkänslighet. För att få ökad kunskap om forskningsläget inbjöds ett antal experter, forskare och andra berörda till en hearing på Rosenbad i april månad 1991. Hälsoeffekter, forskningsresultat m.m. redovisades vid detta tillfälle. Arbetsmarknadsministerns avslutande sammanfattning innebar att hon såg forskningen som en viktig del men att man också måste ta symptomen på allvar i väntan på att forskningen skall finna de relevanta sambanden. Arbetsmarknadsministern hänvisade vidare till att de föreslagna ändringarna i arbetsmiljölagen ger en grund för hur man skall hantera de arbetsorganisatoriska frågorna på arbetsplatserna.

Med hänvisning till att såväl arbetsmiljöinstitutet som andra forskningsorgan bedriver forskning på detta område, att arbetarskyddsstyrelsen har uppmärksamheten riktad på problemet och att arbetsmarknadsministern aviserade ett nytt seminarium om dessa frågor inom ett år — då ytterligare kunskap väntas föreligga — anser utskottet att motion A43 inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Maggi Mikaelsson (v) anför i motion A225 att *lokhyter och förarhyter måste klassificeras som arbetslokal* för att arbetsmiljölagen skall kunna tillämpas. Bakgrunden är bl.a. de stora temperaturvariationerna vid förarplatsen.

Arbetsmiljölagen gäller alla arbetstagare med vissa inskränkningar som anges i lagen. Enligt 2 kap. 3 § arbetsmiljölagen skall arbetslokal vara så utformad och inredd att den är lämplig från arbetsmiljösynpunkt. I arbetarskyddsstyrelsens anvisningar nr 88 (reviderade i maj 1978) finns anvisningar för arbetslokaler m.m. (enligt arbetarskyddssty-

relsens planering skall dessa anvisningar omarbetas under år 1992). Som motionären redovisar räknas emellertid inte en förarhytt som arbetslokal. I alla övriga avseenden, t.ex. i fråga om arbetsmiljöns beskaffenhet, gäller dock arbetsmiljölagen även för de i motionen berörda arbetstagarna.

Enligt vad utskottet har inhämtat kommer det av motionären nämnda problemet med temperaturvariationerna i loken att minska dels därför att alla nya fordon är utrustade med klimatanläggning, dels därför att de äldre loken inom en fem—tioårsperiod kan väntas vara ombyggda. 40 % av loken är för närvarande utrustade med klimatanläggning. Beträffande temperaturen i bilhytter vill utskottet erinra om arbetarskyddsstyrelsens allmänna råd 1989:10 "Värme i bilhytter". Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion A225.

Ragnhild Pohanka m.fl. (mp) begär i motion A271 att riksdagen uppdrar åt regeringen att utföra en *analys av ensamarbetets problem*. Särskilt är detta ett problem inom hemtjänst, jordbruk och viss administration enligt motionärerna.

Utskottet har ingående behandlat frågan om ensamarbete i sitt betänkande 1990/91:AU8 för ett halvår sedan. Utskottet redovisade särskilt hemtjänsten och jordbruket i detta sammanhang. Det bör här tilläggas att arbetarskyddsstyrelsen nu har utfärdat nya föreskrifter (AFS 1990:18) om omvårdnadsarbete i enskilt hem. Bl.a. föreskrivs följande: "När arbetet innebär påtaglig risk för att arbetstagare utsätts för våld, hot eller andra starkt psykiskt påfrestande förhållanden får arbetet inte utföras som ensamarbete." Utskottet vill vidare peka på att de föreslagna ändringarna i 2 kap. 1 § arbetsmiljölagen har betydelse för dessa frågor. Enligt den föreslagna lagtexten — vilken behandlats ovan — skall det eftersträvas att arbetet ger möjligheter till variation, social kontakt och samarbete samt sammanhang mellan enskilda arbetsuppgifter.

Med hänvisning till det anförda anser utskottet att motion A271 i denna del inte bör påkalla någon riksdagens åtgärd.

I motion A751 begär Magnus Persson och Leo Persson (båda s) en översyn av arbetsmiljölagen i syfte att undanröja de besvär i arbetsmiljön som *motorsågar och röjsågar* medför. Motionärerna föreslår att arbetarskyddsstyrelsen aktivt medverkar till att styra användningen av motorsågsbränslen till en mindre hälsovådlig bensin. I motionen redovisas att skogsarbetare får besvär på grund av inandning av avgaser.

Utskottet vill redovisa att arbetarskyddsstyrelsen nyligen utfärdat föreskrifter (AFS 1990:7) på området. Det föreskrivs i 13 § att den som arbetar med motorkedjesåg skall skyddas mot olja, avgaser, buller m.m. I de allmänna råden om tillämpning av sagda föreskrifter pekas på att risker för ohälsa eller olycksfall motverkas genom lämpligt produktval. Enligt råden är det "viktigt att man här väljer bränslen vilkas avgaser har så liten skadlig inverkan på sågföraren som möjligt". Vidare berörs i råden bortledning av gaserna samt användning inomhus. Därutöver har utskottet inhämtat att ett mindre hälsovådligt — men något dyrare

— bränsle finns tillgängligt över praktiskt taget hela landet. Med hänvisning till det anförda anser utskottet att motion A751 inte bör påkalla någon riksdagens åtgärd.

1990/91:AU22

Företagshälsovården

Propositionen

Företagshälsovårdens mål och arbetsuppgifter m.m.

I propositionen redovisas 1986 års företagshälsovårdsreform (prop. 1984/85:89, SoU13, rskr. 172) och utvecklingen på företagshälsovårdsområdet därefter. Det nya bidragssystem som infördes den 1 januari 1986 hade som syfte att stimulera till förebyggande arbetsmiljöarbete och förbättra anslutningen av de små och medelstora företagen. Riksdagsbeslutet innebar en fortsatt utbyggnad på frivillig väg.

I den nu föreliggande propositionen beskrivs att begreppet arbetsmiljö med tiden fått ett vidgat innehåll samt att företagshälsovårdens uppgift är att arbeta med en helhetssyn på förhållandena på arbetsplatsen.

Enligt propositionen har företagshälsovården i många fall tagit på sig alltför mycket av en vårdande och individuellt problemlösande roll. Den bör få en tyngdpunktsförskjutning från efterhjälpande till förebyggande, från individinriktade till grupp- och organisationsinriktade insatser, anför det. Härvidlag är uppföljning och analys av sjukfrånvaro, arbetsskador, personalomsättning m.m. viktiga inslag liksom även medverkan i förändringsarbetet på arbetsplatserna. Allmänna sjukvårdande, behandlande uppgifter ingår i princip inte i företagshälsovårdens uppgifter. Trycket på företagshälsovården att tillhandahålla sjukvård är dock fortfarande stort. Signaler på ohälsa bör företagshälsovården fånga upp i ett tidigare skede, innan det har uppstått ett behov av sjukvård.

Det är enligt arbetsmarknadsministern viktigt att det inom företagshälsovården finns en nära koppling mellan rehabiliterings- och arbetsmiljöinriktade åtgärder (se även prop. 1990/91:141). Metodiken inom rehabiliteringsarbetet kan emellertid behöva utvecklas. Företagshälsovården har enligt arbetsmarknadsministerns mening speciella förutsättningar att medverka i den yrkesinriktade rehabiliteringen — dvs. åtgärder inom arbetsorganisation, arbetsinnehåll, omplacering m.m. Den rent medicinska rehabiliteringen åvilar den allmänna sjukvården, och den sociala rehabiliteringen i första hand kommunernas socialtjänst.

Vissa områden bör få ökad tyngd i företagshälsovårdsutbildningen, t.ex. psykosociala frågor, arbetsorganisation, kunskaper om kvinnornas arbetsmiljö och rehabiliteringsmetodik.

Enligt arbetsmarknadsministrernas bedömning bör den fortsatta utbyggnaden av företagshälsovården ske på frivillig väg genom avtal mellan arbetsmarknadens parter och inte genom lagstiftning (prop. avsnitt 4.6). Framför allt är det de små företagen med färre än 20 anställda som i dag står utanför företagshälsovården. För att stimulera till ökad anslutning av små företag föreslås i det följande vissa förändringar i bidragssystemet. Vad gäller utbyggnaden av företagshälsovården anser regeringen att riksdagen bör beredas tillfälle att ta del av vad som anförts.

Villkor för bidrag

I propositionen föreslås att villkoren för bidrag (prop. avsnitt 4.7) till företagshälsovården renodlas och skall gälla lika för all företagshälsovård. De innebär att företagshälsovården

- är en rådgivande expertresurs för hela arbetsstället
- arbetar förebyggande och medverkar i anpassnings- och rehabiliteringsarbetet på arbetsstället
- aktivt medverkar i det lokala arbetsmiljöarbetet
- samverkar med samhällets olika organ
- styrs av ett organ med partsrepresentation
- har en väl definierad ledningsfunktion
- årligen upprättar en verksamhetsplan och verksamhetsberättelse som överlämnas till yrkesinspektionen för kännedom
- drivs med för ändamålet utbildad personal.

Enligt propositionen bör den närmare utformningen av verksamheten, som t.ex. dimensionering, styr- och organisationsform, sammansättning av personal etc., vara en uppgift för de lokala parterna.

Vidare föreslås att patientavgift inte skall tas ut inom företagshälsovården med hänsyn till att en sådan kan ge legitimitet åt sjukvårdande och behandlande verksamhet.

Bidragssystemet

Beträffande bidragssystemet (prop. avsnitt 4.8) föreslås att

- grundbidraget kvarstår som en bas och omprövas varje år (för innevarande år uppgår bidraget till 276 kr. per ansluten anställd)
- småföretagstillägget höjs till samma belopp som grundbidraget, och gränsen för det antal anställda som småföretagstillägget skall utgå för sänks från 50 till 20 anställda
- nyanslutningstillägget utgår med två grundbidrag per anställd under en tid av två år för varje företag som första gången ansluter sig till företagshälsovård.

De föreslagna förändringarna ryms inom gällande ekonomiska ramar för företagshälsovården. Bidragen till företagshälsovård finansieras sedan företagshälsovårdsreformen år 1986 via arbetarskyddsavgiften som uppgår till 0,35 % av avgiftsunderlaget.

Vidare föreslås (prop. avsnitt 4.9) att den särskilda förordning som reglerar bidraget till företagshälsovård för vissa anställda inom byggbranschen skall upphöra att gälla i och med utgången av år 1993.

Arbetsmarknadens parter har bildat ett centralt organ för samverkan och utveckling av företagshälsovården. Som bidrag till basfinansiering av detta organ bör enligt propositionen (avsnitt 4.10) ett belopp motsvarande högst 1 % av de medel som årligen avsätts till företagshälsovården utgå.

I propositionen begärs riksdagens godkännande beträffande förslagen om villkor för bidrag till företagshälsovården (prop. avsnitten 4.7–4.10).

Tidpunkt för genomförande återfinns i propositionens avsnitt 4.11. De förordade ändringarna i bidragssystemet avses träda i kraft den 1 januari 1992. Möjligheten att ta ut patientavgift avses upphöra den 1 januari 1993. Den särskilda förordningen för Bygghälsan (prop. avsnitt 4.9) avses upphöra den 1 januari 1994.

Utskottet

Företagshälsovårdens mål, arbetsuppgifter och personal

Tre motioner tar upp frågan om *företagshälsovårdens inriktning på förebyggande vård—sjukvård*.

Sonja Rembo m.fl. (m) framhåller i motion A265 från den allmänna motionstiden att inga hinder bör föreligga för företagshälsovården att ge sjukvård. Enligt motionärerna är sjukvård en viktig informationskälla till vilka problem som förekommer inom företaget. Utan sjukvårdsanknytningen mister läkarna dessutom sin professionella kompetens. Företagshälsovården måste även känna ansvar för det förebyggande arbetsmiljöarbetet.

Med anledning av propositionen återkommer samma motionärer i motion A40 och vidareutvecklar sina åsikter. Det anförs att flertalet av de anställda ser på företagshälsovården på ett annat sätt än regeringen vad gäller tillhandahållande av sjukvård. Motionärerna menar att propositionen betyder att företagshälsovården i framtiden bemannas med personal som inte *kan* ge vård. Förebyggande arbetsmiljöarbete och sjukvårdsarbete måste gå hand i hand enligt motionen. Företagsläkaren skall kunna vara husläkare för de anställda.

I motion A42 instämmer Elver Jonsson m.fl. (fp) med propositionen att företagshälsovården i dag på sina håll ägnar för mycket tid åt sjukvårdande insatser. Det förebyggande arbetet förutsätter dock enligt motionärerna att sjukvård kan ges i de fall sjukdomarna har samband med brister i arbetsmiljön. En förändring förutsätter också att primärvården blir mer tillgänglig. Motionärerna aktualiserar i detta sammanhang sitt krav om husläkare, som förutsätts medföra större tillgänglighet inom vården.

Enligt utskottets uppfattning är det väsentligt att arbetsmiljön förbättras, att antalet arbetsskador kan minskas och att samhällets totala

kostnader för hälso- och sjukvård minskar. En förutsättning för att uppnå dessa syften är att företagshälsovården koncentrerar sina resurser på i första hand förebyggande verksamhet, såväl generellt som för den enskilde. Utskottet har förståelse för argumentet att den sjukvårdande verksamheten inom företagshälsovården kan ge viktig information om hälsoproblem i arbetsmiljön. Till skillnad från motion A42 anser dock utskottet att företagshälsovården måste fånga upp arbetsmiljörisker i ett tidigare skede än vid akut sjukdom. Detta kräver kontinuerlig kontakt med arbetsplatserna, anställda, arbetsledning m.m. Utskottet har inte övertygats av motion A265 att läkare inom företagshälsovården inte skulle bibehålla sin kompetens vid en ökad koncentration till förebyggande insatser. Enligt utskottets sätt att se kan en sådan koncentration bidra till större skärpa i kunskapsupbyggnaden i fråga om det förebyggande arbetet. Bemanningsstrukturen är — som nämns i propositionen — de berörda parternas sak att förhandla om. Vad gäller tillgängligheten av primärvården vill utskottet framhålla att det förnyelsearbete som nu pågår syftar till att öka valfrihet, tillgänglighet och kontinuitet i vården. Utskottet vill tillägga att inom företagshälsovårdens medverkan vid den yrkesmässiga rehabiliteringen även viss sjukvårdsbehandling kan ingå.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna A40 (m), A42 (fp) och A265 (m) i berörda delar.

Vänsterpartiet tar i motion A41 upp olika frågor om *företagshälsovårdens personal*. Enligt vänsterpartiet måste företagshälsovården förutom läkare och sjuksköterskor också ha tillgång till sjukgymnaster och skyddsingenjörer. Det är vidare viktigt att de arbetande kan känna förtroende för företagshälsans personal. Bl.a. skall de anställda ibland kunna svara på känsliga frågor om missbruk och hemförhållanden. Motionärerna anser därför att en facklig organisation skall kunna lägga in veto vid nyanställning inom företagshälsovården. Vänsterpartiet framhåller också att företagshälsovårdens personal bör stå oberoende av de anslutna företagen och föreslår därför att landstingen respektive de landstingsfria kommunerna övertar ansvaret för företagshälsovården.

Även utskottet finner det väsentligt att företagshälsovården har kompetens inom alla de områden som får betydelse i och med den nu föreslagna inriktningen av arbetsmiljöarbetet och rehabiliteringen. Som nämns i propositionen är antalet sökande till vidareutbildning i företagshälsovård för bl.a. företagssjukgymnaster större än tillgången på utbildningsplatser. Det kan således finnas anledning att öka vidareutbildningen för särskilda yrkeskategorier inom företagshälsovården. Angående facklig organisations möjlighet att inlägga veto vid nyanställning inom företagshälsovården föreligger det inga hinder för parterna att komma överens om en sådan ordning. I de rekommendationer som är knutna till arbetsmiljövärdet för SAF, LO och PTK uttalas exempelvis att innan tjänst som företagsläkare eller skyddsingenjör tillsätts i företagshälsovårdscentralen skall företagshälsovårdskommittén ha tillstyrkt valet. (De anställdas representanter har majoritet i kommittén enligt samma rekommendationer.) Utskottet är av en annan mening

än motionärerna när det gäller frågan om huvudman för företagshälsovården. En positiv samverkan mellan företagshälsovård och den landstingsanknutna hälso- och sjukvården är emellertid angelägen.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion A41 (v) i berörda delar.

Elver Jonson m.fl. (fp) tar i motion A42 upp vissa *utbildningsfrågor i företagshälsovården*. Det finns enligt motionärerna behov av alternativ till arbetsmiljöinstitutets grundutbildning och ökad flexibilitet i utbildningssystemet. Motionärerna förordar ett system med fristående kursveckor, som kan sökas separat. Varje institution som önskar ordna en kursvecka begär godkännande av sin kurs och får ersättning av statsmedel om kursen får tillräckligt antal sökande.

Som anføres i motion A42 är arbetsmiljöinstitutet huvudsaklig anordnare för utbildning av företagshälsovårdspersonal. I prop. 1984/85:89 om företagshälsovård och arbetsanpassning framhöll det föredragande statsrådet vikten av att företagshälsovården är tillräckligt flexibel för att kunna möta de snabba strukturförändringarna i arbetslivet samt anpassa personalsammansättning och arbetsuppgifter därefter. I betänkandet Företagshälsovård i omvandling (Ds 1990:42) — resultatet av översynen av 1986 års företagshälsovårdsreform — redogörs för företagshälsovårdsutbildningen. Arbetsmiljöinstitutets utbildning bedrivs främst i institutets lokaler i Solna och Umeå. Därutöver bedrivs viss utbildning i Stockholm, Lund och Jönköping. Utbildningen är jämförbar med högskoleutbildning och de studerande får tillgodoräkna sig poäng enligt avtal mellan institutet och högskoleinstitutionen. Enligt översynsgruppens uppfattning kan arbetsmiljöinstitutet inte stå som ensam utbildningsanordnare för att kunna tillgodose de skiftande behoven av utbildning och kompetensutveckling. Den praktiskt och verksamhetsinriktade utbildningen kan enligt översynsgruppen arrangeras av andra intressenter.

Utskottet har noterat att arbetsmarknadsministern ämnar ta upp frågan om en central, övergripande referensgrupp för utbildningsfrågor vid arbetsmiljöinstitutet. Enligt utskottets uppfattning är det naturligt att frågan om utbildningsanordnare m.m. tas upp i detta sammanhang. Med hänvisning till det anförda anser utskottet att motion A42 (fp) i berörd del inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Företagshälsovårdens utbyggnad

I två motioner behandlas grunderna för den fortsatta *utbyggnaden av företagshälsovården*.

Folkpartiet liberalerna vänder sig i kommittémotion A493 mot tanken att påskynda utbyggnaden av företagshälsovården genom ett lagfäst obligatorium. Bl.a. ser motionärerna problem med att centralt definiera den önskvärda omfattningen av företagshälsovården när behovet skiftar mellan olika företag och arbetsplatser. För att öka anslutningen förordas flexibla lösningar inom företagshälsovården.

Vänsterpartiet menar i motion A41 att vi har kommit så långt vi kan på frivillig väg. Nu återstår endast lagstiftning för att få de

ointresserade arbetsgivarna att organisera företagshälsovård. Vänsterpartiet föreslår att regeringen får i uppdrag att utforma en sådan lagstiftning.

Utskottet vill erinra om att ca 80 % av de anställda i dag har tillgång till företagshälsovård. Främst är det de små företagen som står utanför. Utskottet anser det viktigt att utbyggnaden fortsätter — inte minst med hänsyn till arbetsgivarnas ökade ansvar för arbetsmiljö och rehabilitering. Enligt propositionen finns det emellertid även från företagshälsovårdens sida viss tveksamhet att ansluta småföretagen, eftersom dessa drar jämförelsevis stora resurser. En lagreglering kan dock inte vara rätt väg att gå, enligt utskottets uppfattning, om staten inte samtidigt lagstiftar om tillhandahållande av företagshälsovård. Vidare skulle en lagstiftning minska parternas intresse och engagemang. Mot denna bakgrund anser utskottet att utbyggnaden av företagshälsovården även i framtiden skall ske på frivillig grund. Företagshälsovården måste därvid anpassa sin tjänster så att även de små företagen inser värdet av en anslutning. Folkpartiets motion A493 ligger därvid i linje med den av utskottet förordade politiken. Förbättrade bidragsmöjligheter för de små företagen har också betydelse i sammanhanget. Utskottet avvisar vänsterpartiets uppfattning att det inte skulle gå att motivera även de mindre företagen att ansluta sig.

Sammanfattningsvis anser utskottet att motionerna A41 (v) och A493 (fp) i ovan redovisade delar inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd. Det framgår vidare av det anförda att propositionens framställning om företagshälsovårdens utbyggnad (avsnitt 4.6) av utskottet lämnas utan erinran. Propositionen i denna del bör därmed av riksdagen kunna läggas till handlingarna.

Villkor för bidrag

De i propositionen föreslagna villkoren för bidrag till företagshälsovården redovisas ovan. Bidragsvillkoren kommer att behandlas av utskottet först vad gäller de grundläggande villkoren (prop. avsnitt 4.7.1) och därefter vad gäller patientavgift (prop. avsnitt 4.7.2).

Moderata samlingspartiet avvisar i kommittémotion A40 den nuvarande konstruktionen med statsbidragsfinansierad företagshälsovård till förmån för ett helt annat system. Enligt moderata samlingspartiet bör företagshälsovården ha möjlighet att inom ramen för en allmän sjukvårdsförsäkring ge sjukvård, förebyggande vård och rehabilitering. Motionärerna yrkar därför avslag på regeringens förslag om *grundläggande villkor för statsbidrag till företagshälsovården*.

Utskottet ansluter sig till propositionens förslag till grundläggande villkor och anser att dessa villkor skall gälla lika för all företagshälsovård. De angivna villkoren bör inte vara något hinder för en anpassning av verksamheten till de lokala förutsättningarna och behoven. Den närmare utformningen av verksamheten bör allt framgent vara en uppgift för de lokala parterna. Vad utskottet anförts innebär att utskottet avstyrker motion A40 (m) i aktuell del och föreslår att riksdagen godkänner propositionen i motsvarande del.

Tre motioner behandlar frågan om *patientavgift inom företagshälsovården*.

I motion A40 avvisar moderata samlingspartiet propositionens förslag på denna punkt och anför att det bör stå de företagshälsovårdsanslutna företagen fritt att besluta huruvida de vill svara för patientavgifterna eller låta patienterna betala vid varje besök.

Folkpartiet liberalerna anför i motion A42 att frågan om avskaffande av patientavgiften bör anstå tills företagshälsovården omorienterats mot förebyggande vård. Ett slopande av patientavgiften nu kan medföra att trycket på företagshälsovården att ge sjukvård ytterligare ökar.

Även i motion A44 av Stina Gustavsson och Kersti Johansson (båda c) framhålls att andelen sjukvård snarare kommer att öka än minska om möjligheten att ta ut patientavgift slopas. Regeringens förslag bör därför avslås av riksdagen.

Utskottet anser i likhet med propositionen att möjligheten att ta ut patientavgift kan ge legitimitet åt sådan sjukvårdande och behandlande verksamhet som nu bör minska enligt den förordade omorienteringen mot förebyggande verksamhet. Utskottet kan förstå de motionärer som befarar ett ökat tryck mot företagshälsovården att tillhandahålla mer sjukvård på grund av att det relativa priset har minskat. Emellertid anser utskottet att dessa farhågor kan och bör bemötas med mer information. Med hänvisning till vad som anförts avstyrks motionerna A40 (m), A42 (fp) och A44 (c) i aktuella delar samt tillstyrks regeringens förslag beträffande slopande av patientavgift inom företagshälsovården.

Bidragssystemet

Moderata samlingspartiet framför i motion A265 uppfattningen att systemet med *statsbidrag till företagshälsovården* bör slopas från och med den 1 januari 1992. Detta innebär att arbetarskyddsavgiften kan sänkas från 0,35 till 0,16 procentenheter. Moderata samlingspartiet förutsätter att den minskade kostnadsbelastningen som arbetsgivaren får genom denna sänkning kommer företagshälsovården till del. I ett sådant system kommer arbetstagarna att sätta ökad press på arbetsgivarna att ordna god företagshälsovård.

Enligt utskottets uppfattning är de av regeringen föreslagna förändringarna i bidragssystemet ett lämpligt sätt att vidareutveckla 1986 års företagshälsovårdssystem och stimulera en större andel av de små företagen att ansluta sig till företagshälsovård. Moderata samlingspartiets argument har inte övertygat utskottet att de uppställda målen skulle kunna nås med ett annat finansieringssystem. Därmed avstyrks motion A265 i aktuella delar.

Utskottet har inga invändningar mot propositionens förslag till bidragsstruktur med grundbidrag, små företagstillägg och nyanslutningstillägg.

I motion A40 av Sonja Rembo m.fl. (m) avvisas regeringens förslag om *finansiering av ett centralt organ* för samverkan och utveckling av företagshälsovården med ett belopp motsvarande en procent av statsbidragsmedlen för företagshälsovården. Detta ställningstagande följer av att motionärerna avvisar statsbidragssystemet i sig. Om behov finns av ett centralt organ bör företagshälsovårdsenheterna själva finansiera detta, anför det.

Även Elver Jonsson m.fl. (fp) finner i motion A42 att basfinansieringen av det centrala organet bör ske på annat sätt än via allmänna medel.

Utskottet har noterat att bl.a. arbetsgruppen för översyn av företagshälsovården har efterlyst ett partsövergripande organ, som kan svara för hela branschen. Utskottet ser för sin del positivt på uppbyggnaden av ett centralt organ som kan främja samråd och erfarenhetsutbyte mellan avtalsområdena, ta initiativ till forskning, bedriva övergripande marknadsföring av företagshälsovård m.m. Utskottet tillstyrker därför regeringens förslag till basfinansiering av organet med högst 1 % av de medel som årligen avsätts för stöd till företagshälsovården. Motionerna A40 (m) och A42 (fp) avstyrks i motsvarande delar.

Sammanfattningsvis anser utskottet att regeringens förslag om villkor för bidrag till företagshälsovården (prop. avsnitten 4.7 — 4.10) är ett led i utvecklingen av en ytterligare spridd och ändamålsenlig företagshälsovård. I den mån regeringens förslag inte behandlats ovan föreslår utskottet att riksdagen godkänner vad som i propositionen föreslagits om *villkor för bidrag till företagshälsovården i återstående delar*.

Arbetskyddsverkets roll

Vid genomförande av de tidigare nämnda förslagen kommer arbetskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens tillsynsuppgifter att utvidgas och förändras enligt propositionen. Arbetsmarknadsministern anser i likhet med RRV och arbetsmiljökommissionen att yrkesinspektionens roll måste renodlas vad gäller den kontrollerande verksamheten. I detta syfte aviseras en ny instruktion för arbetskyddsverket. Vidare bör yrkesinspektionen spela en betydligt mer aktiv roll när det gäller att anmäla och utreda överträdelser av arbetsmiljölagstiftningen. Beträffande sambandet mellan arbetsmiljön och den yttre miljön bör möjligheterna till ökad samverkan mellan myndigheterna på dessa områden, bl.a. länsstyrelserna, yrkesinspektionen och miljö- och hälso-skyddsnämnderna undersökas.

Sonja Rembo m.fl. (m) föreslår i motion A265 ett tillkännagivande till regeringen om vad som i motionen anförts om *konsekvensbeskrivningar av de tillämpningsbestämmelser* som utfärdas med stöd av arbetsmiljölagen. Motionärerna anför att myndigheternas normgivning tenderat att bli alltför rikhaltig.

Ett likartat yrkande har behandlats av utskottet i dess betänkande 1990/91:AU8. Utskottet vidhåller den uppfattning som då redovisades. Utskottet hänvisade till att arbetskyddsstyrelsen i likhet med andra

myndigheter är skyldig enligt den s.k. begränsningsförordningen (1987:1347) att utreda tänkbara kostnadsmissiga konsekvenser av planerade föreskrifter. Önskemålet om konsekvensbeskrivningar kan därmed i rimlig mån anses vara tillgodosett. Därutöver vill utskottet tillägga att arbetsmiljölagen är en s.k. ramlag och att statsmakterna har förutsatt att lagen skall kompletteras med arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion A265 i nu redovisad del.

Yrkesinspektionens kontrollerande funktion tas upp i två motioner.

Sonja Rembo m.fl. (m) anför i motion A265 att tyngdpunkten i yrkesinspektionens arbete bör ligga på inspektionsverksamhet. Den kunskapsförmedlande rollen måste dock kunna integreras med den kontrollerande. För att den eftersträlvade systemtillsynen skall kunna lyckas krävs kunskap och utbildning hos inspektörerna.

Också i motion A41 av vänsterpartiet framhålls att arbetarskyddsverket måste betona den kontrollerande verksamheten. Arbetarskyddsverket har anpassat sig till en alltför försiktig strategi gentemot arbetsgivarna, och de föreskrifter som utfärdas är alltför vaga till sin karaktär. Föreskrifterna bör ändras på ett sådant sätt att arbetsgivarnas skyldigheter klart framgår. Användandet av inspektionsmeddelanden har varit ett enkelt sätt för yrkesinspektörerna att slippa lämna förelägganden eller förbud. Ett sådant meddelande har emellertid inga rättsliga effekter. Motionärerna anser att arbetarskyddsverket och dess tjänstemän måste vara konsekventa och ställa hårdare krav i sina kontakter med företagen. Bl.a. måste det stå klart att det inte är yrkesinspektörernas uppgift att slå vakt om jobben, ge råd eller sprida information. Andra organ sköter dessa uppgifter. Arbetarskyddsverkets kontrollerande uppgift bör klart framgå av arbetsordning och instruktion. Bl.a. bör instruktionen innebära att det yttersta ansvaret för kontrollen av arbetsgivarnas handlingsplaner på arbetsmiljöområdet finns hos yrkesinspektionen. Kontrollen bör skötas av en utomstående för att kunna vara tillräckligt effektiv enligt motionärerna.

RRV har i sin rapport Kontroll och rådgivning, yrkesinspektionens dubbla roller (1990-11-27) pekat på yrkesinspektionens rollkonflikt mellan kontroll och rådgivning och orsakerna bakom rollkonflikten. Bl.a. beskrivs hur den rådgivande rollen medför att inspektörens förutsättningar att använda sanktioner försämras. RRV föreslår för sin del att inspektionsverksamheten renodlas och att företagshälsovården få ta över en betydande del av yrkesinspektionens nuvarande rådgivning.

Med hänsyn till yrkesinspektionens nya uppgifter enligt propositionen utgår utskottet från att den aviserade instruktionen kommer att spegla de nya förutsättningarna och omorienteringen mot en mer renodlad inspektionsroll. Enligt utskottets uppfattning ger den förestående omdaning av företagshälsovården möjligheter till mer rådgivningsverksamhet inom företagshälsovårdens ram. Skyddsombudens respektive yrkesinspektionens ansvar samt uppföljningen av att arbetsgivarna uppfyller sina skyldigheter, t.ex. upprättar en handlingsplan, har utskottet behandlat tidigare i avsnittet om arbetsgivaransvaret för ar-

betsmiljöarbetet. Enligt utskottets uppfattning har lagen skärpts väsentligt på denna punkt. Det kan erinras om att de nya reglerna innebär att för det fall ett skyddsombud inte får sin begäran till arbetsgivaren beaktad inom skäligen tid, kan skyddsombudet vända sig till yrkesinspektionen angående prövning av föreläggande eller förbud.

Med hänvisning till vad som anförts anser utskottet att de behandlade motionerna A41 (v) och A265 (m) i berörda delar inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vänsterpartiet tar vidare i motion A41 upp vissa *särskilda frågor i arbetarskyddsverkets verksamhet*. Tvister om hur arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter skall tolkas kan även fortsättningsvis föras till arbetarskyddsstyrelsen, enligt motionärerna. Dock bör besluten vara prejudicerande och utformas på ett sådant sätt att de underlättar tillämpningen i framtiden. Vidare tar motionärerna avstånd från att arbetarskyddsstyrelsen i sitt föreskriftsarbete använder sig av en sorts "cost-benefitkalkyl". Människors hälsa kan inte värderas i pengar enligt motionärerna, som menar att om åtgärder *kan* vidtas, så skall de vidtas. Slutligen framhåller motionärerna att inspektörerna bör finnas tillgängliga för kontakter även på obekväma arbetstider.

Angående arbetarskyddsstyrelsens rutiner har utskottet inhämtat följande. I sådana fall när yrkesinspektionens beslut om föreläggande eller förbud har överklagats till arbetarskyddsstyrelsen och styrelsen fattar beslut med anledning därav sänds besluten regelmässigt ut till samtliga yrkesinspektionsdistrikt. Styrelsebesluten fungerar uppenbarligen till ledning för kommande ärenden på samma område, eftersom likartade överklagningsärenden knappast återkommer till styrelsen.

Utskottet vill vidare erinra om att arbetarskyddsstyrelsens föreskriftsarbete vad gäller gränsvärden utförligt redovisats i utskottets betänkande 1989/90:AU8. Med anledning av motioner uttalade utskottet bl.a. följande.

Enligt utskottets uppfattning motsvarar gränsvärdessystemet de allmänna krav som bör ställas för att så långt som möjligt begränsa expositionen för ämnen som kan framkalla ohälsa. Med hänsyn till att ogynnsamma effekter kan uppstå inom alla arbetsområden konstaterar utskottet att det ofta gäller att nedbringa dessa effekter utan att hindra verksamheten mer än nödvändigt. — — — Utskottet förutsätter — i likhet med vad som framförts av socialutskottet i bl.a. SoU 1987/88:9 — att arbetarskyddsstyrelsen fastställer de hygieniska gränsvärdena på en så låg nivå som möjligt, så att betryggande marginal uppnås till den nivå där oacceptabla skadeeffekter kan uppstå.

Utskottet har inte ändrat uppfattning i denna fråga.

Yrkesinspektörernas tjänstgöring på obekväm arbetstid är enligt utskottet en arbetsledningsfråga som bör kunna lösas inom yrkesinspektionens ram. Vad gäller ständig jourtjänst har tidigare beräkningar visat att detta skulle ställa sig alltför kostsamt i förhållande till de förväntade fördelarna.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion A41 i de berörda delarna.

I motion A215 av Bengt Kronblad (s) begärs ett tillkännagivande om ökad *samordning av arbetsmiljöfrågorna och de yttre miljöfrågorna*. Exempelvis kan tillsynsarbetet på den lokala arbetsplatsen kraftigt förstärkas genom samarbete mellan den lokala skyddsorganisationen och kommunernas miljö- och hälsoskyddsnämnder.

Som redovisats ovan är det regeringens avsikt att åstadkomma en ökad samverkan mellan myndigheterna på dessa områden, bl.a. länsstyrelserna, yrkesinspektionen och miljö- och hälsoskyddsnämnderna. Utskottet kan i detta sammanhang informera att regeringen 1991-04-18 har beslutat att ge arbetarskyddsstyrelsen i uppdrag att i samråd med naturvårdsverket och kemikalieinspektionen kartlägga förutsättningarna för en ökad samverkan i den regionala och lokala tillsynen av arbetsmiljön och den yttre miljön. Bl.a. ingår det i uppdraget att undersöka vilket behov av samordning som finns när det gäller de olika krav på kemikaliehanteringen, som kan ställas för att tillgodose arbetsmiljön och den yttre miljön. Uppdraget skall redovisas till regeringen senast vid årsskiftet 1991/92. Med hänvisning till vad som anförts anser utskottet att motion A215 inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Informationsfrågor

Enligt propositionen kommer regeringen att överväga att även fortsättningsvis undersöka yrken och arbetsmiljöer i linje med det arbete som arbetsmiljökommissionens kartläggningsgrupp genomfört. Ministern avser bl.a. att ta kontakt med arbetarskyddsstyrelsen, riksförsäkringsverket och statistiska centralbyrån för en diskussion om hur man kan åstadkomma överblickbar information om arbetsmiljösituationen.

I motion A41 av vänsterpartiet betonas vikten av att man sprider de kunskaper som finns — kanske särskilt nu när den offentliga sektorn skall decentraliseras. Enligt vänsterpartiet bör arbetsmiljöfonden, arbetslivscentrum, institutet för vatten- och luftvårdsforskning, universiteten m.fl. tilldelas medel för *informationsspridning ute på arbetsplatserna*.

Utskottet anser i likhet med propositionen och motion A41 att informationsaspekterna är viktiga. Utskottet ser därför positivt på de initiativ som nu tas från regeringen för att åstadkomma lättillgänglig information som bl.a. kan ge en överblick över förändringar i arbetsmiljösituationen. Det kan t.ex. gälla uppgifter om arbetsskador, sjukfrånvaro, förtidspensioner, arbetslöshet m.m., nedbrutna på bransch, yrke och kön.

Vidare vill utskottet informera om att arbetsmarknadsdepartementet gemensamt med finans- och civildepartementen under våren 1991 har lagt ut ett uppdrag till riksrevisionsverket att granska informationsverksamheten inom arbetslivsområdet. I linje med riksdagens beslut (prop. 1990/91:69, AU16, rskr. 166) skall i en första etapp informationsflödet inom arbetslivsområdet kartläggas. Kartläggningen skall visa

på de kritiska punkterna inom informationsområdet när det gäller spridning och tillämpning av befintlig kunskap. Uppdraget skall redovisas till regeringen senast den 1 juni 1991.

Med hänvisning till vad som anförts om pågående arbete m.m. avstyrker utskottet motion A41 i denna del.

Fortsatt utredningsarbete

Enligt propositionen måste de mänskliga resurserna uppmärksammas mer och mer, både i ett företagsekonomiskt och i ett samhällsekonomiskt perspektiv. Personalekonomiska redovisningar med information om frånvaro, personalomsättning, kompetensutveckling, personalvård etc. är ett sätt att göra frågorna om personal och personalekonomi synliga. En sådan redovisning skall vara övergripande och i första hand tjäna som underlag för styrelsens/ledningens beslut om investeringar i arbetsmiljön. Även för aktieägare och långivare kan en personalredovisning vara av intresse, liksom för myndigheter som arbetsförmedlingen, yrkesinspektionen och försäkringskassan m.fl. Arbetsmarknadsministern informerar om att en arbetsgrupp tillsatts för att utarbeta lagförslag om personalekonomisk redovisning enligt ovanstående riktlinjer.

Personalekonomiska redovisningar tas upp i tre motioner.

Enligt folkpartiet liberalernas motion A493 från den allmänna motionstiden kan personalekonomiska bokslut utgöra ett viktigt inslag i framtidens arbetsmiljöpolitik. I dagsläget är det viktigast att stimulera utvecklingen av metoder genom försöksverksamhet i stället för att införa ett stelbent obligatorium.

I sin kommittémotion A42 instämmer folkpartiet med regeringen att personalekonomiska redovisningar bör bli allmänt förekommande. Efter en systematisk försöksverksamhet kan det vara läge att gå längre än vad regeringen nu föreslår.

Karin Israelsson m.fl. (c) anför i motion A255 från den allmänna motionstiden att en personalekonomisk redovisning kan fungera som en varningssignal för försämrade arbetsmiljöer. För stora arbetsplatser bör sådan redovisning ges i anslutning till den ekonomiska årsredovisningen och för offentlig verksamhet i anslutning till den årliga verksamhetsberättelsen.

Utskottet har ovan beskrivit regeringens planer på en personalekonomisk redovisning. Utskottet har inhämtat att regeringen 1991-03-14 beslutat tillkalla en arbetsgrupp inom arbetsmarknadsdepartementet med uppdrag att utarbeta förslag till lagreglering av personalekonomiska redovisningar. Arbetsgruppen skall i sitt arbete samråda med arbetsmarknadens parter och med företrädare för näringsliv, stat och kommun. En utgångspunkt bör vara att regler om personalekonomiska redovisningar skall gälla för hela arbetsmarknaden. De små företagens situation måste beaktas. Arbetsgruppen skall bl.a. analysera hur den personalekonomiska redovisningen skall samordnas med företagens/förvaltningarnas övriga redovisning. Arbetet skall vara avslutat

senast den 15 augusti 1991. Med hänsyn till det pågående beredningsarbetet bör motionerna A42 (fp), A255 (c) och A493 (fp) inte påkalla någon riksdagens åtgärd.

1990/91:AU22

Arbetslivsfonden

Den förra året inrättade arbetslivsfonden (prop. 1989/90:62 bil. 2 (arbetsmarknadsdepartementet), SfU12, AU2y, rskr. 327) har till uppgift att genom stöd till arbetsgivarna främja dels arbetsmiljöförbättrande åtgärder ute på arbetsplatserna ("arbetsplatsåtgärder"), dels rehabilitering och arbetsanpassningsåtgärder ("individinriktade åtgärder"). För verksamheten gäller — förutom lagen (1989:484) om arbetsmiljöavgift — förordningen (1990:130) med instruktion för arbetslivsfonden. Verksamheten bedrivs av en central arbetslivsfond med säte i Nacka kommun och länsvis inrättade regionala arbetslivsfonder.

Fonden har byggts upp av medel från en arbetsmiljöavgift på 1,5 % som togs ut på lönesumman under perioden september 1989—december 1990. Vid lagens tillkomst våren 1989 beräknades avgifterna tillföra arbetslivsfonden 10,7 miljarder kronor, vartill kommer avkastningen på fondmedlen.

Riksdagsbeslutet år 1989 om den särskilda arbetsmiljöavgiften och om att inrätta en arbetslivsfond tillkom efter överläggningar mellan socialdemokraterna och centern.

Med anledning av ett förslag i den ovannämnda propositionen 1989/90:62 bil. 1 (socialdepartementet) beslöt riksdagen vidare att försäkringskassorna skulle få möjlighet att köpa yrkesinriktade rehabiliteringstjänster inom en årlig ram på högst 500 milj.kr., att bekostas från anslaget D 1. Bidrag till sjukförsäkringen och inkomsttiteln 1221 Sjukförsäkringsavgift, netto.

Regeringen föreslår i årets budgetproposition att *medel ur arbetslivsfonden skall få disponeras för att finansiera försäkringskassornas köp av yrkesinriktad rehabilitering* under nästa budgetår. Medlen — 500 milj.kr. — är avsedda att överföras till en inkomsttitel (2811 Statens övriga inkomster) på statsbudgeten. För att möjliggöra den avsedda finansieringen föreslår regeringen att riksdagen skall anta ett till propositionen fogat förslag till lag om tillfällig avvikelse från lagen om arbetsmiljöavgift.

Regeringens förslag avstyrks av centern, medan det tillstyrks — från skilda utgångspunkter — av moderata samlingspartiet och folkpartiet liberalerna. I motionerna från centern och folkpartiet anför följande.

Centern motiverar sitt avslagsyrkande i partimotionen A208 med att regeringsförslaget innebär ett avsteg från den överenskommelse som våren 1989 träffades med centern om att en arbetslivsfond skulle inrättas. Detta avsteg avvisas bestämt av centern, som föreslår att medel från arbetslivsfonden inom en ram av 500 milj.kr. i stället skall få användas av fonden för att upphandla även medicinsk rehabilitering, framför allt inriktad på rörelseorganen.

Folkpartiet liberalerna godtar, som nämnts, regeringens förslag men anser i motion A493 att ytterligare 500 milj.kr. bör överföras till

statsbudgeten för att med regeringens finansieringsteknik täcka de kostnader som avses med anslagen C 4. och C 5. till yrkesinriktad rehabilitering och därtill knutna utbildningsbidrag. I motionen föreslås sålunda att beloppet 500 milj.kr. i regeringens lagförslag byts ut mot beloppet 1 miljard kronor.

Utskottet vill för sin del anföra följande.

Vid riksdagsbeslutet om arbetsmiljöavgiften och arbetslivsfonden uttalade finansutskottet att fondens tillgångar "skall i sin helhet användas till bidrag åt arbetsgivare för olika rehabiliteringsinsatser och arbetsmiljöförbättrande åtgärder" (se 1988/89:FiU30 s. 72). Samma sak framgår av den av riksdagen antagna lagen (1989:484) om arbetsmiljöavgift. I lagens 2 § heter det att arbetsmiljöavgiften skall föras till en fond benämnd arbetslivsfonden "vars tillgångar skall utgöra bidrag till arbetsgivare" för de i paragrafen angivna ändamålen. En överföring av fondmedel till statskassan i förevarande fall är således ett avsteg från den nu angivna principen för fondmedlens användning. Detta framgår också av att regeringen ansett det vara nödvändigt att för sitt förslag anvisa lagstiftning.

Arbetslivsfondens verksamhet inleddes under andra halvåret 1990. Fonden är således bara i början av sin verksamhet, och utskottet anser att man i ett sådant skede inte skall överväga förändringar i medelsanvändning och verksamhetsinriktning. I sammanhanget vill utskottet på nytt understryka gällande målsättning för fondens verksamhet, nämligen att främja rehabilitering av arbetsskadade genom förändringar på arbetsplatserna och medverka till att nya skador förebyggs genom förbättringar av arbetsmiljö och arbetsorganisation. Med hänsyn härtill liksom till övriga i ärendet föreliggande omständigheter, som ovan redovisats, anser utskottet att regeringens lagförslag inte bör antas av riksdagen. I denna del bör följaktligen centermotionen A208 bifallas. Härav följer att utskottet däremot avstyrker yrkandena i folktopmotionen A493 att ta i anspråk 1 miljard kronor av arbetslivsfondsmedel för att täcka även kostnaderna för reguljär verksamhet vid arbetsmarknadsinstituten m.m.

Moderaterna föreslår i kommittémotionen A226 att *arbetslivsfonden avvecklas* från den 1 januari 1992 med motiveringen att fonden är dåligt lämpad för att förbättra arbetsmiljön och i stället utgör en beskattning av företagen som försvårar för dem att vidta de arbetsmiljöåtgärder som åligger dem enligt arbetsmiljölagen.

Huvuddelen av de medel företagen betalat in i form av arbetsmiljöavgift, fortsätter motionärerna, bör betalas tillbaka genom att den allmänna löneavgiften avskaffas och barnomsorgsavgiften sänks. Som kompensation för uteblivna avgiftsintäkter skall statskassan tillföras motsvarande belopp från arbetslivsfonden. Återstående medel i fonden förutsätter motionärerna kunna täcka den medelsöverföring på 500 milj.kr. som regeringen har föreslagit och kostnaderna för att avveckla fondens byråkrati och för bidrag till påbörjade projekt.

I motsats till moderaterna anser utskottet att det inte finns anledning för riksdagen att i detta sammanhang ompröva 1989 års beslut om att

införa en temporär arbetsmiljöavgift och förra årets beslut om den med denna avgift finansierade arbetslivsfonden. Fonden bör få fortsätta sin verksamhet, och utskottet avstyrker därmed motion A226.

Samma utgångspunkt som ovan angivits — att det är för tidigt att överväga förändringar i fondverksamheten — leder till att utskottet avstyrker att riksdagen gör det i centermotionen A208 begärda uttalandet om *arbetslivsfondens möjligheter att upphandla medicinsk rehabilitering*. Utskottet kan härutöver hänvisa till att utskottet uttalat sig i frågan vid förra årets riksdagsbehandling (se 1989/90:AU2y s. 3)

I fråga om *arbetslivsfondens fortsatta verksamhet* understryker folkpartiet liberalerna i motion A493 vikten av att regeringen noga följer densamma. I motionen erinras vidare om folkpartiets förra året framförda förslag att återföra medel ur arbetslivsfonden till företagen med rätt för skyddskommittéerna att besluta om medelsanvändningen. Motionärerna föreslår ett tillkännagivande till regeringen av vad de anförde.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är angeläget att följa arbetslivsfondens verksamhet och utveckling. Utskottet förutsätter att detta sker för regeringens del utan särskilt påpekande från riksdagens sida. När det gäller en återföring av arbetslivsfondsmedel till lokala fonder knutna till företag och förvaltningar har utskottet i yttrande 1989/90:AU2y (s. 4—5) redovisat skälen för att en sådan ordning inte bör realiseras. Med hänvisning härtill och vad i övrigt anförts avstyrker utskottet att riksdagen gör det i motion A493 begärda tillkännagivandet till regeringen.

Slutligen i detta avsnitt har utskottet att redovisa yrkandet i motion A234 av Birger Andersson och Sven-Olof Petersson (båda c) att arbetslivsfondsmedel skall få bekosta *utbildning i miljökunskap*.

Ett motsvarande yrkande avstyrktes av utskottet förra året (se 1989/90:AU2y). Utskottet är inte heller nu berett att föreslå ett initiativ till lagändring med förslaget syfte utan avstyrker motionen.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *inriktningen av arbetsmiljöarbetet*

att riksdagen med avslag på motionerna 1990/91:A41 yrkandena 1, 2 och 3, 1990/91:A42 yrkande 1, 1990/91:A206 yrkande 1, 1990/91:A211, 1990/91:A265 yrkande 1 och 1990/91:A493 yrkande 1 lägger till handlingarna vad som anförts i proposition 1990/91:140 i motsvarande del,

res. 1 (m)

res. 2 (fp)

res. 3 (v)

res. 4 (mp)

2. beträffande *arbetsmiljölagens ändamål*

att riksdagen antar 1 kap. 1 § i det till propositionen fogade förslaget till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160),

3. beträffande *arbetsmiljöns beskaffenhet*
att riksdagen med avslag på motion 1990/91:A41 yrkandena 22,
39, 42 och 43 antar 2 kap. 1 § och 3 kap. 4 § i regeringens
förslag till lag om ändring i arbetsmiljölagen,
res. 5 (v)
4. beträffande *tillämpningen av 2 kap. 1 § arbetsmiljölagen*
att riksdagen avslår motion 1990/91:A40 yrkande 1,
res. 6 (m)
5. beträffande *yrkesförarnas arbetsmiljö och löneformer*
att riksdagen avslår motion 1990/91:A253,
6. beträffande *rättsliga krav på arbetsmiljöförhållandena för
enskilda arbetstagare, m.m.*
att riksdagen avslår motion 1990/91:A41 yrkandena 18, 19, 23,
24 och 25,
res. 7 (v, mp)
7. beträffande *åtgärder mot psykiska arbetsmiljöproblem*
att riksdagen avslår motionerna 1990/91:A204 och 1990/91:A265
yrkande 3,
res. 8 (m)
res. 9 (v)
8. beträffande *rehabiliteringsprogram för mobbade*
att riksdagen avslår motion 1990/91:A232,
9. beträffande *förbud mot avstängning från meningsfulla arbets-
uppgifter*
att riksdagen avslår motion 1990/91:A713,
res. 10 (mp)
10. beträffande *sexuella trakasserier*
att riksdagen avslår motion 1990/91:A41 yrkande 44,
res. 11 (v)
11. beträffande *alkohol- och andra drogproblem på arbetsplat-
serna*
att riksdagen avslår motion 1990/91:A255 yrkande 4,
12. beträffande *kamratstödjande verksamhet*
att riksdagen avslår motion 1990/91:A602,
13. beträffande *karläggning av nya hälsoproblem*
att riksdagen avslår motion 1990/91:A45 yrkande 2,
res. 12 (mp)
14. beträffande *gränsvärden för fysisk arbetsbelastning m.m.*
att riksdagen avslår motion 1990/91:A255 yrkandena 1 och 3,
15. beträffande *arbetsdelning*
att riksdagen avslår motion 1990/91:A41 yrkande 45,
res. 13 (v)
16. beträffande *det goda arbetet som rättesnöre vid EG-förhand-
lingarna*
att riksdagen avslår motion 1990/91:A45 yrkande 1,
res. 14 (mp)
17. beträffande *internationell samverkan*
att riksdagen avslår motion 1990/91:A493 yrkande 10,
res. 15 (fp)

18. beträffande *arbetsgivarens ansvar för arbetsmiljöns beskaffenhet*

att riksdagen antar 3 kap. 2a § första och andra styckena i regeringens förslag till lag om ändring i arbetsmiljölagen,

19. beträffande *utformningen av förordningar med stöd av 3 kap. 2a § arbetsmiljölagen*

att riksdagen avslår motion 1990/91:A40 yrkande 2,

res. 16 (v)

20. beträffande *straffsanktionering av allmänna bestämmelser i arbetsmiljölagen m.m.*

att riksdagen avslår motion 1990/91:A41 yrkandena 6, 7, 14, 15 och 16,

res. 17 (v)

21. beträffande *arbetsgivaransvaret för arbetsanpassning och rehabilitering*

att riksdagen antar 3 kap. 2a § tredje stycket och 3 § i regeringens förslag till lag om ändring i arbetsmiljölagen,

22. beträffande *utredning om skyddsombudssystemet*

att riksdagen avslår motion 1990/91:A265 yrkande 9,

res. 18 (m)

23. beträffande *vidgad stoppningsrätt för skyddsombud m.m.*

att riksdagen avslår motion 1990/91:A41 yrkandena 20, 21, 26, 27, 32 och 33,

res. 19 (v)

24. beträffande *partssamarbetet i övrigt*

att riksdagen antar 6 kap. 1, 4, 6a och 9 §§ i regeringens förslag till ändring i arbetsmiljölagen,

25. beträffande *övriga ändringar i arbetsmiljölagen*

att riksdagen med avslag på motion 1990/91:A219 antar regeringens förslag till ändring i arbetsmiljölagen i den mån frågan inte har behandlats i föregående moment,

26. beträffande *föräldraledighetslagen*

att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m.m.,

27. beträffande *ILO-konvention om byggnads- och anläggningsarbete*

att riksdagen godkänner ILOs konvention (nr 167) om säkerhet och hälsa vid byggnads- och anläggningsarbete,

28. beträffande *arbetsmiljöbrott*

att riksdagen med avslag på motionerna 1990/91:A41 yrkande 28 och 1990/91:A42 yrkandena 6 och 7 antar regeringens förslag till lag om ändring i brottsbalken,

res. 20 (fp)

res. 21 (v)

29. beträffande *företagsbot m.m.*

att riksdagen avslår motion 1990/91:A41 yrkandena 29, 30 och 31,

res. 22 (v)

30. beträffande *bättre uppföljning av arbetsmiljöbrott*

att riksdagen avslår motion 1990/91:A259,

31. beträffande *kvinnors arbetsmiljö*
att riksdagen avslår motion 1990/91:A42 yrkande 2,
32. beträffande *kvinnan som norm*
att riksdagen avslår motion 1990/91:A45 yrkande 3,
33. beträffande *passiv rökning*
att riksdagen avslår motion 1990/91:A270,
34. beträffande *arbetsmiljön inom den offentliga sektorn*
att riksdagen avslår motion 1990/91:A493 yrkandena 8 och 9,
35. beträffande *tandvårdspersonal och amalgam*
att riksdagen avslår motion 1990/91:A247,
res. 23 (v)
36. beträffande *asbestos och silikos*
att riksdagen avslår motion 1990/91:A203,
37. beträffande *elöverkänslighet*
att riksdagen avslår motion 1990/91:A43,
res. 24 (c)
38. beträffande *klassificering av lok- och förarhytter som arbetslokal*
att riksdagen avslår motion 1990/91:A225,
res. 25 (v)
39. beträffande *analys av ensamarbetet*
att riksdagen avslår motion 1990/91:A271 yrkande 1,
res. 26 (mp)
40. beträffande *motorsågar och röjsågar*
att riksdagen avslår motion 1990/91:A751,
41. beträffande *företagshälsovårdens inriktning på förebyggande vård—sjukvård*
att riksdagen avslår motionerna 1990/91:A40 yrkande 4 i motsvarande del, 1990/91:A42 yrkande 3 i motsvarande del och 1990/91:A265 yrkande 4,
res. 27 (m)
res. 28 (fp)
42. beträffande *företagshälsovårdens personal*
att riksdagen avslår motion 1990/91:A41 yrkandena 34, 35 och 36,
res. 29 (v)
43. beträffande *utbildningsfrågor i företagshälsovården*
att riksdagen avslår motion 1990/91:A42 yrkande 5,
res. 30 (fp)
44. beträffande *utbyggnaden av företagshälsovården*
att riksdagen med avslag på motionerna 1990/91:A41 yrkande 37 och 1990/91:A493 yrkande 3 lägger till handlingarna vad som anförts i propositionen i motsvarande del (avsnitt 4.6),
res. 31 (fp)
res. 32 (v)
45. beträffande *grundläggande villkor för statsbidrag till företagshälsovården*
att riksdagen med avslag på motion 1990/91:A40 yrkande 3 i motsvarande del godkänner vad som föreslagits i propositionen i motsvarande del (avsnitt 4.7.1),
res. 33 (m)

46. beträffande *patientavgift inom företagshälsovården*
att riksdagen med avslag på motionerna 1990/91:A40 yrkande 3 i motsvarande del, 1990/91:A42 yrkande 3 i motsvarande del och 1990/91:A44 godkänner vad som föreslagits i propositionen i motsvarande del (avsnitt 4.7.2),

res. 34 (m, fp, c)

47. beträffande *statsbidrag till företagshälsovården*
att riksdagen avslår motion 1990/91:A265 yrkandena 5 och 8,

res. 35 (m)

48. beträffande *finansiering av centralt organ*
att riksdagen med avslag på motionerna 1990/91:A40 yrkande 4 i motsvarande del och 1990/91:A42 yrkande 4 godkänner vad som föreslagits i propositionen i motsvarande del (avsnitt 4.10),

res. 36 (m, fp)

49. beträffande *villkor för bidrag till företagshälsovården i återstående delar*

att riksdagen godkänner vad som i propositionen föreslagits om villkor för bidrag till företagshälsovården (avsnitten 4.7–4.10) i den mån frågan inte behandlats i föregående moment,

res. 37 (m) - villk. 35

50. beträffande *konsekvensbeskrivningar av tillämpningsbestämmelser*

att riksdagen avslår motion 1990/91:A265 yrkande 10,

res. 38 (m)

51. beträffande *yrkesinspektionens kontrollerande funktion*
att riksdagen avslår motionerna 1990/91:A41 yrkandena 4, 5, 9, 11, 12 och 17 samt 1990/91:A265 yrkande 2,

res. 39 (m)

res. 40 (v)

52. beträffande *särskilda frågor i arbetarskyddsverkets verksamhet*

att riksdagen avslår motion 1990/91:A41 yrkandena 8, 10 och 13,

res. 41 (v)

53. beträffande *samordning av arbetsmiljöfrågorna och de yttre miljöfrågorna*

att riksdagen avslår motion 1990/91:A215,

54. beträffande *informationsspridning på arbetsplatserna*

att riksdagen avslår motion 1990/91:A41 yrkande 38,

res. 42 (v)

55. beträffande *personalekonomiska redovisningar*

att riksdagen avslår motionerna 1990/91:A42 yrkande 8, 1990/91:A255 yrkande 2 och 1990/91:A493 yrkande 2,

56. beträffande *medel ur arbetslivsfonden för att finansiera kosnader för försäkringskassornas köp av yrkesinriktad rehabilitering*

att riksdagen med bifall till motion 1990/91:A208 yrkande 3 avslår dels det till proposition 1990/91:100 bilaga 12 fogade förslaget till lag om tillfällig avvikelse från lagen (1989:484) om arbetsmiljöavgift, dels motion 1990/91:A493 yrkandena 5 och 6,

res. 43 (fp)

57. beträffande *avveckling av arbetslivsfonden*
att riksdagen avslår motion 1990/91:A226,
res. 44 (m)

58. beträffande *upphandling av medicinsk rehabilitering genom arbetslivsfonden*

att riksdagen avslår motion 1990/91:A208 yrkande 4,

59. beträffande *arbetslivsfondens fortsatta verksamhet*
att riksdagen avslår motion 1990/91:A493 yrkande 4,
res. 45 (fp)

60. beträffande *arbetslivsfondsmedel till utbildning i miljökunskap*

att riksdagen avslår motion 1990/91:A234.

Stockholm den 14 maj 1991

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Lars Ulander

Närvarande: Lars Ulander (s), Kjell Nilsson (s), Lahja Exner (s), Börje Hörnlund (c), Gustav Persson (s), Sten Östlund (s), Bo Nilsson (s), Mona Saint Cyr (m), Charlotte Branting (fp), Kersti Johansson (c), Karl-Erik Persson (v), Anna Horn af Rantzien (mp), Eivor Husing (s), Erik Holmkvist (m), Ines Uusmann (s) och Anne-Marie von Essen (m).

Reservationer

1. Inriktningen av arbetsmiljöarbetet (mom. 1)

Mona Saint Cyr, Erik Holmkvist och Anne-Marie von Essen (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar med "Utskottet vill" och på s. 13 slutar med "till handlingarna" bort ha följande lydelse:

Allt större insatser görs för att skapa goda arbetsmiljöer. Samtidigt ökar kunskaperna om olika faror och därmed också skyldigheten att åtgärda skadliga arbetsmiljöer. Utskottet anser i likhet med moderata samlingspartiet i motion A265 att ansvarsfördelningen för arbetsmiljöfrågor är oklar. Ett stort antal myndigheter och andra organ är ansvariga eller delansvariga för olika delar av arbetsmiljöarbetet. En sådan organisation ger dels upphov till konflikter och dubbelarbete mellan aktörerna, dels svårigheter för den enskilde att få information etc. Det kan också förekomma kollisioner mellan arbetsmiljömyndigheternas krav och krav som andra myndigheter uppställer med hänsyn

till bl.a. yttre miljö eller energibesparing. På sikt bör hela området bli föremål för en förutsättningslös översyn i syfte att skapa en klarare ansvarsfördelning och att underlätta för såväl anställda som företag.

Det primära ansvaret för arbetsmiljön måste dock åvila arbetsgivaren. Det är viktigt att denna princip inte går förlorad. God arbetsmiljö kommer i framtiden att vara ett konkurrensmedel för att få arbetskraft, inte minst med tanke på de krympande ungdomskullarna. Enligt utskottets uppfattning är en fullsysselsättningsekonomi där arbetstagar- na har möjlighet att avvisa dåliga arbetsmiljöer en förutsättning för en förbättrad arbetsmiljö. Vantrivsel i arbetet är i dag en allt vanligare orsak till psykosociala störningar. För speciellt kvinnor inom de offentliga vårdmonopolen skulle en valfrihet på en breddad arbets- marknad många gånger kunna förebygga uppkomsten av dylika arbets- miljöproblem.

Utskottet ställer sig bakom de principer för arbetsmiljöarbetet som förs fram i motion A265 (m). I viss mån tillgodoses motionerna A42 (fp) och A493 (fp) av utskottets ställningstagande. Övriga behandlade yrkanden har en annan grundsyn och avstyrks av utskottet. Propositionens framställning i övrigt i fråga om inriktningen av arbetsmiljöar- betet lämnas utan erinran av utskottet. Propositionen i denna del bör därmed av riksdagen kunna läggas till handlingarna.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *inriktningen av arbetsmiljöarbetet*

att riksdagen

dels med bifall till motion 1990/91:A265 yrkande 1 och med anledning av motionerna 1990/91:A42 yrkande 1 och 1990/91:A493 yrkande 1 samt med avslag på motionerna 1990/91:A41 yrkandena 1, 2 och 3, 1990/91:A206 yrkande 1 och 1990/91:A211 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

dels lägger till handlingarna vad som anförts i proposition 1990/91:140 i motsvarande del,

2. Inriktningen av arbetsmiljöarbetet (mom. 1)

Charlotte Branting (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar med "Utskottet vill" och på s. 13 slutar med "till handlingarna" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med folkpartiet liberalernas motion A493 att arbetsmiljöpolitiken bör baseras på följande principer:

Decentralisering. Tyngdpunkten i arbetet för en bättre arbetsmiljö måste ligga lokalt. Det är på det lokala planet som kunskaperna om de konkreta förhållandena finns, och det är där som steget är kortast från identifiering av risker till behov av åtgärder. Detta innebär bl.a. att rehabiliteringsarbetet bör organiseras så att det i ökad grad kan initie- ras lokalt. Denna synsätt präglar också regeringens proposition

1990/91:141 om rehabilitering och rehabiliteringsersättning. Utskottet ser med viss oro på att arbetsmiljöarbetet i dag är uppsplittrat på en rad organ och att tydliga samordningsproblem kan konstateras.

Ekonomiska styrmedel. Genom ett system av ekonomiska styrmedel bör de samhällsekonomiska kostnaderna för brister i arbetsmiljön avspeglas i det enskilda företags/den enskilda myndighetens kalkyler.

Preciserat arbetsgivaransvar. Arbetsgivarens ansvar för undersökning av arbetsmiljön, planering och genomförande av åtgärder, redovisning av åtgärderna samt initiering av rehabilitering bör preciseras. Propositionens förslag ligger i viss mån i linje med dessa krav.

God arbetsmiljö kommer i framtiden att vara ett konkurrensmedel för att få arbetskraft, inte minst med tanke på de krympande ungdomskullarna. Utskottet instämmer med motion A42 (fp) att en fullsysselsättningsekonomi där arbetstagarna har möjlighet att avvisa dåliga arbetsmiljöer är en förutsättning för en förbättrad arbetsmiljö. Även av denna anledning bör den offentliga sektorns monopol brytas upp.

Med det anförda tillstyrker utskottet motionerna A42 (fp) och A493 (fp) i aktuella delar. Genom utskottets ställningstagande blir motion A265 i motsvarande del i viss mån tillgodosedd. Övriga behandlade yrkanden har en annan grundsyn och avstyrks av utskottet. Propositionens framställning i övrigt i fråga om inriktningen av arbetsmiljöarbetet lämnas utan erinran av utskottet. Propositionen i denna del bör därmed av riksdagen kunna läggas till handlingarna.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *inriktningen av arbetsmiljöarbetet*

att riksdagen

dels med bifall till motionerna 1990/91:A42 yrkande 1 och 1990/91:A493 yrkande 1 och med anledning av motion 1990/91:A265 yrkande 1 samt med avslag på motionerna 1990/91:A41 yrkandena 1, 2 och 3, 1990/91:A206 yrkande 1 och 1990/91:A211 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

dels lägger till handlingarna vad som anförts i proposition 1990/91:140 i motsvarande del,

3. Inriktningen av arbetsmiljöarbetet (mom. 1)

Karl-Erik Persson (v) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar med "Utskottet vill" och på s. 13 slutar med "till handlingarna" bort ha följande lydelse:

Utskottet ansluter sig till uppfattningen i vänsterpartiets motioner A41 och A206 att det är dags att makten över arbetsmiljön förskjuts från arbetsgivaren till de anställda och facket. Man kan i detta sammanhang inte utgå från att arbetsgivare och arbetstagare har ett gemensamt intresse av att arbetsmiljön förbättras. Det står helt klart att det föreligger en konflikt mellan företagets kortsiktiga vinstkalkyler och

satsningar på arbetsmiljön och människors hälsa. Det statsmakterna å sin sida kan göra är att stifta lagar som ålägger företagen vissa skyldigheter.

1990/91:AU22

Den nu föreliggande propositionen är emellertid alltför otillräcklig — inte minst med hänsyn till alla de resultat som föreligger efter arbetsmiljökommissionens arbete.

I lagstiftningsarbetet bör man vara medveten om de brister som finns i dagens undersöknings- och mätmetoder. Bristen på kunskap är dels ett problem för den enskilde som drabbas av ohälsa, dels ett samhälleligt problem. Upplevda sjukdomssymptom måste tas på allvar. I det arbete som nu förestår beklagar utskottet att SAFs utträde ur styrelserna kan leda till minskad offentlighet i arbetslivet.

Utskottet ställer sig bakom de principer för arbetsmiljöarbetet som förordas i motionerna A41 och A206 i aktuella delar. Övriga behandlade yrkanden har en annan grundsyn och avstyrks av utskottet. Propositionens framställning i övrigt i fråga om inriktningen av arbetsmiljöarbetet lämnas utan erinran av utskottet. Propositionen i denna del bör med det anförda av riksdagen kunna läggas till handlingarna.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *inriktningen av arbetsmiljöarbetet*

att riksdagen

dels med bifall till motionerna 1990/91:A41 yrkandena 1, 2 och 3 och motion 1990/91:A206 yrkande 1 samt med avslag på motionerna 1990/91:A42 yrkande 1, 1990/91:A211, 1990/91:A265 yrkande 1 och 1990/91:A493 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

dels lägger till handlingarna vad som anförts i proposition 1990/91:140 i motsvarande del,

4. Inriktningen av arbetsmiljöarbetet (mom. 1)

Anna Horn af Rantzien (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 13 börjar med "Vissa övriga" och slutar med "till handlingarna" bort ha följande lydelse:

Som konstateras i motion A211 av miljöpartiet de gröna är det goda arbetet och den goda arbetsmiljön beroende av varandra. Enligt utskottets uppfattning bör det goda arbetet ha lättare att komma till stånd i ett samhälle som betonar den mänskliga skalan. På företag som är överblickbara finns bättre möjligheter för den enskilde arbetstagaren att ta ansvar och fatta beslut. Mera valfrihet i synen på arbetstid är en annan komponent i det goda arbetet. Minskad sjukfrånvaro och personalomsättning kan förväntas i en sådan arbetsmiljö, där det är naturligt att prioritera den förebyggande hälsovården. Yrkesinspektionen bör lägga stor vikt vid att observera sambandet mellan yttre miljö och arbetsmiljö. Utskottet instämmer med motionärerna att det goda arbetet är lättare att åstadkomma i en ekonomi där miljöfrågorna överordnas tillväxtekonomi och ekonomisk vinstmaximering.

Utskottet tillstyrker därför motion A211. Övriga behandlade yrkanden har en annan grundsyn och avstyrks av utskottet. Propositionens framställning i övrigt i fråga om inriktningen av arbetsmiljöarbetet lämnas utan erinran, och propositionen i denna del bör därför av riksdagen kunna läggas till handlingarna.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *inriktningen av arbetsmiljöarbetet*

att riksdagen

dels med bifall till motion 1990/91:A211 samt med avslag på motionerna 1990/91:A41 yrkandena 1, 2 och 3, 1990/91:A42 yrkande 1, 1990/91:A206 yrkande 1, 1990/91:A265 yrkande 1 och 1990/91:A493 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

dels lägger till handlingarna vad som anförts i proposition 1990/91:140 i motsvarande del,

5. Arbetsmiljöns beskaffenhet (mom. 3)

Karl-Erik Persson (v) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 15 börjar med "Arbetsmiljökommissionen föreslog" och slutar med "i arbetsmiljölagen" bort ha följande lydelse:

Regeringens förslag till nya, i lag fastställda normer för arbetsmiljöns beskaffenhet innebär att generella riktlinjer för arbetsgivarna föreskrivs i 2 kap. 1 § och att vissa föreskrifter om arbetstagarnas medverkan ges i 3 kap. 4 §.

Till arbetsmiljökommissionens lagförslag på denna punkt hörde ett principiellt förbud mot "löneformer och arbetstider som innebär risk för hälsa och olycksfall". Detta har tonats ned i regeringens lagförslag. Det är inte troligt att en så allmänt hållen föreskrift som att löneformen skall beaktas får någon effekt på det inarbetade och allmänt spridda ackordslönesystemet. Detta bör förbjudas liksom närvaropremier och liknande belöningsystem för anställda med ingen eller låg sjukfrånvaro.

När det gäller den lika vaga skrivningen i regeringens lagförslag om arbetstiderna anser utskottet att skiftarbete skall undvikas så långt möjligt och bara förekomma när det är helt nödvändigt, t.ex. inom sjukvården.

Med hänvisning till det sagda föreslås att regeringen får i uppdrag att arbeta om föreskriften om löneformer och arbetstider i 2 kap. 1 § arbetsmiljölagen.

Enligt en bestämmelse i 3 kap. 4 § kan en arbetstagare tillfälligt upphöra med sitt arbete utan risk för skadestånd om han bedömer att arbetet innebär en omedelbar och allvarlig fara för liv eller hälsa. Meningen är att arbetstagaren skall få tillfälle att påtala saken hos en arbetsledare eller skyddsombudet. Denna bestämmelse — som inte berörs av regeringens lagändringar — bör förstärkas, så att den dels omfattar även arbeten som på sikt kan medföra skador eller sjukdo-

mar, dels ger en mer långtgående möjlighet att skjuta upp arbetet utan påföljder för arbetstagaren. Även i denna del bör uppdras åt regeringen att lägga fram förslag till ny lydelse av den sistnämnda paragrafen.

Vad utskottet med tillstyrkan av motion A41 i här behandlade delar anfört bör delges regeringen.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *arbetsmiljöns beskaffenhet*

att riksdagen

dels antar 2 kap. 1 § och 3 kap. 4 § i regeringens förslag till ändring i arbetsmiljölagen,

dels med anledning av motion 1990/91:A41 yrkandena 22, 39, 42 och 43 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om utarbetande av förslag till ändrad lydelse av nämnda lagrum,

6. Tillämpningen av 2 kap. 1 § arbetsmiljölagen (mom. 4)

Mona Saint Cyr, Erik Holmkvist och Anne-Marie von Essen (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 16 börjar med "Att frågor" och slutar med "denna punkt" bort ha följande lydelse:

Det principiella förbud mot löneformer och arbetstider i vissa fall som arbetsmiljökommissionen föreslog har av regeringen modifierats, men kvar står ändå risker för de konflikter med gällande kollektivavtal som arbetsdomstolen pekat på i sitt remissyttrande över kommissionens betänkande. Det är därför angeläget att i detta lagstiftningsärendet framhålla att förläggning av arbetstider och löneformer är frågor som i första hand skall lösas av parterna på arbetsmarknaden inom ramen för det väl utvecklade avtalssystem som råder. Detta innebär att frågor av detta slag även i fortsättningen primärt bör avgöras utanför arbetsmiljölagens ram.

Utskottet anser att de konflikter som kan uppstå mellan en generell lagstiftning som arbetsmiljölagen och avtal som sluts med utgångspunkt från andra arbetsrättsliga lagar bör utredas, exempelvis i samband med den allmänna översyn av arbetsrätten som i olika sammanhang förutsatts komma till stånd.

I avvaktan på att ett sådant utredningsarbete genomförs bör regeringen ta ansvar för att de nya och allmänt formulerade bestämmelserna i arbetsmiljölagen inte leder till alltför vittgående tillämpningsföreskrifter. Utskottet ansluter sig härvidlag till vad som anförs i motion A40 (m) och föreslår att detta ställningstagande bringas till regeringens kännedom.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *tillämpningen av 2 kap. 1 § arbetsmiljölagen*

att riksdagen med bifall till motion 1990/91:A40 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Karl-Erik Persson (v) och Anna Horn af Rantzien (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 16 börjar med "Motionens förslag" och på s. 17 slutar med "behandlade delar" bort ha följande lydelse:

I propositionen föreslås att arbetsgivaren skall vara skyldig att anpassa arbetsmiljön efter den enskilde arbetstagarens behov och förutsättningar. Det är då naturligt att de arbetande också får möjlighet att ställa rättsligt skyddade åtgärdskrav på sin motpart och att en domstol kan ålägga arbetsgivaren att vidta relevanta åtgärder. Vid genomförandet av detta kan man tänka sig att antingen använda den processordning som redan finns inom arbetsrätten eller en ny ordning, exempelvis att målen drivs till försäkringsöverdomstolen i stället för arbetsdomstolen som sista instans. Oavsett vilket bör dock den enskilde arbetstagaren ha rätt att driva ett mål själv, om den fackliga organisationen inte vill eller kan ta sig an målet. Också för detta finns ett väl fungerande system inom arbetsrätten.

Förslag med denna innebörd bör utarbetas av regeringen och presenteras samtidigt med de kompletterande utredningarna om bl.a. samordningen av medbestämmandelagen och arbetsmiljölagen som har aviserats i propositionen.

Den enskilde arbetstagarens rätt bör stärkas även i andra avseenden. I lågkonjunkturer minskar arbetstagarnas möjligheter att välja mellan olika anställningar. Ingen bör dock känna sig tvingad att acceptera farliga arbeten. Allmänt sett bör det vara en mänsklig rättighet i ett välfärdssamhälle att inte av ekonomiska skäl tvingas ta ett farligt arbete. Därför bör en arbetssökande som tackar nej till en anställning av arbetsmiljöskäl inte avstängas från sin rätt till arbetslöshetsersättning. Likaså bör människor som slutar en anställning på grund av befogad oro för skador kunna göra det utan att straffas med minskad ersättning. Reglerna i lagarna om arbetslöshetsersättningar och praxis på området bör utvecklas till förmån för de arbetslösa.

En konsekvens av det sagda är att arbetsförmedlingarna bör vara skyldiga att upplysa de arbetssökande om de risker som är förbundna med olika typer av arbeten. För att kunna fullgöra denna informationsskyldighet bör arbetsförmedlingarna få rätt att infordra erforderliga uppgifter, t.ex. sådana handlingsplaner och probleminventeringar som arbetsgivarna åläggs att upprätta enligt de nya bestämmelserna i arbetsmiljölagen.

Utskottet ansluter sig alltså till vad som anförts och föreslagits i motion A41 (v) i motsvarande delar och föreslår att detta bringas till regeringens kännedom.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *rättsliga krav på arbetsmiljöförhållandena för
enskilda arbetstagare, m.m.*

att riksdagen med bifall till motion 1990/91:A41 yrkandena 18, 19, 23, 24 och 25 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

1990/91:AU22

8. Åtgärder mot psykiska arbetsmiljöproblem (mom. 7)

Mona Saint Cyr, Erik Holmkvist och Anne-Marie von Essen (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 18 börjar med "Yrkandena i" och slutar med "dess helhet" bort ha följande lydelse:

Psykiska problem på arbetsplatserna måste tas på allvar. I dagens lagstiftning saknas — även med de ändringar som är aktuella i detta ärende och övriga regelverk — användbara definitioner på psykiskt olämpliga arbetsmiljöer. Det är antagligen inte heller möjligt att skriva sådana definitioner. Likväl återopas regelverket vid yrkesinspektionens besök på arbetsplatser efter anmälningar om skadlig psykisk arbetsmiljö.

Vid dessa kortvariga besök är det inte möjligt för yrkesinspektörerna att skapa sig en egen uppfattning om de anställdas arbetssituation, ännu mindre gäller det om enskilda individer. Lagstiftning och ingrepp från yrkesinspektionen är över huvud taget mindre lämpliga medel för att skapa bättre psykiska miljöer. Därför avstyrks motion A204 (v) som förespråkar ökade insatser av det slaget. De psykiska problemen vare sig de gäller en eller flera anställda på en arbetsplats bör i första hand lösas inom företaget av företagsledning och anställda, vid behov med anlitande av företagshälsovården. Utskottet föreslår att riksdagen med anslutning till motion A265 (m) i denna del gör ett uttalande härom och delger detta till regeringen.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande åtgärder mot psykiska arbetsmiljöproblem

att riksdagen med bifall till motion 1990/91:A265 yrkande 3 samt med avslag på motion 1990/91:A204 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

9. Åtgärder mot psykiska arbetsmiljöproblem (mom. 7)

Karl-Erik Persson (v) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 18 börjar med "Yrkandena i" och slutar med "dess helhet" bort ha följande lydelse:

Den tilltagande vuxenmobbingen på arbetsplatserna är ett så allvarligt problem att det måste uppmärksammas särskilt. Mobbingen medför att den anställda utsätts för psykiska trakasserier av arbetsgivaren eller arbetskamraterna. Konsekvenserna för den drabbade kan ofta bli svåra. Det rättsliga skyddet mot mobbing är svagt.

Mot den bakgrunden är det ett steg i rätt riktning att en översyn av de straffrättsliga reglerna mot psykiskt våld har inletts inom justitiede-

partementet. Men detta är inte tillräckligt. En eventuellt skärpt straffrättslig reglering behöver kompletteras med andra åtgärder. Med anslutning till förslagen i motion A204 (v) förordar utskottet följande:

I 2 kap. 1 § arbetsmiljölagen införs en allmän skyldighet för arbetsgivaren att förebygga uppkomsten av psykiska trakasserier på arbetsplatsen. Detta ger arbetarskyddsverket möjlighet att utfärda preciserade föreskrifter och att meddela förelägganden och förbud.

Åtalsregeln i 5 kap. 5 § brottsbalken byggs ut så att åtal för förtal, grovt förtal och förolämpning kan väckas efter anmälan inte bara av den förfördelade själv utan även av yrkesinspektionen.

Skyddsombuden och de fackliga organisationernas befogenheter stärks genom att de får rätt att stänga en arbetsplats på grund av psykosociala missförhållanden.

Med tanke på svåra personalkonflikter då en hel personalgrupp kan komma att stå mot en annan bör finnas en opartisk instans som kan ingripa som medlare. Uppgiften bör tilldelas yrkesinspektionen, som därmed skulle få funktionen som arbetslivets mobbningsombudsman.

Riksdagen bör uppdraga åt regeringen att vidta de åtgärder som behövs för att realisera ovanstående förslag.

Yrkandet i motion A265 (m) om andra åtgärder mot psykiska trakasserier avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande åtgärder mot psykiska arbetsmiljöproblem

att riksdagen med bifall till motion 1990/91:A204 och med avslag på motion 1990/91:A265 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

10. Förbud mot avstängning från meningsfulla arbetsuppgifter (mom. 9)

Anna Horn af Rantzen (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 19 börjar med "Motionärerna syftar" och slutar med "här gäller" bort ha följande lydelse:

Det är inte ovanligt att arbetstagare sätts åt sidan för lång tid på sina arbetsplatser med bibehållen lön men utan att tilldelas några meningsfulla arbetsuppgifter. Detta sätt att kringgå personalproblem är oacceptabelt och bör förbjudas i lag. Om så sker bör det leda till mer positiva åtgärder från personalledningarnas sida för att lösa problemen för de utsatta arbetstagare det här gäller.

Vad utskottet anfört med anledning av motion A713 bör regeringen underrättas om.

dels att utskottets hemställan under 9 bort ha följande lydelse:

9. beträffande förbud mot avstängning från meningsfulla arbetsuppgifter

att riksdagen med anledning av motion 1990/91:A713 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

11. Sexuella trakasserier (mom. 10)

1990/91:AU22

Karl-Erik Persson (v) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 19 börjar med "Utskottet har" och slutar med "avstyrker yrkandet" bort ha följande lydelse:

Frågan om sexuella trakasserier har nyligen behandlats av utskottet från jämställdhetssynpunkt. Trakasserier av detta slag är emellertid också en arbetsmiljöfråga. Det är en självklarhet att de anställda på sin arbetsplats inte skall behöva utsättas för vare sig sexuella eller andra trakasserier. En bestämmelse bör införas i arbetsmiljölagen om att arbetsgivarna är skyldiga att leda arbetet på ett sådant sätt att sexuella trakasserier inte uppkommer. Det bör uppdras åt regeringen att för riksdagen lägga fram förslag i denna fråga. Utskottet tillstyrker alltså motion A41 i denna del.

dels att utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

10. beträffande *sexuella trakasserier*

att riksdagen med bifall till motion 1990/91:A41 yrkande 44 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

12. Kartläggning av nya hälsoproblem (mom. 13)

Anna Horn af Rantzien (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 20 börjar med "De kartläggningar" och slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Med de högteknologiska hjälpmedel som införs på många arbetsplatser får man inte bara lättnader i arbetet utan också nya synergistiska hälsoproblem som måste ägnas ökad uppmärksamhet, exempelvis elallergier, amalgamkänslighet och andra metallsyndrom. Detta är hälsoproblem som kräver kartläggning.

Ett annat kartläggningsbehov gäller problem som hänger samman med den alltmer konstlade gränsdragningen mellan arbetsmiljö i traditionell mening och den yttre miljön. Till att börja med borde de mest utsatta arbetsmiljöerna i de mest utsatta yttre miljöerna kartläggas.

Med tillstyrkan av motion A45 i förevarande del föreslår utskottet att det anförda delges regeringen för kännedom.

dels att utskottets hemställan under 13 bort ha följande lydelse:

13. beträffande *kartläggning av nya hälsoproblem*

att riksdagen med bifall till motion 1990/91:A45 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

13. Arbetsdelning (mom. 15)

Karl-Erik Persson (v) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 20 börjar med "Motionärerna tror" och på s. 21 slutar med "till yrkandet" bort ha följande lydelse:

Regeringens förslag är inte tillräckligt för att säkerställa "det goda arbetet" för de anställda. På arbetsplatserna förekommer mobbning, ackord, sönderstyckade arbetsuppgifter, kontroll in absurdum, utslagning av arbetstagare osv. Dessa problem kan till stor del hänföras till samma grundproblem, nämligen att arbetet i dag är organiserat på det sätt som passar arbetsgivaren. En annan orsak är den långt gående arbetsdelningen i samhället.

Arbetsdelning tar sig uttryck i allt fler specialistfunktioner och i att många företag lever på att fungera som underleverantörer till större företag. Specialiseringen märks också inom den offentliga sektorn, framför allt inom sjukvården. I detta perspektiv blir den enskilde arbetstagarens möjligheter att överblicka hela produktionskedjan och att vara med och framställa hela den färdiga produkten lätt utopiska.

Mot denna bakgrund är det angeläget att insatserna för att förbättra den psykosociala arbetsmiljön på arbetsplatserna inte stannar upp med de åtgärder som nu vidtas. Regeringen bör se till att arbetet fullföljs med fortsatta probleminventeringar och förslag till lösningar.

dels att utskottets hemställan under 15 bort ha följande lydelse:

15. beträffande *arbetsdelning*

att riksdagen med bifall till motion 1990/91:A41 yrkande 45 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

14. Det goda arbetet som rättesnöre vid EG-förhandlingarna (mom. 16)

Anna Horn af Rantzien (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 21 börjar med "Det är" och slutar med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

Regeringens beskrivning i proposition 140 av den goda arbetsmiljön är bra och bör tjäna som rättesnöre för Sveriges ståndpunkter i arbetsmiljöfrågorna vid överläggningarna om EG-harmoniseringen. Utskottet föreslår att riksdagen med anslutning till motion A45 (mp) gör ett uttalande i enlighet med det nu anförda och underrättar regeringen härom.

dels att utskottets hemställan under 16 bort ha följande lydelse:

16. beträffande *det goda arbetet som rättesnöre vid EG-förhandlingarna*

att riksdagen med bifall till motion 1990/91:A45 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

15. Internationell samverkan (mom. 17)

Charlotte Branting (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 21 börjar med "Utskottet utgår" och slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Med anledning av yrkandet i partimotionen A493 (fp) om tillkännagivande till regeringen av vad som anförts om internationell samverkan vill utskottet understryka angelägenheten av att vi från svensk sida

uppmärksammar det ökade intresse för arbetsmiljön som visas i andra länder. Särskilt gäller det om de f.d. kommunistländerna i Östeuropa och Centraleuropa. I dessa länder har inletts en process som innebär att föråldrad teknologi ersätts med modern. I vårt land har särskilt debatterats effekterna för den yttre miljön av brister i den tekniska utvecklingen i dessa länder. Men där finns minst lika stora brister när det gäller arbetsmiljön. Det är därför angeläget att Sverige, som internationellt sett ligger långt framme på arbetsmiljöområdet, även på det området deltar i uppbyggnadsarbetet i de länder det nu gäller.

Det ovan anförda bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 17 bort ha följande lydelse:

17. beträffande *internationell samverkan*

att riksdagen med bifall till motion 1990/91:A493 yrkande 10 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

16. Utformningen av förordningar med stöd av 3 kap. 2a § arbetsmiljölagen (mom. 19)

Mona Saint Cyr, Erik Holmkvist och Anne-Marie von Essen (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 22 börjar med "Av redovisningen" och slutar med "av motionen" bort ha följande lydelse:

Det är en rimlig del av arbetsgivarens ansvar att denne känner till befintliga brister och planerar för de framtida förbättringar av arbetsmiljön som är möjliga. Det är emellertid uppenbart att lagtexten om arbetsgivarnas skyldigheter utformats utifrån förhållandena vid större företag och förvaltningar. Det finns risk för att arbetarskyddsstyrelsen i sina föreskrifter kommer att ställa krav som går utöver vad som rimligen kan krävas av de mindre företagen. Det bör framhållas att de praktiska arbetsmiljökraven skall vara lika för stora som små företag. Vad som här avses är de formella kraven på hur planer och redovisningar skall vara utformade. Utskottet föreslår med hänvisning till det anförda att riksdagen ansluter sig till motion A40 (m) i fråga om utformningen av föreskrifter med stöd av 3 kap. 2a § arbetsmiljölagen och underrättar regeringen härom.

dels att utskottets hemställan under 19 bort ha följande lydelse:

19. beträffande *utformningen av förordningar med stöd av 3 kap. 2a § arbetsmiljölagen*

att riksdagen med bifall till motion 1990/91:A40 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

17. Straffsanktionering av allmänna bestämmelser i arbetsmiljölagen m.m. (mom. 20)

Karl-Erik Persson (v) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 22 börjar med "I ett" och på s. 23 slutar med "redovisade delar" bort ha följande lydelse:

Regeringens förslag förutsätter att det inom företagen byggs upp en internkontroll av arbetsmiljöarbetet, dvs. att arbetsgivarna kontrollerar att deras egen verksamhet sker i överensstämmelse med lagar och föreskrifter. Skyddsombud, fackligt förtroendevalda och de anställda kan antas komma att se till att åtgärdsplaneringen är bra och att den efterlevs. Detta är dock inte tillräckligt, utan hårdare krav måste ställas på arbetsgivarna.

Detta kan ske i enlighet med förslaget i motion A41 att arbetsgivarernas allmänna skyldigheter enligt 2 och 3 kap. arbetsmiljölagen straffsanktioneras, alternativt att de föreskrifter arbetarskyddsstyrelsen utfärdar med stöd av lagen straffsanktioneras generellt, inte bara till den mycket begränsade del som nu är fallet. Under alla förhållanden bör de handlingsplaner som skall upprättas enligt den nya bestämmelsen i 2 kap. 2a § straffsanktioneras. Skyddsombuden bör få möjlighet att anmäla brott mot eller fördröjning av handlingsplaner antingen till domstol eller till yrkesinspektionen, så att underlåtenhet att uppfylla en godkänd plan kommer att rendera kraftiga böter eller viten. Arbetsmiljölagen bör ändras i enlighet härmed.

Utskottet biträder alltså motion A41 (v) i de angivna delarna och föreslår att det anförda ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 20 bort ha följande lydelse:

20. beträffande *straffsanktionering av allmänna bestämmelser i arbetsmiljölagen m.m.*

att riksdagen med bifall till motion 1990/91:A41 yrkandena 6, 7, 14, 15 och 16 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

18. Utredning om skyddsombudssystemet (mom. 22)

Mona Saint Cyr, Erik Holmkvist och Anne-Marie von Essen (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 24 börjar med "Det ingick" och slutar med "föreliggande del" bort ha följande lydelse:

Uppbyggnaden av systemet med skyddsombud är ett ytterligare exempel på hur svensk arbetsmarknadslagstiftning utformas utifrån de förutsättningar som gäller för de kollektivanställda i stora industriföretag. Detta medför problem när en allt större andel av de sysselsatta finns inom andra sektorer än industrin, bl.a. serviceverksamheten. Inom en del företag kan nya former för kontroll av arbetsmiljön vara mer ändamålsenliga. Det bör utredas om inte lagstiftningen behöver anpassas till nya förhållanden. De ändringar i arbetsmiljölagen som företas i detta lagstiftningsärende innebär inte några förändringar i de hänseenden som nu är aktuella. Målsättningen för det fortsatta utredningsarbetet bör vara att skapa förutsättningar för en god arbetsmiljö vid alla slags arbetsplatser samtidigt som det bör öppnas möjlighet för olika organisatoriska modeller.

I samband med den här förordade utredningen bör även systemet med regionala skyddsombud utvärderas.

Vad utskottet anfört med tillstyrkan av motion A265 i den förevarande delen bör regeringen underrättas om.

1990/91:AU22

dels att utskottets hemställan under 22 bort ha följande lydelse:

22. beträffande *utredning om skyddsombudssystemet*

att riksdagen med bifall till motion 1990/91:A265 yrkande 9 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

19. Vidgad stoppningsrätt för skyddsombud m.m. (mom. 23)

Karl-Erik Persson (v) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 25 börjar med "Motionsförslaget att" och slutar med "motion A41" bort ha följande lydelse:

Med de förslag som har presenterats i det föregående får den enskilde arbetstagaren vidgade möjligheter att agera. Det är lika viktigt att fackföreningarna och arbetarkollektivet får bättre möjligheter att tvinga arbetsgivarna att vidta arbetsmiljöförbättrande åtgärder. Med utgångspunkt i motion A41 (v) får utskottet anföra följande:

För det första skall fackföreningarna ha möjlighet att föra talan vid domstol mot arbetsgivare som inte lever upp till de krav arbetsmiljölagen eller arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter ställer liksom också att anmäla brott mot straffsanktionerade föreskrifter till allmänt åtal.

Därutöver bör skyddsombudens stoppningsrätt utvidgas så att den omfattar även arbeten som på sikt kan leda till skador eller ohälsa och inte bara kan tillgripas i situationer med överhängande fara. Detta överensstämmer med krav som sedan länge förts fram av fackföreningsrörelsen. Även en lokal eller regional facklig organisation bör ha stoppningsrätt med hänsyn till att arbetsmiljöarbetet är en facklig angelägenhet.

Stoppningsrätten måste kompletteras med långtgående möjligheter att agera. En sådan möjlighet är att undanta arbetsmiljöfrågorna från fredsplikt. Det är orimligt att de lokala facken skall vara bundna av de materiellt intetsägande arbetsmiljöavtalen. De lokala fackliga organisationerna bör ha möjlighet att ta till en arbetsmiljöstrejk för att påverka arbetsgivarna och slå vakt om arbetstagarnas hälsa.

Regeringen bör få i uppdrag att för riksdagen lägga fram förslag till lagstiftning i enlighet med det ovan anförda.

dels att utskottets hemställan under 23 bort ha följande lydelse:

23. beträffande *vidgad stoppningsrätt för skyddsombud m.m.*

att riksdagen med bifall till motion 1990/91:A41 yrkandena 20, 21, 26, 27, 32 och 33 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Charlotte Branting (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 27 börjar med "Behovet av" och slutar med "i brottsbalken" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser liksom folkpartiet liberalerna att regeringens förslag till ändring i brottsbalken bör avslås och att regeringen bör få i uppdrag att lägga fram ett nytt ändringsförslag. Därvid kan hänvisas till att lagrådet och andra juridiska instanser har riktat bestämda invändningar mot den föreslagna straffregleringen av arbetsmiljöbrott.

Vidare vill utskottet erinra om att en av grundtankarna bakom arbetsmiljölagen är att de mer allmänna bestämmelserna i lagen inte är ägnade att ligga till grund för en straffrättslig prövning. Regeringens lagförslag medför risk för att domstolarna kommer att göra en sådan prövning. I det nya lagförslag som utskottet förutsätter att regeringen får i uppdrag att förelägga riksdagen bör olägenheter av detta slag undanröjas.

I anslutning till det nämnda uppdraget till regeringen bör riksdagen uttala att ett effektiviserat föreskrifts- och tillsynsarbete från arbetarskyddsverkets sida är att föredra framför de i propositionen föreslagna lagändringarna.

Vid bifall till utskottets avslagsyrkande blir yrkandet i v-motion A41 om strikt ansvar för arbetsmiljöbrott inaktuellt. Yrkandet avstyrks redan av det skälet.

dels att utskottets hemställan under 28 bort ha följande lydelse:

28. beträffande *arbetsmiljöbrott*

att riksdagen

dels med bifall till motion 1990/91:A42 yrkande 6 samt med avslag på regeringens förslag till lag om ändring i brottsbalken och motion 1990/91:A41 yrkande 28 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om nytt förslag till ändring i brottsbalken,

dels med bifall till motion 1990/91:A42 yrkande 7 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om sanktionssystemet i övrigt,

21. Arbetsmiljöbrott (mom. 28)

Karl-Erik Persson (v) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 27 börjar med "Vad sedan" och slutar med "i brottsbalken" bort ha följande lydelse:

Ett av problemen vid lagföring av försumliga arbetsgivare är att det i vissa fall är svårt för polis och åklagare att bevisa uppsåt eller oaktsamhet. Utskottet delar vänsterpartiets uppfattning att strikt ansvar bör införas för arbetsgivarna. Detta skulle innebära att frågan om arbetsgivaren har handlat oaktsamt, vårdslöst eller med uppsåt blir juridiskt ointressant och skulle väsentligt stärka efterlevnaden av arbetsmiljöbe-

stämmelserna. Regeringen bör utforma förslag till en sådan förändring av rekvisiten för arbetsmiljöbrott enligt den nya bestämmelsen om detta brott i 3 kap. 10 § brottsbalken.

I detta lagstiftningsärende bör riksdagen också uttala att det bara i sällsynta undantagsfall skall komma i fråga att ställa någon annan än företagsledaren till ansvar för arbetsmiljöbrott.

dels att utskottets hemställan under 28 bort ha följande lydelse:

28. beträffande *arbetsmiljöbrott*

att riksdagen

dels med avslag på motion 1990/91:A42 yrkandena 6 och 7 antar regeringens förslag till lag om ändring i brottsbalken,

dels med bifall till motion 1990/91:A41 yrkande 28 i motsvarande del godkänner vad som ovan anförts om tillämpningen av den nya lagbestämmelsen om arbetsmiljöbrott,

dels ock med bifall till motion 1990/91:A41 yrkande 28 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført om förslag till riksdagen om strikt ansvar för arbetsmiljöbrott,

22. Företagsbot m.m. (mom. 29)

Karl-Erik Persson (v) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 27 börjar med "Utskottet anser" och på s. 28 slutar med "arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter" bort ha följande lydelse:

Påföljden företagsbot som kan användas mot företag i stället för att enskilda personer straffas har hittills bara använts i enstaka fall. Regeringen bör undersöka vad detta beror på. Om det visar sig att domare och åklagare är osäkra på t.ex. sättet att beräkna företagsboten bör regeringen föranstalta om utbildning för dessa juristkategorier. Det är möjligt att det också behövs klarare riktlinjer för beräkningsgrunderna. Nuvarande maximibelopp för företagsboten, 3 milj. kr., kan behöva höjas. Även sådana frågor bör ses över av regeringen.

Den nya bestämmelsen om arbetsmiljöbrott och straffsanktioneringen av bestämmelserna i arbetsmiljölagen och arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter som föreslagits i det föregående kommer att ställa stora krav på åklagarväsendet de närmaste åren. Regeringen bör undersöka behovet av förstärkningar för de närmaste åren och finansieringen härav. Resultatet bör redovisas för riksdagen.

Vad utskottet anført med tillstyrkan av motion A41 i de nu berörda delarna bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 29 bort ha följande lydelse:

29. beträffande *företagsbot m.m.*

att riksdagen med bifall till motion 1990/91:A41 yrkandena 29, 30 och 31 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført,

23. Tandvårdspersonal och amalgam (mom. 35)

1990/91:AU22

Karl-Erik Persson (v) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 31 börjar med "Utskottet vill" och slutar med "motion A247" bort ha följande lydelse:

I likhet med motion A247 (v) anser utskottet att arbetarskyddsstyrelsens allmänna råd om arbete med kvicksilver och amalgam inom tandvården inte är en tillräcklig åtgärd för att skydda tandvårdspersonal från kvicksilverförgiftning. Det är uppseendeväckande att forskare som slagit larm om miljöriskerna på detta område ofta mötts av likgiltighet. I väntan på att amalgam helt avvecklas bör frågan om arbetsmiljörisker uppmärksammas ytterligare och arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter skärpas i syfte att skydda personalen. Motion A247 tillstyrks sålunda av utskottet.

dels att utskottets hemställan under 35 bort ha följande lydelse:

35. beträffande *tandvårdspersonal och amalgam*

att riksdagen med bifall till motion 1990/91:A247 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

24. Elöverkänslighet (mom. 37)

Börje Hörnlund och Kersti Johansson (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 32 börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

Utskottet instämmer med uppfattningen i motion A43 (c) att frågan om elöverkänslighet inte tas på allvar och att de drabbade kan få diagnosen psykiska besvär. Handläggningen kan därför bli godtycklig från samhällets sida. För att komma till rätta med problemen bör forskningen på området intensifieras och föreskrifter/allmänna råd utarbetas av arbetarskyddsstyrelsen.

dels att utskottets hemställan under 37 bort ha följande lydelse:

37. beträffande *elöverkänslighet*

att riksdagen med bifall till motion 1990/91:A43 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

25. Klassificering av lok- och förarhytter som arbetslokal (mom. 38)

Karl-Erik Persson (v) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 32 börjar med "Arbetsmiljölagen gäller" och på s. 33 slutar med "motion A225" bort ha följande lydelse:

Arbetarskyddsstyrelsen ger ut föreskrifter för att arbetstagare skall ha en god och säker arbetsmiljö. Vissa arbetstagare står dock utanför en del av detta skyddsnät genom att deras arbetsplatser inte är klassificerade som arbetslokal. Detta gäller exempelvis lok-, buss- och lastbilsförare. Det största problemet är de stora temperaturvariationerna i förar-

hytterna. Arbetskyddsstyrelsen bör därför åläggas att omarbета sitt regelverk så att de nämnda arbetstagarkategorierna får samma skydd som andra arbetstagare.

dels att utskottets hemställan under 38 bort ha följande lydelse:

38. beträffande *klassificering av lok- och förarhytter som arbetslokal*

att riksdagen med bifall till motion 1990/91:A225 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

26. Analys av ensamarbetet (mom. 39)

Anna Horn af Rantzien (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 33 börjar med "Utskottet har" och slutar med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

Utskottet instämmer med motionärerna i motion A271 (mp) att arbetsplatserna behöver "människoanpassas" både fysiskt och psykiskt. Ensamarbete är ett stort problem för många människor, kanske särskilt inom hemtjänst, jordbruk och viss administration. Enligt utskottets uppfattning bör riksdagen biträda det i motionen framförda kravet på en analys av ensamarbetets problem och människans behov av stimulans. Yrkandet i motion A271 tillstyrks därför av utskottet.

dels att utskottets hemställan under 39 bort ha följande lydelse:

39. beträffande *analys av ensamarbetet*

att riksdagen med bifall till motion 1990/91:A271 yrkande I som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

27. Företagshälsovårdens inriktning på förebyggande vård—sjukvård (mom. 41)

Mona Saint Cyr, Erik Holmkvist och Anne-Marie von Essen (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 36 börjar med "Enligt utskottets" och på s. 37 slutar med "berörda delar" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottet är det naturligt att företagshälsovård omfattar såväl förebyggande insatser som sjukvård. Båda dessa delar har betydelse för att företagshälsovårdens personal skall ha en god kontakt med de anställdas hälsoläge. Utskottet ansluter sig till uppfattningen i motion A265 (m) och A40 (m) att sjukvårdsanknytningen är en god informationskälla vid företagshälsovårdens bedömning av ett företags arbetsmiljöproblem. Sjukvårdsanknytningen innebär också en möjlighet för läkarna att behålla sin professionella kompetens. Det finns enligt utskottets uppfattning överväldigande skäl till att företagshälsovården bör ha funktionen som "husläkare" för de anställda. Detta är också en vanlig uppfattning hos de anställda och hos företagshälsovårdspersonalen. Mot denna bakgrund tillstyrker utskottet motionerna A40 och A265. Motion A42 avstyrks i motsvarande del.

dels att utskottets hemställan under 41 bort ha följande lydelse:

1990/91:AU22

41. beträffande *företagshälsovårdens inriktning på förebyggande vård—sjukvård*

att riksdagen med bifall till motionerna 1990/91:A40 yrkande 4 i motsvarande del och 1990/91:A265 yrkande 4 samt med avslag på motion 1990/91:A42 yrkande 3 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

28. Företagshälsovårdens inriktning på förebyggande vård—sjukvård (mom. 41)

Charlotte Branting (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 36 börjar med "Enligt utskottets" och på s. 37 slutar med "berörda delar" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill i likhet med propositionen och motion A42 (fp) understryka vikten av att företagshälsovården nära medverkar i förebyggande och rehabiliterande insatser. En effektiv medverkan i det förebyggande arbetet förutsätter dock att företagshälsovården även i fortsättningen får möjlighet att utföra sjukvårdande insatser i de fall sjukdomarna har samband med brister i arbetsmiljön. Utskottet vill därutöver tillägga att vartefter husläkarreformen genomförs i Sverige kommer företagshälsovården att få större möjligheter att lägga tyngdpunkten vid det förebyggande arbetsmiljöarbetet.

Med hänvisning till vad som anförts tillstyrker utskottet motion A42 i denna del. Övriga motioner har en annan inriktning och avstyrks i motsvarande del.

dels att utskottets hemställan under 41 bort ha följande lydelse:

41. beträffande *företagshälsovårdens inriktning på förebyggande vård—sjukvård*

att riksdagen med bifall till motion 1990/91:A42 yrkande 3 i motsvarande del samt med avslag på motionerna 1990/91:A40 yrkande 4 i motsvarande del och 1990/91:A265 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

29. Företagshälsovårdens personal (mom. 42)

Karl-Erik Persson (v) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 37 börjar med "Även utskottet" och på s. 38 slutar med "berörda delar" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets uppfattning är företagshälsovården en mycket viktig resurs i arbetsmiljöarbetet. Utskottet instämmer därför med motion A41 (v) att det är väsentligt att företagshälsovården kan knyta till sig olika specialister som t.ex. sjukgymnaster och skyddsingenjörer förutom läkare och sjukvårdspersonal.

De arbetande måste kunna känna förtroende för företagshälsovårdens personal. Vid nyanställning av företagshälsopersonal bör det därför finnas en möjlighet för de arbetande via sin fackliga organisation att lägga in veto mot nyanställningen.

Vidare har utskottet den principiella uppfattningen att landstinget bör vara huvudman för företagshälsovården. Detta skulle garantera att företagshälsopersonalen står oberoende av de anslutna företagen och dess ledningar. Med hänvisning till det anförda tillstyrker utskottet motion A41 i berörda delar.

dels att utskottets hemställan under 42 bort ha följande lydelse:

42. beträffande *företagshälsovårdens personal*
att riksdagen med bifall till motion 1990/91:A41 yrkandena 34, 35 och 36 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

30. Utbildningsfrågor i företagshälsovården (mom. 43)

Charlotte Branting (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 38 börjar med "Som anføres" och slutar med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med folkpartiet liberalerna i motion A42 att de ändringar som föreslås i propositionen kommer att ställa ökade krav på utbildning och expertis inom företagshälsovården. Många av de nuvarande utbildningarna är bidragsberättigade om de bedrivs enligt uppställda regler. Enligt utskottets uppfattning finns det en risk att stelbenta regler kan hämma utvecklingen av nya utbildningar på detta område.

Beträffande grundutbildningen finns inget alternativ till arbetsmiljöinstitutets utbildning. Utskottet anser att ökad flexibilitet måste skapas i utbildningssystemet. En modell som kan prövas är ett system med fristående kursveckor, som kan sökas separat. Varje institution som önskar ordna en kursvecka begär godkännande av sin kurs och får ersättning av statsmedel om kursen får tillräckligt antal sökande.

Med hänvisning till det anförda tillstyrker utskottet motion A42 i denna del.

dels att utskottets hemställan under 43 bort ha följande lydelse:

43. beträffande *utbildningsfrågor i företagshälsovården*
att riksdagen med bifall till motion 1990/91:A42 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

31. Utbyggnaden av företagshälsovården (mom. 44)

Charlotte Branting (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 39 börjar med "Utskottet vill" och slutar med "till handlingarna" bort ha följande lydelse:

Utskottet instämmer med motion A493 (fp) att obligatorium beträffande utbyggnad av företagshälsovården skulle medföra olägenheter.

Bl.a. skulle det då vara nödvändigt att centralt definiera företagshälsovårdens innehåll, vilket i sin tur betyder mindre möjligheter till anpassning av verksamheten till de lokala behoven. Utskottet vill förorda flexibla lösningar för utnyttjande av företagshälsovård. Därmed tillstyrker utskottet motion A493 i aktuell del och avstyrker motion A41 i motsvarande del. Propositionen i denna del bör av riksdagen kunna läggas till handlingarna.

dels att utskottets hemställan under 44 bort ha följande lydelse:

44. beträffande *utbyggnaden av företagshälsovården*

att riksdagen

dels med bifall till motion 1990/91:A493 yrkande 3 samt med avslag på motion 1990/91:A41 yrkande 37 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

dels lägger till handlingarna vad som anförts i propositionen i motsvarande del,

32. Utbyggnaden av företagshälsovården (mom. 44)

Karl-Erik Persson (v) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 39 börjar med "Utskottet vill" och slutar med "till handlingarna" bort ha följande lydelse:

Utskottet befarar i likhet med motion A41 (v) att anslutningen till företagshälsovården stått still eller ökat sakta de senaste åren. Nu har utbyggnaden kommit till den punkt att alla intresserade och tillräckligt resursstarka företag redan har anslutit sig. Utskottet vill därför förorda lagstiftning för att fortsätta utbyggnaden. Regeringen bör få i uppdrag att utforma en sådan lagstiftning. Vad utskottet anfört innebär att utskottet tillstyrker motion A41 i aktuell del. Motion A493 avstyrks i motsvarande del. Propositionen i denna del bör av riksdagen kunna läggas till handlingarna.

dels att utskottets hemställan under 44 bort ha följande lydelse:

44. beträffande *utbyggnaden av företagshälsovården*

att riksdagen

dels med bifall till motion 1990/91:A41 yrkande 37 samt med avslag på motion 1990/91:A493 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

dels lägger till handlingarna vad som anförts i propositionen i motsvarande del,

33. Grundläggande villkor för statsbidrag till företagshälsovården (mom. 45)

Mona Saint Cyr, Erik Holmkvist och Anne-Marie von Essen (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 39 börjar med "Utskottet ansluter" och slutar med "motsvarande del" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening bör det nuvarande systemet med statsbidragsfinansierad företagshälsovård ändras till förmån för ett annat system. Ett sådant system bör bl.a. ha full frihet att ge sjukvård till de anställda. De av regeringen föreslagna grundläggande villkoren för att få statsbidrag bör avvisas i enlighet med uppfattningen i motion A40 (m).

Utskottet tillstyrker motion A40 i motsvarande del och föreslår att riksdagen avslår regeringens förslag om grundläggande villkor för bidrag till företagshälsovården.

dels att utskottets hemställan under 45 bort ha följande lydelse:

45. *beträffande grundläggande villkor för statsbidrag till företagshälsovården*

att riksdagen med bifall till motion 1990/91:A40 yrkande 3 i motsvarande del samt med avslag på propositionen i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

34. Patientavgift inom företagshälsovården (mom. 46)

Börje Hörnlund (c), Mona Saint Cyr (m), Charlotte Branting (fp), Kersti Johansson (c), Erik Holmkvist (m) och Anne-Marie von Essen (m) anser,

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 40 börjar med "Utskottet anser" och slutar med "inom företagshälsovården" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med motionerna A40 (m), A42 (fp) och A44 (c) att patientavgifterna inom företagshälsovården inte generellt bör slopas genom ett beslut i riksdagen. Denna fråga bör överlämnas till de berörda intressenterna. Därvid kan beslut fattas med hänsyn till alla relevanta faktorer, inkl. risken för en alltför stor patienttillströmning. Utskottet tillstyrker därför de aktuella yrkandena i motionerna A40, A42 och A44 och anser att riksdagen bör avslå regeringens förslag i motsvarande del.

dels att utskottets hemställan under 46 bort ha följande lydelse:

46. *beträffande patientavgift inom företagshälsovården*

att riksdagen med bifall till motionerna 1990/91:A40 yrkande 3 i motsvarande del, 1990/91:A42 yrkande 3 i motsvarande del och 1990/91:A44 samt med avslag på propositionen i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

35. Statsbidrag till företagshälsovården (mom. 47)

Mona Saint Cyr, Erik Holmkvist och Anne-Marie von Essen (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 40 börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "aktuella delar" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar den uppfattning som framförs i moderata samlingspartiets kommittémotion A265 att alla arbetsgivare bör känna ansvar för att ordna en väl fungerande företagshälsovård för sina anställda. Formerna och omfattningen av denna företagshälsovård bör fastställas i samförstånd mellan ledningen och de anställdas representanter. Statsbidraget bör därvid slopas, vilket innebär att arbetarskyddsavgiften kan sänkas från 0,35 till 0,16 procentenheter. Med dessa regler kommer arbetstagarna att visa ökat intresse för företagshälsovården och också utöva tryck på arbetsgivaren att ordna god företagshälsovård.

Det anförda innebär att utskottet tillstyrker aktuella yrkanden i motion A265.

dels att utskottets hemställan under 47 bort ha följande lydelse:

47. beträffande *statsbidrag till företagshälsovården*
att riksdagen med bifall till motion 1990/91:A265 yrkandena 5 och 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

36. Finansiering av centralt organ (mom. 48)

Mona Saint Cyr (m), Charlotte Branting (fp), Erik Holmkvist (m) och Anne-Marie von Essen (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 41 börjar med "Utskottet har" och slutar med "motsvarande delar" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets uppfattning bör det vara företagshälsovårdens sak att bedöma behovet av ett centralt organ för samverkan och utveckling av företagshälsovård. Dimensionering och finansieringsaspekter bör ingå i en sådan bedömning. Det kan inte vara rimligt att med automatik avdela statsbidragsmedel till ett samverkansorgan. Utskottet tillstyrker därför de aktuella kraven i motionerna A40 (m) och A42 (fp) och anser att riksdagen bör avslå regeringens förslag i motsvarande del.

dels att utskottets hemställan under 48 bort ha följande lydelse:

48. beträffande *finansiering av centralt organ*
att riksdagen med anledning av motionerna 1990/91:A40 yrkande 4 i motsvarande del och 1990/91:A42 yrkande 4 samt med avslag på propositionen i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

37. Villkor för bidrag till företagshälsovården i återstående delar (mom. 49)

Under förutsättning av bifall till reservation 35

Mona Saint Cyr, Erik Holmkvist och Anne-Marie von Essen (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 41 börjar med "Sammanfattningsvis anser" och slutar med "återstående delar" bort ha följande lydelse:

Vid bifall till utskottets förslag angående upphörande av nuvarande statsbidragssystem för företagshälsovården bör regeringens förslag i övrigt angående företagshälsovården — i den mån de inte behandlats ovan — avslås av riksdagen.

dels att utskottets hemställan under 49 bort ha följande lydelse:

49. beträffande *villkor för bidrag till företagshälsovården i återstående delar*

att riksdagen avslår vad som i propositionen föreslagits om villkor för bidrag till företagshälsovården (avsnitten 4.7—4.10) i den mån frågan inte behandlats i föregående moment,

38. Konsekvensbeskrivningar av tillämpningsbestämmelser (mom. 50)

Mona Saint Cyr, Erik Holmkvist och Anne-Marie von Essen (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 41 börjar med "Ett likartat" och på s. 42 slutar med "redovisad del" bort ha följande lydelse:

Arbetsmiljölagen är en ramlag. I motsats till annan arbetsrättslig lagstiftning kompletteras den inte bara med kollektivavtal utan även med tillämpningsföreskrifter som utfärdas på såväl regerings- som myndighetsnivå. Fördelen med en ramlag på detta område är att det är möjligt att förhållandevis snabbt ta hänsyn till ny teknik eller nya forskningsrön. Samtidigt har emellertid myndigheternas normgivning tenderat att bli alltför rikhaltig med risk att det övergripande målet skymms.

För att motverka en sådan utveckling bör krävas att alla myndighetsbeslut som syftar till att utöka regleringen på arbetsmiljöområdet skall följas upp. Detta bör ske genom konsekvensbeskrivningar som redovisar de uppnådda målen, kostnader och eventuella följdverkningar. Myndigheternas ansvar för uppföljning bör således vidgas i förhållande till föreskrifterna i den s.k. begränsningsförordningen (1987:1347).

Utskottets ställningstagande innebär att det aktuella yrkandet i motion A265 (m) tillstyrks.

dels att utskottets hemställan under 50 bort ha följande lydelse:

50. beträffande *konsekvensbeskrivningar av tillämpningsbestämmelser*

att riksdagen med bifall till motion 1990/91:A265 yrkande 10 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

39. Yrkesinspektionens kontrollerande funktion (mom. 51)

1990/91:AU22

Mona Saint Cyr, Erik Holmkvist och Anne-Marie von Essen (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 42 börjar med "Med hänsyn" och på s. 43 slutar med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

Även med en ökad egenkontroll bland företagen förblir inspektionsverksamheten viktig. Utskottet anser i likhet med moderata samlingspartiet i motion A265 att tyngdpunkten i yrkesinspektionens verksamhet bör ligga på inspektionsverksamhet. Detta kräver att inspektörsrollen konkretiseras vad gäller kontrollverksamhet och rådgivningsverksamhet. Utskottet har noterat att även riksrevisionsverket anser att inspektionsverksamheten måste renodlas. Med hänvisning till vad som anförts tillstyrker utskottet motion A265 i den behandlade delen och avstyrker övriga aktuella yrkanden.

dels att utskottets hemställan under 51 bort ha följande lydelse:

51. beträffande *yrkesinspektionens kontrollerande funktion*
att riksdagen med bifall till motion 1990/91:A265 yrkande 2 samt med avslag på motion 1990/91:A41 yrkandena 4, 5, 9, 11, 12 och 17 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

40. Yrkesinspektionens kontrollerande funktion (mom. 51)

Karl-Erik Persson (v) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 42 börjar med "Med hänsyn" och på s. 43 slutar med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

Utskottet instämmer med vänsterpartiet i motion A41 att både yrkesinspektionen och arbetarskyddsstyrelsen har anpassat sig till en försiktig strategi gentemot arbetsgivarna och företagen. Försiktigheten framgår bl.a. av att yrkesinspektionen i hög grad arbetar med inspektionsmeddelanden — som inte har rättsliga effekter — i stället för att arbeta med förelägganden och förbud. Ett annat exempel på försiktigheten är att arbetarskyddsstyrelsen är obenägen att ta till sanktioner mot företag som bryter mot föreskrifterna. Detta kan ha samband med att själva föreskrifterna är alltför vaga till sin karaktär. Föreskrifterna bör enligt utskottets mening vara formulerade med preciserade värden och gränser för att företagens skyldigheter klart skall framgå.

Ansaret för den uppkomna situationen ligger emellertid inte bara hos arbetarskyddsverket utan beror till stor del på arbetsmiljölagens ramlagkaraktär. Därför bör arbetarskyddsverket få stöd genom att instruktion och arbetsordning för verket preciserar kravet på en hårdare linje gentemot företagen. Instruktionen skall hjälpa arbetarskydds-

verket att leva upp till sin roll som tillsynsmyndighet. Bl.a. måste det göras klart att det yttersta ansvaret för kontrollen av arbetsgivarnas handlingsplaner på arbetsmiljöområdet finns hos yrkesinspektionen.

Det anförda innebär att utskottet tillstyrker de behandlade yrkandena i motion A41. Därigenom tillgodoses i viss utsträckning även motion A265 i den behandlade delen.

dels att utskottets hemställan under 51 bort ha följande lydelse:

51. beträffande *yrkesinspektionens kontrollerande funktion*

att riksdagen med bifall till motion 1990/91:A41 yrkandena 4, 5, 9, 11, 12 och 17 samt med anledning av motion 1990/91:A265 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

41. Särskilda frågor i arbetarskyddsverkets verksamhet (mom. 52)

Karl-Erik Persson (v) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 43 börjar med "Angående arbetarskyddsstyrelsens" och slutar med "berörda delarna" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med motion A41 (v) att tvister om hur arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter skall tolkas även fortsättningsvis bör föras till arbetarskyddsstyrelsen. Däremot bör besluten på ett mera tydligt sätt än i dag bli prejudicerande för framtiden. De bör föreligga på ett samlat sätt och ha en sådan form att informationen kan spridas på ett enkelt sätt. Detta underlättar tillämpningen av föreskrifterna i framtiden.

Utskottet vill i detta sammanhang ta avstånd från den arbetsmetod som benämns "cost-benefit-kalkyl", vilken används av arbetarskyddsstyrelsen i föreskriftsarbetet. Utskottet kan inte acceptera denna metod, eftersom den förutsätter att människors hälsa kan värderas i pengar.

Slutligen vill utskottet peka på vikten av att inspektörer finns tillgängliga för kontakter även på obehagliga arbetstider.

Med hänvisning till det anförda tillstyrker utskottet motion A41 i berörda delar.

dels att utskottets hemställan under 52 bort ha följande lydelse:

52. beträffande *särskilda frågor i arbetarskyddsverkets verksamhet*

att riksdagen med bifall till motion 1990/91:A41 yrkandena 8, 10 och 13 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

42. Informationsspridning på arbetsplatserna (mom. 54)

1990/91:AU22

Karl-Erik Persson (v) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 44 börjar med "Utskottet anser" och på s. 45 slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet ansluter sig till uppfattningen i motion A41 att det är viktigt att sprida tillgängliga kunskaper på arbetsmiljöområdet när arbetsgivarna i och med den nya lagstiftningen åläggs ett större ansvar för arbetsmiljö och rehabilitering. Informationsaspekterna blir särskilt betydelsefulla i och med decentraliseringen såväl inom den offentliga sektorn som inom de stora företagen. Mot denna bakgrund bör regeringen få i uppdrag att utreda hur mycket medel som skall anslås och hur medlen skall fördelas mellan arbetsmiljöfonden, arbetslivscentrum, universiteten etc. Fackföreningsrörelsen — framför allt de regionala och lokala nivåerna — bör självklart höras i detta sammanhang. Med hänvisning till vad som anförts tillstyrker utskottet motion A41 i aktuell del.

dels att utskottets hemställan under 54 bort ha följande lydelse:

54. beträffande *informationsspridning på arbetsplatserna*
att riksdagen med bifall till motion 1990/91:A41 yrkande 38 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

43. Medel ur arbetslivsfonden för att finansiera kostnader för försäkringskassornas köp av yrkesinriktad rehabilitering (mom. 56)

Charlotte Branting (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 47 börjar med "Vid riksdagsbeslutet" och slutar med "arbetsmarknadsinstitutet m.m." bort ha följande lydelse:

Utskottet biträder regeringens förslag att disponera medel ur arbetslivsfonden för att under nästa budgetår finansiera försäkringskassornas köp av yrkesinriktad rehabilitering. I likhet med folkpartiet liberalerna anser utskottet att det även bör vara möjligt att samtidigt ta medel ur fonden för att finansiera kostnader för den reguljära rehabiliteringsverksamheten vid arbetsmarknadsinstitutet och för utbildningsbidrag till personer som genomgår sådan rehabilitering i enlighet med förslaget i folkpartimotionen A493.

Utskottet tillstyrker alltså att riksdagen antar den av regeringen föreslagna lagen om tillfällig avvikelse från lagen om arbetsmiljöavgift med den ändringen att det i lagtexten angivna beloppet, 500 milj.kr., bör höjas till 1 000 milj.kr.

Ställningstagandet från utskottets sida innebär samtidigt att yrkandet om avslag på regeringsförslaget i c-motionen A208 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 56 bort ha följande lydelse:

1990/91:AU22

56. beträffande *medel ur arbetslivsfonden för att finansiera kostnaderna för försäkringskassornas köp av yrkesinriktad rehabilitering*

att riksdagen med bifall till motion 1990/91:A493 yrkandena 5 och 6 samt med avslag på motion 1990/91:A208 yrkande 3 antar det till proposition 1990/91:100 bilaga 12 fogade förslaget till lag om tillfällig avvikelse från lagen (1989:484) om arbetsmiljöavgift med den ändringen att det i lagtexten angivna beloppet, 500 milj.kr., byts ut mot beloppet 1 000 milj.kr.,

44. Avveckling av arbetslivsfonden (mom. 57)

Mona Saint Cyr, Erik Holmkvist och Anne-Marie von Essen (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 47 börjar med "I motsats" och på s. 48 slutar med "motion A266" bort ha följande lydelse:

Arbetslivsfonden är dåligt lämpad för att förbättra arbetsmiljön. I stället har den beskattning av företagen med drygt 10 miljarder kronor som uttaget av den extra arbetsmiljöavgiften belöpte till försvårat för dem att vidta de arbetsmiljöåtgärder som lagen förutsätter. Liksom moderaterna anser utskottet att arbetslivsfonden bör avvecklas omgående. Huvuddelen av medlen bör återgå till företagen. Arbetsmiljöavgiften togs ut med 1,5 %. Under år 1992 bör därför arbetsgivaravgifterna sänkas med samma procentsats.

Avgiftssänkningen bör från teknisk synpunkt ske på det sätt som föreslås i motion A226 (m) genom att den allmänna löneavgiften på 0,34 % avskaffas och barnomsorgsavgiften reduceras med 1,16 procentenheter. Motsvarande belopp bör överföras från arbetslivsfonden till statskassan. Fondmedel bör också tas i anspråk för att avveckla fondens administration och utbetala beviljat stöd till påbörjade projekt.

Riksdagen bör vid bifall till vad nu föreslagits uppdra åt regeringen att dels vidta åtgärder för fondens avveckling till årsskiftet, dels lägga fram förslag till erforderliga lagförslag beträffande de ovannämnda avgiftsförändringarna.

dels att utskottets hemställan under 57 bort ha följande lydelse:

57. beträffande *avveckling av arbetslivsfonden*

att riksdagen med bifall till motion 1990/91:A226 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om avveckling av arbetslivsfonden m.m.

45. Arbetslivsfondens fortsatta verksamhet (mom. 59)

Charlotte Branting (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 48 börjar med "Utskottet delar" och slutar med "till regeringen" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill i likhet med folkpartiet liberalerna understryka vikten av att regeringen noga följer arbetslivsfondens verksamhet och utveckling. Ett alternativt inslag i fondens verksamhet bör vara att låta medel ur fonden återgå till företagen med rätt för skyddskommittéerna att besluta om medlens användning. En sådan åtgärd skulle vitalisera skyddskommittéernas verksamhet samtidigt som byråkrati och splittning på arbetsmiljöområdet minskar.

Vad utskottet med tillstyrkan av motion A493 (fp) i denna del har anfört bör regeringen underrättas om.

dels att utskottets hemställan under 59 bort ha följande lydelse:

59. beträffande *arbetslivsfondens fortsatta verksamhet*

att riksdagen med bifall till motion 1990/91:A493 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Särskilda yttranden

1. Sexuella trakasserier (mom. 10)

Charlotte Branting (fp) anför:

För folkpartiet liberalernas del vill jag hänvisa till att vi begärt att den nya jämställdhetslagen skall innehålla ett förbud mot sexuella trakasserier på arbetsplatserna. Vid utskottets behandling av denna lag har vi i en reservation även lagt fram förslag till förbudsbestämmelse (bet. 1990/91:AU17, res. 45).

2. Alkohol- och andra drogproblem på arbetsplatserna (mom. 11)

Börje Hörnlund och Kersti Johansson (båda c) anför:

Vi vill i likhet med vad som görs i motion A255 (c) understryka angelägenheten av att komma till rätta med alkohol- och andra drogproblem på arbetsplatserna. Med hänvisning till det ökade rehabiliteringsansvar som läggs på arbetsgivarna i enlighet med förslagen i propositionerna 140 och 141 och till de stora rehabiliteringsresurser som därutöver skapats genom tillkomsten av arbetslivsfonden bör det vara möjligt att ta nya tag både när det gäller att förebygga missbruk och att sätta in hjälpåtgärder i de enskilda fallen av missbruk.

3. Gränsvärden för fysisk arbetsbelastning m.m. (mom. 14)

Börje Hörnlund och Kersti Johansson (båda c) anför:

I motion A255 (c) påtalas den bristfälliga introduktionen i arbete, som leder till att särskilt ungdomar — ofta minderåriga — i alltför hög grad drabbas av arbetsolyckor. De brister motionärerna påtalar har också uppmärksamats av arbetsmiljökommissionen. Det kan noteras att

bristerna i introduktionen av nyanställda förekommer trots att arbetsmiljölagen ger mycket klara anvisningar på denna punkt. Vi vill därför i anslutning till arbetsmarknadsministerns konstateranden (prop. s. 42) för vår del understryka som mycket angeläget att företagens internkontroll och yrkesinspektionens tillsyn ger hög prioritet åt frågorna om introduktion och inskolning av nyanställda.

4. Kvinnors arbetsmiljö (mom. 31)

Börje Hörnlund (c), Mona Saint Cyr (m), Charlotte Branting (fp), Kersti Johansson (c), Erik Holmkvist (m) och Anne-Marie von Essen (m) anför:

Våra synpunkter på kvinnors arbetsmiljö har framförts i utskottets betänkande 1990/91:AU17. Vi hänvisar till detta betänkande.

5. Passiv rökning (mom. 33)

Börje Hörnlund (c), Mona Saint Cyr (m), Charlotte Branting (fp), Kersti Johansson (c), Erik Holmkvist (m) och Anne-Marie von Essen (m) anför:

Med anledning av den väntade propositionen avstår vi från att reservera oss i detta sammanhang. Vår grundinställning är att det måste vara möjligt att skydda gravida kvinnor och ammande mödrar från passiv rökning.

6. Arbetsmiljön inom den offentliga sektorn (mom. 34)

Charlotte Branting (fp) anför:

Vi vill betona att den offentliga sektorn på ett helt annat sätt än tidigare måste lyftas fram i arbetsmiljödebatten. Det gäller att komma till rätta med offentliga sektorns arbetsmiljöproblem med hjälp av lagstiftning, åtgärder som ökar personalens frihet att själv fatta beslut, bättre system för belöning av goda insatser etc.

7. Personalekonomiska redovisningar (mom. 55)

Börje Hörnlund (c), Charlotte Branting (fp), Kersti Johansson (c) och Anna Horn af Rantzien (mp) anför:

Vi instämmer med regeringen att personalekonomiska redovisningar bör bli allmänt förekommande. Dock anser vi att både redovisningsinnehållet och vilka som är informationsmottagare bör diskuteras ytterligare. Vi återkommer till denna diskussion när regeringens förslag föreligger.

8. Medel ur arbetslivsfonden för att finansiera kostnader för försäkringskassornas köp av yrkesinriktad rehabilitering (mom. 56)

1990/91:AU22

Mona Saint Cyr, Erik Holmkvist och Anne-Marie von Essen (alla m) anför:

Utskottet avstyrker i föreliggande betänkande regeringens förslag att ta 500 milj.kr. ur arbetslivsfonden och överföra beloppet till statskassan för att finansiera viss rehabiliteringsverksamhet. För moderaternas del vill vi markera att vi inte anser oss ha anledning att ta ställning till vare sig avstyrkandet som sådant eller motiveringen härför. Vi hänvisar till att moderaterna från början motsatte sig att en fond av detta slag skulle inrättas och till att vi i detta ärende fullföljer tidigare av oss framförda krav att fonden omgående skall avvecklas.

Propositionernas lagförslag

1990/91:AU22

Bilaga

Proposition 1990/91:140

1 Förslag till

Lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om brottsbalken
dels att nuvarande 3 kap. 10 och 11 §§ skall betecknas 3 kap. 11 och
12 §§,
dels att den nya 3 kap. 12 § skall ha följande lydelse,
dels att i balken skall införas en ny paragraf, 3 kap. 10 §.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

10 §

Om brott, som i 7–9 §§ sägs, har begåtts genom att någon uppsåtligt eller av oaktsamhet åsidosatt vad som i enlighet med arbetsmiljölagen (1977:1160) ålegat honom till förebyggande av ohälsa eller olycksfall, döms för arbetsmiljöbrott till straff som i nämnda lagrum sägs.

11 §¹ Vållande till kroppsskada eller sjukdom *må*, om brottet *ej* är grovt, åtalas av åklagare endast om målsäganden *angiver* brottet till åtal *eller har åsamkats skadan eller sjukdomen i verksamhet som arbetstagare* och åtal *finnes* påkallat ur allmän synpunkt.

12 § Vållande till kroppsskada eller sjukdom *får*, om brottet *inte* är grovt, åtalas av åklagare endast om målsäganden *anger* brottet till åtal och åtal är påkallat ur allmän synpunkt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1991. I fråga om gärningar som begåtts före ikraftträdandet gäller äldre föreskrifter.

¹ Senaste lydelse 1981:1313.

Lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160)

Härigenom föreskrivs i fråga om arbetsmiljölagen (1977:1160)

dels att nuvarande 1 kap. 1–4 §§ skall betecknas 1 kap. 2–5 §§, att nuvarande 3 kap. 10 och 11 §§ skall betecknas 3 kap. 11 och 12 §§ samt att nuvarande 3 kap. 12–18 §§ skall betecknas 4 kap. 2–9 §§,

dels att den nya 1 kap. 3 §, 2 kap. 1 §, 3 kap. 2–4, 8, 9 och de nya 11 och 12 §§, de nya 4 kap. 1–8 §§, 6 kap. 1, 4 och 9 §§, 7 kap. 4, 6, 7, 9 och 13 §§, 8 kap. 2 och 4 §§ samt rubriken till 1 kap. skall ha följande lydelse,

dels att det skall införas sju nya paragrafer, 1 kap. 1 §, 3 kap. 2 a, 10 och 13 §§, 4 kap. 1 och 10 §§, 6 kap. 6 a § samt närmast före det nya 4 kap. en ny rubrik av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse***1 kap. Tillämpningsområde***Föreslagen lydelse***1 kap. Lagens ändamål och tillämpningsområde***1 §*

Lagens ändamål är

1. att säkerställa en arbetsmiljö som inte utsätter arbetstagare för ohälsa eller olycksfall och som är tillfredsställande med hänsyn till arbetets natur och den sociala och tekniska utvecklingen i samhället, och

2. att främja att arbetsgivare och arbetstagare samverkar för att åstadkomma en god arbetsmiljö.

2 §¹ Vid tillämpning av 2 kap., 3 kap. 1–14 §§, 17 § andra stycket och 18 § samt 7–9 kap. skall med arbetstagare likställas

1. den som genomgår utbildning,

2. den som under vård i anstalt utför anvisat arbete,

3. värnpliktig och annan som fullgör i lag föreskriven tjänstgöring eller som *deltager* i frivillig utbildning för verksamhet inom totalförsvaret.

3 § Vid tillämpning av 2 kap., 3 kap. 1–13 §§, 4 kap. 1–5 §§ och 8–10 §§ samt 7–9 kap. skall med arbetstagare likställas

1. den som genomgår utbildning,

2. den som under vård i anstalt utför anvisat arbete,

3. värnpliktig och annan som fullgör i lag föreskriven tjänstgöring eller som *deltar* i frivillig utbildning för verksamhet inom totalförsvaret.

Elever och vårdtagare som avses i första stycket 1 och 2 skall likställas med arbetstagare även vid tillämpning av 5 kap. 1 och 3 §§. I fråga om elever finns dessutom särskilda bestämmelser i 6 kap. 17 och 18 §§.

I fall som avses i första och andra styckena skall vad i lagen sägs om arbetsgivare gälla den som driver den verksamhet i vilken arbetet *utföres*.

I fall som avses i första och andra styckena skall vad i lagen sägs om arbetsgivare gälla den som driver den verksamhet i vilken arbetet *utförs*.

¹ Senaste lydelse 1990:233.

2 kap. Arbetsmiljöns beskaffenhet**1 §**

Arbetsmiljön skall vara tillfredsställande med hänsyn till arbetets natur och den sociala och tekniska utvecklingen i samhället.

Arbetsförhållandena skall anpassas till människans förutsättningar i fysiskt och psykiskt avseende. Det skall eftersträvas att arbetet anordnas så, att arbetstagare själv kan påverka sin arbetssituation.

Arbetsförhållandena skall anpassas till människors olika förutsättningar i fysiskt och psykiskt avseende.

Arbetstagaren skall ges möjlighet att medverka i utformningen av sin egen arbetssituation samt i förändrings- och utvecklingsarbete som rör hans eget arbete.

Teknik, arbetsorganisation och arbetsinnehåll skall utformas så att arbetstagaren inte utsätts för fysiska eller psykiska belastningar som kan medföra ohälsa eller olycksfall. Därvid skall även löneformer och förläggning av arbetstider beaktas. Starkt styrt eller bundet arbete skall undvikas eller begränsas.

Det skall eftersträvas att arbetet ger möjligheter till variation, social kontakt och samarbete samt sammanhang mellan enskilda arbetsuppgifter.

Det skall vidare eftersträvas att arbetsförhållandena ger möjligheter till personlig och yrkesmässig utveckling liksom till självbestämmande och yrkesmässigt ansvar.

3 kap. Allmänna skyldigheter**2 §²**

Arbetsgivare skall vidta alla åtgärder som behövs för att förebygga att arbetstagare utsätts för ohälsa eller olycksfall. Han skall ägna uppmärksamhet åt att arbetet planlägges och anordnas så, att en tillfredsställande arbetsmiljö skapas. Lokaler samt maskiner, redskap, skyddsutrustning och andra tekniska anordningar skall underhållas väl.

Om arbetsförhållandena påkallar

Arbetsgivaren skall vidta alla åtgärder som behövs för att förebygga att arbetstagaren utsätts för ohälsa eller olycksfall. Lokaler samt maskiner, redskap, skyddsutrustning och andra tekniska anordningar skall underhållas väl.

Om arbetsförhållandena påkallar

² Senaste lydelse 1985: 321.

det skall *arbetsgivare* föranstalta om företagshälsovård i den omfattning verksamheten kräver.

Arbetsgivare skall beakta den särskilda risk för ohälsa och olycksfall som kan följa av att *arbetstagare* utför arbete ensam.

det skall *arbetsgivaren* föranstalta om företagshälsovård i den omfattning verksamheten kräver.

Arbetsgivaren skall beakta den särskilda risk för ohälsa och olycksfall som kan följa av att *arbetstagaren* utför arbete ensam.

2 a §

Arbetsgivaren skall systematiskt planera, leda och kontrollera verksamheten på ett sätt som säkerställer att arbetsmiljön uppfyller kraven i denna lag och i föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen. Han skall utreda arbetsskador, forts löpande undersöka riskerna i verksamheten och vidta de åtgärder som föranleds därav. Åtgärder som inte kan vidtas omedelbart skall tidsplaneras.

Arbetsgivaren skall i den utsträckning verksamheten kräver dokumentera arbetsmiljön och arbetet med denna. Handlingsplaner skall därvid upprättas.

Arbetsgivaren skall vidare se till att det på arbetsställe i hans verksamhet finns en på lämpligt sätt organiserad arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet för fullgörande av de uppgifter som enligt denna lag och enligt 22 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring vilar på honom.

3 §

Arbetsgivare skall se till att *arbetstagare* får god kännedom om de förhållanden, under vilka arbetet bedrivs, och upplyses om de risker som kan vara förbundna med arbetet. Han skall förvissa sig om att *arbetstagaren* har den utbildning som behövs och vet vad han har att iakttaga för att undgå riskerna i arbetet.

Det åligger *arbetsgivare* att taga hänsyn till *arbetstagarens* särskilda förutsättningar för arbetet. Vid arbetets planläggning och anordnande skall beaktas att människors förutsättningar att utföra arbetsupp-

Arbetsgivaren skall se till att *arbetstagaren* får god kännedom om de förhållanden, under vilka arbetet bedrivs, och att *arbetstagaren* upplyses om de risker som kan vara förbundna med arbetet. *Arbetsgivaren* skall förvissa sig om att *arbetstagaren* har den utbildning som behövs och vet vad han har att iakttaga för att undgå riskerna i arbetet.

Arbetsgivaren skall genom att anpassa arbetsförhållandena eller vidta annan lämplig åtgärd ta hänsyn till *arbetstagarens* särskilda förutsättningar för arbetet. Vid arbetets planläggning och anordnande skall

gifter är olika.

beaktas att människors förutsättningar att utföra arbetsuppgifter är olika.

4 §

Arbetstagare skall medverka till att åstadkomma en tillfredsställande arbetsmiljö. Han skall följa givna föreskrifter samt använda de skyddsanordningar och iakttaga den försiktighet i övrigt som behövs för att förebygga ohälsa och olycksfall.

Finner arbetstagare att arbete innebär omedelbar och allvarlig fara för liv eller hälsa, skall han snarast underrätta *företrädare* för arbetsgivaren eller skyddsombud. För skada till följd av att *arbetstagaren* underlåter att utföra arbetet i avvaktn på besked om det skall fortsättas är han *fri från ersättnings-skyldighet*.

Arbetstagaren skall medverka i arbetsmiljöarbetet och delta i genomförandet av de åtgärder som behövs för att åstadkomma en god arbetsmiljö. Han skall följa givna föreskrifter samt använda de skyddsanordningar och iaktta den försiktighet i övrigt som behövs för att förebygga ohälsa och olycksfall.

Om arbetstagaren finner att arbetet innebär omedelbar och allvarlig fara för liv eller hälsa, skall han snarast underrätta arbetsgivaren eller skyddsombud. *Arbetstagaren är fri från ersättningsskyldighet* för skada som uppstår till följd av att han underlåter att utföra arbetet i avvaktn på besked om det skall fortsättas.

8 §

Den som tillverkar, importerar, överlåter eller upplåter maskin, redskap, skyddsutrustning eller annan teknisk anordning skall se till att anordningen erbjuder betryggande säkerhet mot ohälsa och olycksfall, när den avlämnas för att tagas i bruk eller utställes till försäljning eller i reklamsyfte. De anvisningar som behövs för anordningens montering, användning och skötsel skall medfölja vid avlämnandet. Anordningen skall vara tydligt märkt med uppgifter av betydelse för att förebygga ohälsa och olycksfall.

Den som tillverkar, importerar, överlåter eller upplåter *en* maskin, *ett* redskap, skyddsutrustning eller annan teknisk anordning skall se till att anordningen erbjuder betryggande säkerhet mot ohälsa och olycksfall, när den avlämnas för att *tas* i bruk eller *när den ställs ut* till försäljning eller i reklamsyfte.

Uppgifter om anordningen som är av betydelse för att förebygga ohälsa och olycksfall (produktinformation) skall lämnas vid avlämnandet genom tydlig märkning eller på annat sätt. Information av särskild betydelse för arbetsmiljön skall lämnas vid marknadsföring av anordningen.

9 §

Den som tillverkar, importerar eller överlåter ämne, som kan föranleda ohälsa eller olycksfall, skall vidtaga de åtgärder som behövs för att hindra eller motverka att ämnet vid avsedd användning innebär risk från skydssynpunkt. När äm-

Den som tillverkar, importerar eller överlåter *ett* ämne, som kan föranleda ohälsa eller olycksfall, skall vidta de åtgärder som behövs för att hindra eller motverka att ämnet vid avsedd användning innebär risk från skydssynpunkt.

net avlämnas för att tagas i bruk skall de anvisningar medfölja som behövs för hanteringen. Ämnet eller förpackning, kärl eller liknande, vari det förvaras, skall vara tydligt märkt med uppgifter av betydelse för att förebygga ohälsa och olycksfall.

Vad som sägs i 8 § andra stycket om produktinformation och information vid marknadsföring skall gälla även i fråga om ämnen som kan föranleda ohälsa eller olycksfall.

10 §

10 § Den som installerar anordning som avses i 8 § skall se till att behövliga skyddsanordningar uppsätts och att i övrigt erforderliga skyddsåtgärder vidtages.

Den som överlåter eller upplåter en förpackad produkt skall se till att förpackningen inte innebär risk för ohälsa eller olycksfall.

11 § Den som installerar en teknisk anordning skall se till att behövliga skyddsanordningar sätts upp och att i övrigt erforderliga skyddsåtgärder vidtas.

11 § I 7 kap. 8 och 9 §§ föreskrives om skyddsansvar i vissa fall för den som råder över arbetsställe eller upplåter lokal eller markområde för arbete eller såsom personalutrymme.

12 § I 7 kap. 8 och 9 §§ föreskrives om skyddsansvar i vissa fall för den som råder över ett arbetsställe eller upplåter en lokal, ett markområde eller ett utrymme under jord för arbete eller som personalutrymme.

13 §

Den som låter utföra byggnads- eller anläggningsarbete skall vid projekteringen se till att arbetsmiljösynpunkter, avseende såväl byggskedet som det framtida brukandet, beaktas och att olika delar av projekteringen samordnas. Den som tillverkar monteringsfärdiga byggnader eller anläggningar skall på samma sätt se till att arbetsmiljösynpunkter beaktas vid projekteringen.

Även arkitekter, konstruktörer och andra som medverkar vid projekteringen, skall inom ramen för sina uppdrag se till att arbetsmiljösynpunkter beaktas.

4 kap. Bemyndiganden

1 § Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, arbetarskyddsstyrelsen får föreskriva om

1. provning eller annan kontroll av tekniska anordningar eller av ämnen som kan föranleda ohälsa

12 § Om det är påkallat från skyddssynpunkt kan regeringen eller, efter regeringens bestämmande, arbetarskyddsstyrelsen föreskriva

1. att arbetsprocess, arbetsmetod eller anläggning avsedd för verksamhet av visst slag får användas endast efter tillstånd,

2. att visst slag av anordning som avses i 8 § endast efter godkännande får användas eller avlämnas för att tagas i bruk,

3. att visst ämne som avses i 9 § får användas endast efter godkännande eller att särskilt villkor skall gälla vid användningen av sådant ämne.

Som förutsättning för godkännande som avses i första stycket 2 kan föreskrivas villkor. I anslutning till sådant godkännande kan fastställas krav på monterings- och bruksanvisning som skall medfölja anordning, när den avlämnas för att tagas i bruk.

Vid meddelande av föreskrift enligt första stycket 2 kan anges villkor för brukandet. Tillstånd eller godkännande som avses i första stycket kan förenas med villkor för brukandet.

Även utan samband med föreskrift enligt första stycket kan i angiven ordning föreskrivas om kontroll, provning eller fortlöpande tillsyn vid användning av anordning, som där avses, samt om undersökning av de arbetshygieniska förhållandena i visst slag av verksamhet.

eller olycksfall,

2. villkor och kontroll vid tillverkning och användning av sådana anordningar eller ämnen,

3. undersökning av skyddsförhållandena i ett visst slag av verksamhet.

2 § Om det behövs för att förebygga ohälsa eller olycksfall i arbetet får regeringen eller, efter regeringens bestämmande, arbetarskyddsstyrelsen föreskriva

1. att arbetsprocesser, arbetsmetoder eller anläggningar, som är avsedda för verksamhet av ett visst slag får användas endast efter tillstånd,

2. att tekniska anordningar eller ämnen som kan föranleda ohälsa eller olycksfall, endast efter tillstånd eller godkännande får användas eller avlämnas för att tas i bruk.

I föreskrift som avses i första stycket får anges att det i anslutning till ett tillstånd eller ett godkännande kan fastställas krav på produktinformation och på villkor som skall gälla vid tillverkning samt på kontroll efter tillverkning. I sådan föreskrift kan även anges att ett tillstånd eller godkännande kan förenas med villkor för användningen. Föreskrift som avses i första stycket 2 kan vidare ange villkor vars uppfyllande skall utgöra förutsättning för tillstånd eller godkännande.

13 § Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, arbetarskyddsstyrelsen kan föreskriva

1. att visst slag av anordning som avses i 8 § skall ha skylt eller annan märkning som upptager tillverkarens namn eller annan uppgift om anordningen,

2. att ämne som avses i 9 § eller förpackning, kärl eller liknande, vari ämnet förvaras, skall vid användningen ha märkning,

3. att förteckning skall föras över sådan anordning och sådant ämne.

I samma ordning kan meddelas föreskrifter i fråga om installation av visst slag av anordning som avses i 8 §.

14 § Är det av särskild betydelse från skyddssynpunkt kan regeringen eller, efter regeringens bestämmande, arbetarskyddsstyrelsen föreskriva förbud att använda arbetsprocess, arbetsmetod, anordning som avses i 8 § eller ämne som avses i 9 §.

15 § Innebär visst slag av arbete risk för ohälsa eller olycksfall kan regeringen eller, efter regeringens bestämmande, arbetarskyddsstyrelsen föreskriva om läkarundersökning av dem som sysselsättes eller skall sysselsättas i arbetet. Föreskrift kan också meddelas om förbud att till arbetet anlita den som vid läkarundersökning har företett sjuklighet eller svaghet som gör honom särskilt mottaglig för sådan risk.

16 § Medför visst slag av arbete särskild risk för vissa grupper av arbetstagare kan regeringen eller, efter regeringens bestämmande, arbetarskyddsstyrelsen meddela föreskrift om förbud mot att arbetet utföres av arbetstagare, som tillhör sådan grupp, eller föreskriva att särskilt villkor skall gälla när arbetet utföres av sådan arbetstagare.

3 § Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, arbetarskyddsstyrelsen kan föreskriva

1. att produktinformation skall lämnas i fråga om tekniska anordningar eller ämnen som kan föranleda ohälsa eller olycksfall,

2. att på arbetsställen skall föras en förteckning över där befintliga tekniska anordningar av vissa slag eller vissa ämnen som kan föranleda ohälsa eller olycksfall.

Föreskrifter i fråga om installation av tekniska anordningar kan meddelas i samma ordning.

4 § Om det är av särskild betydelse från skyddssynpunkt kan regeringen eller, efter regeringens bestämmande, arbetarskyddsstyrelsen föreskriva förbud att använda arbetsprocesser, arbetsmetoder eller tekniska anordningar eller ämnen som kan föranleda ohälsa eller olycksfall.

5 § Om ett arbete innebär risk för ohälsa eller olycksfall, kan regeringen eller, efter regeringens bestämmande, arbetarskyddsstyrelsen föreskriva om skyldighet att föranstalta om läkarundersökning eller vaccinering eller annan förebyggande behandling mot smitta av dem som sysselsätts eller skall sysselsättas i arbetet. Föreskrift kan också meddelas om förbud att till arbetet anlita den som vid läkarundersökning har företett sjuklighet eller svaghet som gör honom särskilt mottaglig för en sådan risk.

6 § Om ett arbete medför särskild risk för vissa grupper av arbetstagare, kan regeringen eller, efter regeringens bestämmande, arbetarskyddsstyrelsen meddela föreskrift om förbud mot att arbetet utföres av arbetstagare, som tillhör en sådan grupp, eller föreskriva att särskilda villkor skall gälla när arbetet utföres av sådana arbetstagare.

17 § Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, arbetarskyddsstyrelsen kan föreskriva att vid läkarundersökning som har föreskrivits med stöd av 15 eller 16 § skall föras register med uppgifter om de undersöktas namn och om undersökningsresultat.

I samma ordning kan meddelas föreskrifter för dem som har skyddsansvar enligt 2 eller 5 § att göra anmälan eller lämna uppgifter till tillsynsmyndighet eller att förvara handling som har betydelse från skyddssynpunkt.

7 § Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, arbetarskyddsstyrelsen kan föreskriva att register skall föras vid läkarundersökning som har föreskrivits med stöd av 5 eller 6 § med uppgifter om de undersöktas namn och om undersökningsresultat.

8 § Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, arbetarskyddsstyrelsen kan meddela föreskrifter om skyldighet att göra anmälan eller lämna uppgifter till en tillsynsmyndighet eller att förvara handlingar som har betydelse från skyddssynpunkt.

10 § Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, arbetarskyddsstyrelsen får meddela de ytterligare föreskrifter om arbetsmiljöns beskaffenhet och om allmänna skyldigheter i fråga om arbetsmiljön som behövs för att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet.

6 kap. Samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare m. m.

1 §

Arbetsgivare och arbetstagare skall bedriva en på lämpligt sätt organiserad skyddsverksamhet.

Arbetsgivare och arbetstagare skall bedriva en på lämpligt sätt organiserad arbetsmiljöverksamhet.

4 §

Skyddsombud företräder arbetstagarna i skyddsfrågor och skall verka för tillfredsställande skyddsförhållanden. I detta syfte skall ombudet inom sitt skyddsområde vaka över skyddet mot ohälsa och olycksfall. Ombudet skall delta vid planering av nya eller ändrade lokaler, anordningar, arbetsprocesser och arbetsmetoder liksom vid planering av användning av ämnen som kan föranleda ohälsa eller olycksfall. Arbetsgivare skall underätta skyddsombud om förändringar av betydelse för skyddsförhållandena inom ombudets område.

Skyddsombud företräder arbetstagarna i arbetsmiljöfrågor och skall verka för en tillfredsställande arbetsmiljö. I detta syfte skall ombudet inom sitt skyddsområde vaka över skyddet mot ohälsa och olycksfall samt över att arbetsgivaren uppfyller kraven i 3 kap. 2 a §.

Skyddsombud skall delta vid planering av nya eller ändrade lokaler, anordningar, arbetsprocesser, arbetsmetoder och av arbetsorganisation liksom vid planering av användning av ämnen som kan medföra ohälsa eller olycksfall. Skyddsombud skall vidare delta vid upprättande av handlingsplaner enligt 3 kap. 2 a §.

Arbetsgivaren skall underrätta

Skyddsombud skall söka vinna arbetstagarnas medverkan i skyddsarbetet.

Arbetsgivare och arbetstagare svarar gemensamt för att skyddsombud får erforderlig utbildning.

skyddsombud om förändringar av betydelse för arbetsmiljöförhållandena inom ombudets område.

6 a §

Om ett skyddsombud anser att åtgärder behöver vidtas för att uppnå en tillfredsställande arbetsmiljö, skall skyddsombudet vända sig till arbetsgivaren och begära sådana åtgärder. Skyddsombudet kan också begära att en viss undersökning skall göras för kontroll av förhållandena inom skyddsområdet. På framställning skall arbetsgivaren genast lämna skyddsombudet en skriftlig bekräftelse på att han mottagit dennes begäran. Arbetsgivaren skall utan dröjsmål lämna besked i frågan. Gör han inte det eller beaktas inte begäran inom skälig tid, skall yrkesinspektionen efter framställan av skyddsombudet pröva om föreläggande eller förbud enligt 7 kap. 7 § skall meddelas.

Där skyddskommitté finns, kan skyddsombud direkt påkalla kommitténs behandling av en arbetsmiljöfråga.

9 §³

Skyddskommitté skall planera och övervaka skyddsarbetet på arbetsstället. Den skall noga följa utvecklingen i frågor som rör skyddet mot ohälsa och olycksfall samt verka för tillfredsställande skyddsförhållanden. I skyddskommitté skall behandlas frågor om företagshälsovård, frågor om planering av nya eller ändrade lokaler, anordningar, arbetsprocesser och arbetsmetoder liksom av användning av ämnen som kan föranleda ohälsa eller olycksfall samt frågor om upplys-

Skyddskommittén skall delta i planeringen av arbetsmiljöarbetet på arbetsstället samt följa arbetets genomförande. Den skall noga följa utvecklingen i frågor som rör skyddet mot ohälsa och olycksfall samt verka för tillfredsställande arbetsmiljöförhållanden. I skyddskommittén skall behandlas frågor om

- 1. företagshälsovård,*
- 2. handlingsplaner enligt 3 kap. 2 a §,*
- 3. planering av nya eller ändrade lokaler, anordningar, arbetsproces-*

³ Senaste lydelse 1985:321.

ning och utbildning rörande arbetsmiljön. Skyddskommitté skall vidare verka för att en på lämpligt sätt organiserad arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet bedrivs på arbetsstället.

ser, arbetsmetoder och av arbetsorganisation,

4. planering av användning av ämnen som kan föranleda ohälsa eller olycksfall,

5. upplysning och utbildning rörande arbetsmiljön,

6. arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamheten på arbetsstället.

7 kap. Tillsyn

4 §

Den som i sin verksamhet använder viss produkt eller har uppdragit åt annan att utföra visst arbete är skyldig att på tillsynsmyndighets begäran lämna upplysning om vem som har levererat produkten eller utför arbetet.

Den som i sin verksamhet använder *en* viss produkt eller har uppdragit åt annan att utföra *ett* visst arbete är skyldig att på *en* tillsynsmyndighets begäran lämna upplysning om vem som har levererat produkten eller utför arbetet.

Den som har överlåtit eller upplåtit en teknisk anordning eller överlåtit ett ämne, som kan föranleda ohälsa eller olycksfall, är skyldig att på en tillsynsmyndighets begäran lämna tillgängliga upplysningar om till vilka produkten har överlåtits eller upplåtits.

6 §

Finns på gemensamt arbetsställe *ej* någon som har samordningsansvar enligt 3 kap. 7 §, kan yrkesinspektionen bestämma vem som skall ha sådant ansvar. När särskilda skäl föreligger kan yrkesinspektionen bestämma att annan än den som har ansvaret enligt nämnda paragraf skall vara samordningsansvarig.

Vid tillämpning av första stycket skall samordningsansvaret läggas på någon av dem som driver verksamhet *på det gemensamma arbetsstället*.

Om det på ett gemensamt arbetsställe *inte finns* någon som har samordningsansvar enligt 3 kap. 7 §, kan yrkesinspektionen bestämma vem som skall ha *ett* sådant ansvar. När *det finns* särskilda skäl kan yrkesinspektionen bestämma att *någon* annan än den som har ansvaret enligt nämnda paragraf skall vara samordningsansvarig.

Vid tillämpning av första stycket skall samordningsansvaret läggas på *den som låter utföra byggnads- eller anläggningsarbete på det gemensamma arbetsstället eller på någon av dem som driver verksamhet där*.

7 §⁴

Yrkesinspektionen *äger* gentemot den som har skyddsansvar enligt 3 kap. 2–10 §§, 5 kap. 3 § första stycket eller 6 § i detta kapitel meddela *föreläggande* eller förbud som behövs för att denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen skall efterlevas.

Yrkesinspektionen *får* gentemot den som har skyddsansvar enligt 3 kap. 2–11 och 13 §§, 5 kap. 3 § första stycket eller 6 § i detta kapitel meddela *de förelägganden* eller förbud som behövs för att denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen skall efterlevas.

I beslut om föreläggande eller förbud kan yrkesinspektionen sätta ut vite.

Underlåter någon att *vidtaga* åtgärd som åligger honom enligt föreläggande, får yrkesinspektionen förordna om rättelse på hans bekostnad.

Om någon *inte vidtar* en åtgärd som åligger honom enligt *ett* föreläggande, får yrkesinspektionen förordna om rättelse på hans bekostnad.

Har föreläggande meddelats beträffande någon åtgärd till vilken det krävs bygglov, rivningslov eller marklov enligt plan- och bygglagen (1987:10) men *beviljas inte* sådant lov, *är* föreläggandet *förfallet* såvitt avser åtgärden.

Om ett föreläggande *har* meddelats beträffande någon åtgärd till vilken det krävs bygglov, rivningslov eller marklov enligt plan- och bygglagen (1987:10) men sådant lov *inte beviljas*, *upphör* föreläggandet *att gälla* såvitt avser åtgärden.

9 §

Föreligger missförhållande i skyddshänseende beträffande lokal eller markområde som har upplåtits för arbete eller *såsom* personalutrymme, kan yrkesinspektionen meddela förbud enligt 7 § mot sådan upplåtelse till dess angiven åtgärd har vidtagits med lokalen *eller* markområdet.

Om det finns något missförhållande i skyddshänseende beträffande *en* lokal, *ett* markområde *eller ett utrymme under jord* som har upplåtits för arbete eller *som* personalutrymme, kan yrkesinspektionen meddela förbud enligt 7 § mot *en* sådan upplåtelse till dess angiven åtgärd har vidtagits med lokalen, markområdet *eller utrymmet*.

Yrkesinspektionen kan gentemot den som upplåter en lokal, ett markområde eller ett utrymme under jord för arbete eller som personalutrymme, meddela förelägganden enligt 7 § om undersökning av skyddsförhållandena på platsen.

13 §⁵

Den som har utsetts till skyddsombud eller ledamot i skyddsskommitté eller den som har deltagit i arbetsanpassnings- och rehabilite-

Den som har utsetts till skyddsombud eller ledamot i skyddsskommitté eller den som har deltagit i arbetsanpassnings- och rehabilite-

⁴ Senaste lydelse 1990:973.

⁵ Senaste lydelse 1989:961.

ringsverksamhet på *arbetsstället* enligt 6 kap. 9 § får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han under uppdraget har erfarit om yrkeshemlighet, arbetsförfarande, affärsförhållande, enskilda personliga förhållande eller förhållande av betydelse för landets försvar.

ringsverksamhet på *arbetsställe* enligt *denna lag* får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han under uppdraget har erfarit om yrkeshemlighet, arbetsförfarande, affärsförhållande, enskilda personliga förhållande eller förhållande av betydelse för landets försvar.

Har ombudet, ledamoten eller deltagaren utsetts av sådan lokal arbetstagarorganisation som avses i 6 kap. 2 och 8 §§, får han utan hinder av tystnadsplikten i första stycket lämna uppgift vidare till en ledamot i organisationens styrelse eller till en sakkunnig i arbetsmiljöfrågor hos en central arbetstagarorganisation till vilken den lokala organisationen hör. Rätten att lämna uppgift vidare gäller endast om uppgiftslämnaren under rättar mottagaren om tystnadsplikten. I sådant fall gäller tystnadsplikten också för denne.

I fråga om arbetsställen i det allmänna verksamhet tillämpas i stället för vad som sägs i första och andra stycket bestämmelserna i 14 kap. 7, 9 och 10 §§ sekretesslagen (1980:100).

I fråga om arbetsställen i det allmänna verksamhet tillämpas i stället för vad som sägs i första och andra styckena bestämmelserna i 14 kap. 7, 9 och 10 §§ sekretesslagen (1980:100).

8 kap. Ansvar

2 §⁶

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot föreskrifter eller villkor som har meddelats med stöd av 3 kap. 12 eller 14 § döms till böter eller fängelse i högst ett år.

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot föreskrifter eller villkor som har meddelats med stöd av 4 kap. 1, 2 eller 4 § döms till böter eller fängelse i högst ett år.

Till böter döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. anlitar en minderårig i strid mot 5 kap. 2 § första stycket eller mot föreskrifter som meddelats med stöd av 5 kap. 2 § tredje eller fjärde stycket,

2. bryter mot föreskrifter som har meddelats med stöd av 3 kap. 13 eller 15–17 § eller 5 kap. 3 § andra stycket, 4 eller 5 §,

2. bryter mot föreskrifter som har meddelats med stöd av 4 kap. 3 eller 5–8 §§ eller 5 kap. 3 § andra stycket, 4 eller 5 §,

3. lämnar oriktiga uppgifter om förhållanden av vikt, när en tillsynsmyndighet har begärt upplysningar, handlingar eller prov eller begärt undersökningar enligt 7 kap. 3 eller 4 §.

4. utan giltigt skäl tar bort en skyddsanordning eller sätter den ur bruk.

4 §

Har vid brott som avses i detta kapitel anordning eller ämne an-

Har vid brott som avses i detta kapitel *en* anordning eller *ett* ämne

⁶ Senaste lydelse 1990:973.

Nuvarande lydelse

vänts i strid mot förbud enligt 3 kap. 14 § eller 7 kap. 7 §, skall förverkande ske av egendomen eller dess värde, om *denna rättsverkan ej är uppenbart obillig*.

Föreslagen lydelse

använts i strid mot förbud enligt 4 kap. 4 § eller 7 kap. 7 §, skall förverkande ske av egendomen eller dess värde, om *det inte är uppenbart oskäligt*.

1990/91:AU22

Bilaga

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1991.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1978:410) om rätt till ledighet för
vård av barn, m. m.

1990/91:AU22

Bilaga

Härigenom föreskrivs att 12 § lagen (1978:410) om rätt till ledighet för
vård av barn, m. m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §¹

Får en kvinnlig arbetstagare inte
sysselsättas i sitt arbete på grund av
en föreskrift om förbud mot arbete
under havandeskap, som har med-
delats med stöd av 3 kap. 16 § ar-
betsmiljölagen (1977:1160), har
hon rätt att bli omplacerad till ett
annat arbete med bibehållna an-
ställningsförmåner.

Får en kvinnlig arbetstagare inte
sysselsättas i sitt arbete på grund av
en föreskrift om förbud mot arbete
under havandeskap, som har med-
delats med stöd av 4 kap. 6 § arbets-
miljölagen (1977:1160), har hon
rätt att bli omplacerad till ett annat
arbete med bibehållna anställnings-
förmåner.

En kvinnlig arbetstagare, som på grund av havandeskap inte kan utföra
fysiskt påfrestande arbetsuppgifter, har rätt att bli omplacerad till ett
mindre ansträngande arbete med bibehållna anställningsförmåner. Detta
gäller dock endast från och med den sextionde dagen före den beräknade
tidpunkten för barnets födelse.

Rätt till omplacering föreligger endast om det skäligen kan krävas att
arbetsgivaren bereder kvinnan annat arbete hos sig.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1991.

¹ Senaste lydelse 1985:85.

4 Förslag till

Lag om tillfällig avvikelse från lagen (1989:484) om arbetsmiljöavgift

Härigenom föreskrivs följande.

Med avvikelse från 2 § lagen (1989:484) om arbetsmiljöavgift bemyndigas regeringen att för budgetåret 1991/92 disponera 500 miljoner kronor från arbetslivsfonden till åtgärder för yrkesinriktad rehabilitering.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1991 och gäller till utgången av juni 1992.

Innehållsförteckning

1990/91:AU22

<i>Sammanfattning</i>	1
<i>Propositionerna</i>	3
<i>Motionerna</i>	3
 <i>Utskottet</i>	 10
Inledning	10
Inriktning av arbetsmiljöarbetet	11
Lagstiftning	13
Inledning	13
Ny ändamålsbestämmelse i arbetsmiljölagen	14
Arbetsmiljöns beskaffenhet	14
Arbetsgivaransvaret för arbetsmiljöarbetet	21
Arbetsgivaransvaret för arbetsanpassning och reha- bilitering	23
Partssamarbetet	23
Övriga regeringsförslag till ändringar i arbetsmil- jölagen	25
Arbetsmiljöbrott	26
Kvinnors arbetsmiljö	28
Yrkesrelaterade arbetsmiljöfrågor	30
Företagshälsovården	34
Propositionen	34
Utskottet	36
Arbetsarkyddsverkets roll	41
Informationsfrågor	44
Fortsatt utredningsarbete	45
Arbetslivsfonden	46
Hemställan	48
 <i>Reservationer</i>	 53
1. Inriktningen av arbetsmiljöarbetet (mom. 1) (m)	53
2. Inriktningen av arbetsmiljöarbetet (mom. 1) (fp)	54
3. Inriktningen av arbetsmiljöarbetet (mom. 1) (v)	55
4. Inriktningen av arbetsmiljöarbetet (mom. 1) (mp)	56
5. Arbetsmiljöns beskaffenhet (mom. 3) (v)	57
6. Tillämpningen av 2 kap. 1 § arbetsmiljölagen (mom. 4) (m)	58
7. Rättsliga krav på arbetsmiljöförhållandena för enskilda arbetstagare, m.m. (mom. 6) (v, mp)	59
8. Åtgärder mot psykiska arbetsmiljöproblem (mom. 7) (m)	60
9. Åtgärder mot psykiska arbetsmiljöproblem (mom. 7) (v)	60
10. Förbud mot avstängning från meningsfulla arbetsuppgifter (mom. 9) (mp)	61

11. Sexuella trakasserier (mom. 10) (v)	62
12. Kartläggning av nya hälsoproblem (mom. 13) (mp)	62
13. Arbetsdelning (mom. 15) (v)	62
14. Det goda arbetet som rättesnöre vid EG-förhandlingarna (mom. 16) (mp)	63
15. Internationell samverkan (mom. 17) (fp)	63
16. Utformningen av förordningar med stöd av 3 kap. 2a § arbetsmiljölagen (mom. 19) (m)	64
17. Straffsanktionering av allmänna bestämmelser i arbetsmiljölagen m.m. (mom. 20) (v)	64
18. Utredning om skyddsombudssystemet (mom. 22) (m)	65
19. Vidgad stoppningsrätt för skyddsombud m.m. (mom. 23) (v)	67
20. Arbetsmiljöbrott (mom. 28) (fp)	66
21. Arbetsmiljöbrott (mom. 28) (v)	67
22. Företagsbot m.m. (mom. 29) (v)	68
23. Tandvårdspersonal och amalgam (mom. 35) (v)	69
24. Elöverkänslighet (mom. 37) (c)	69
25. Klassificering av lok- och förarhytter som arbetslokal (mom. 38) (v)	69
26. Analys av ensamarbetet (mom. 39) (mp)	70
27. Företagshälsovårdens inriktning på förebyggande vård—sjukvård (mom. 41) (m)	70
28. Företagshälsovårdens inriktning på förebyggande vård—sjukvård (mom. 41) (fp)	71
29. Företagshälsovårdens personal (mom. 42) (v)	71
30. Utbildningsfrågor i företagshälsovården (mom. 43) (fp)	72
31. Utbyggnaden av företagshälsovården (mom. 44) (fp)	72
32. Utbyggnaden av företagshälsovården (mom. 44) (v)	73
33. Grundläggande villkor för statsbidrag till företagshälsovården (mom. 45) (m)	73
34. Patientavgift inom företagshälsovården (mom. 46) (m, fp, c)	74
35. Statsbidrag till företagshälsovården (mom. 47) (m)	74
36. Finansiering av centralt organ (mom. 48) (m, fp)	75
37. Villkor för bidrag till företagshälsovården i återstående delar (mom. 49) (m)	75
38. Konsekvensbeskrivningar av tillämpningsbestämmelser (mom. 50) (m)	76
39. Yrkesinspektionens kontrollerande funktion (mom. 51) (m)	77
40. Yrkesinspektionens kontrollerande funktion (mom. 51) (v)	77
41. Särskilda frågor i arbetarskyddsverkets verksamhet (mom. 52) (v)	78

42. Informationsspridning på arbetsplatserna (mom. 54) (v)	79
43. Medel ur arbetslivsfonden för att finansiera kostnader för försäkringskassornas köp av yrkesinriktad rehabilitering (mom. 56) (fp)	79
44. Avveckling av arbetslivsfonden (mom. 57) (m)	80
45. Arbetslivsfondens fortsatta verksamhet (mom. 59) (fp)	80
<i>Särskilda yttranden</i>	81
1. Sexuella trakasserier (mom. 10) (fp)	81
2. Alkohol- och andra drogproblem på arbetsplatserna (mom. 11) (c)	81
3. Gränsvärden för fysisk arbetsbelastning m.m. (mom. 14) (c)	81
4. Kvinnors arbetsmiljö (mom. 31) (m, fp, c)	82
5. Passiv rökning (mom. 33) (m, fp, c)	82
6. Arbetsmiljön inom den offentliga sektorn (mom. 34) (fp)	82
7. Personalekonomiska redovisningar (mom. 55) (fp, c, mp)	82
8. Medel ur arbetslivsfonden för att finansiera kostnader för försäkringskassornas köp av yrkesinriktad rehabilitering (mom. 56) (m)	83
<i>Bilaga</i> Propositionernas lagförslag	84

